

ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครู เด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลในส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครู เด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ ในโรงเรียนวัดหลักสี่ โดยศึกษาปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนระหว่างครู เด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ พฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมการเรียนของเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับเด็กเร่ร่อน ครูกับเด็กปกติ เด็กเร่ร่อนกับเด็กเร่ร่อน และเด็กเร่ร่อนกับเด็กปกติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนระหว่าง ครู เด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ

พฤติกรรมการสอนของครูที่แสดงออกต่อเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ

ในการเรียนการสอน พฤติกรรมของครูที่แสดงออกต่อนักเรียนจัดเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ครูมีต่อนักเรียนทั้งในลักษณะท่าทาง การกระทำ และวาจา เมื่อมีการเรียนการสอนเกิดขึ้น บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ชักชวนให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนอย่างมาก สภาพห้องเรียนโดยทั่วไปจะเป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีประตูเข้า-ออก อยู่หน้าห้องและหลังห้องเรียน มีกระดานดำอยู่หน้าชั้น หน้าห้องเรียนมีกระดานป้ายนิเทศ แผนภูมิ รูปภาพ ติดไว้ มีมุมหนังสือสำหรับวางหนังสือต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนนำมาอ่านในเวลาพัก ที่มุมหนังสือมีเสื่อหรือ โต๊ะตั้งพื้น เพื่อให้นักเรียนนั่งอ่านหนังสือในมุมนั้น ซึ่งบางห้องจัดมุมหนังสือไว้หน้าห้องหรือ หลังห้อง มีโต๊ะครูและโต๊ะนักเรียน ในการจัดห้องเรียนของแต่ละห้องจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการจัดของครูประจำชั้น บางห้องจัดให้โต๊ะครูอยู่ตรงกลางห้อง บางห้องจัดโต๊ะครูอยู่หน้าห้องและหลังห้อง ส่วนการจัดโต๊ะนักเรียนจัดแบบเรียนโต๊ะเป็นแถว หันหน้าเข้ากระดาน บางห้อง จัดโต๊ะนักเรียนเป็นกลุ่มหันเข้าหากัน บางห้องจัดเป็นรูปตัวอุ โดยแต่ละห้องจัดรูปแบบ

โตะนักเรียนสลับเปลี่ยนกันทุกเดือน ซึ่งครูประจำชั้นท่านหนึ่งได้บอกว่า "เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศให้เด็กรู้สึกว่าจะอยู่ในที่ใหม่ไม่ซ้ำซากจำเจตลอดเวลา" และครูอีกท่านหนึ่ง บอกว่า "ชอบจัดโตะนักเรียน ที่ห้องต้องจัดเปลี่ยนรูปแบบทุกอาทิตย์ แล้วข้าวยังเด็กไม่ให้นั่งติดที่ด้วย เขาจะได้เจอกับเพื่อนหลาย ๆ คน รู้จักช่วยเหลือกันได้ทุกคน เด็กจะได้ไม่แบ่งแยกกลุ่มใคร กลุ่มมัน แล้วจัดเด็กเรียนอ่อนให้นั่งกับเด็กเรียนเก่ง ให้เด็กเก่งคอยสอน คอยช่วยเหลือ ซึ่งเด็กเก่งบางคนก็สอนนะ แต่บางคนก็ให้ลอกเลข แต่ก็ฝึกให้เขาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน" การจัดป้าสนิเทศในห้องนั้น ครูจะเป็นผู้จัดแล้วแต่ออกากให้เด็กเรียนรู้อะไรก็จัดป้าสนั้น โตะบอกว่า "ออกากให้เด็กเขียนและสะกดคำให้ถูกจึงจัดบัตรคำบนป้าสนิเทศ ออกากให้เด็กท่องสูตรคูณให้ได้ จึงจัดป้าสนมสูตรคูณ หรือกำลังเรียนอะไรก็จัดป้าสนั้น เช่น ถ้าเรียนเรื่องเวลา จะจัดป้าสนรูปภาพนาฬิกาเวลาต่าง ๆ ถ้าเรียนเรื่องการชั่ง ตวง วัด ต้องจัดป้าสนเรื่องที่ใช้เรียนนั้น โดยถือว่าเป็นสื่อการสอนแบบหนึ่ง" ซึ่งจากการสังเกตพบว่า บางห้องจัดเปลี่ยนเดือนละครั้ง หรือในขณะที่กำลังเรียนแต่ละเรื่อง เมื่อจบแล้วจึงเตรียมเปลี่ยนจัดในเรื่องต่อไป แต่บางห้องไม่เปลี่ยนสำหรับหนังสือของแต่ละห้องมีหนังสือหลายประเภท มีทั้งการ์ตูน สารคดี และหนังสือเรียน ซึ่งหนังสือส่วนใหญ่ นักเรียนในห้องจะเป็นผู้นำมาบริจาคจัดไว้ให้เพื่อนอ่าน แต่จากการสังเกตพบว่า ช่วงเวลาพักส่วนใหญ่ที่นักเรียนจะลงไปเล่นที่สนามมากกว่าจะมานั่งอ่านหนังสือที่มุมในห้อง และไม่มีนักเรียนมาหยิบหนังสือไปอ่าน ทำให้หนังสือบางเล่มมีฝุ่นจับหนา

ในการจัดสภาพบรรยากาศในห้องเรียนของครูแต่ละห้องจะมีความแตกต่างกันไปถึงพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียนอย่างชัดเจนอีกด้วย ตามสภาพและบทบาทของครู ที่มีต่อนักเรียน ส่วนใหญ่ครูสอนโดยวิธีการบรรยาย และอธิบายให้นักเรียนฟัง พร้อมทั้งยกตัวอย่างจากสื่อการสอน หรือจากสื่อบนป้าสนิเทศตามผนังห้องเรียนประกอบเมื่อครูอธิบายจนนักเรียนเข้าใจแล้ว ครูจะซักถามโดยให้นักเรียนยกมือตอบและเรียกชื่อเฉพาะเจาะจงให้ตอบ การแสดงพฤติกรรมการสอนของครูในจุดนี้ทำให้สังเกตพบว่า ถ้าเป็นห้องที่ครูจัดโตะนักเรียนเป็นกลุ่ม นักเรียนจะนั่งเรียนอย่างสบาย และตอบคำถามเมื่อครูซักถามได้ แต่ห้องที่ครูจัดโตะนักเรียนเป็นแถวเรียงกันหันหน้าเข้าหากระดาน เมื่อครูสอนอยู่ที่หน้าห้อง จะเห็นนักเรียนนั่งตัวตรง ฟังครูอย่างใจจดใจจ่อ และสะดุ้งเมื่อครูเรียกให้ตอบคำถาม ทำให้นักเรียนบางคนไม่สามารถตอบคำถามครูได้ และพบว่าครูที่จัดโตะนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ เป็นครูที่ใจดี เป็นกันเองกับนักเรียน จัดบรรยากาศของ

ห้องเรียนแบบเป็นกันเอง นักเรียนสนใจเรียนร่วมมือในการแสดงกิจกรรมการเรียนการสอน
 ยกมือตอบคำถามครู ชักถามครูเมื่อไม่เข้าใจ แต่ครูที่จัดโต๊ะเรียนแบบเดี่ยวเป็นแถว ๆ จะเป็น
 ครูที่เคร่งครัดในระเบียบวินัยทำให้นักเรียนรู้สึกกลัวและเกรงครู ให้ความสนใจเรียนในขณะที่
 ครูสอนอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่กล้าแสดงออกเมื่อครูขอความร่วมมือ หรือยกมือชักถามครู
 และตอบคำถามครู บางครั้งครูต้องเรียกชื่อให้ตอบ ทำให้นักเรียนสะอึกขื่นและไม่สามารรถตอบ
 คำถามครูได้อย่างปกติ เมื่อครูสอนโดยการบรรยายและอธิบายแล้ว ครูมีเทคนิคการสอนแบบผสมผสาน
 วิธีต่าง ๆ เพื่อเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนแสดงบทบาทสมมุติ บทบาทตาม
 สถานการณ์จำลองแสดงละคร ร้องเพลงและแสดงท่าทางประกอบเพลง ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนและ
 บางครั้งขออาสาสมัครเพื่อมาทำกิจกรรม ทุกครั้งครูจะเรียกเด็กเร่ร่อนก่อน ครูชมเชยเด็ก
 เร่ร่อนกับผู้วิจัยว่า "เด็กพวกนี้เขากล้าแสดงออก เขาเก่งนะ มีการแสดงก็ครั้งต้องให้เขา
 แสดงทุกครั้งเลย" ผู้วิจัยพบว่าเด็กเร่ร่อนผู้หญิงกล้าแสดงออกในเรื่องการแสดงและการทำ
 กิจกรรมมากกว่าเด็กเร่ร่อนผู้ชาย เด็กเร่ร่อนผู้ชายมักแสดงออกด้วยการยกมือตอบคำถามครูและ
 ออกไปหน้าชั้นเรียนเพื่อทำแบบฝึกหัดบนกระดานมากกว่าแสดงละครร้องเพลง หรือ เดินลีลา
 ประกอบเพลง ครูชมเชยเด็กเร่ร่อนให้เพื่อนในห้องปรบมือทุกครั้งที่ได้ร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพบว่า ครูมีการเตรียมตัว เตรียมสื่ออุปกรณ์
 การสอนหรือเตรียมกิจกรรมในการสอนมาเกือบทุกครั้ง ของแต่ละวิชา เช่น บัตรคำ บัตรรูปภาพ
 การแสดงละคร การร้องเพลงแสดงท่าทางประกอบ เกม ในวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย
 การแสดงบทบาทสมมุติ การสร้างสถานการณ์จำลอง แผนภูมิ รูปภาพ ในวิชาสร้างเสริม
 ประสบการณ์ชีวิต วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ และ สร้างเสริมลักษณะนิสัย
 ครูท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

"สื่อการสอนที่ใช้ส่วนมากเป็นสื่อเก่า ไม่ได้ทำขึ้นใหม่ หรือไม่ก็เป็น
 รูปภาพที่ทางโรงเรียนแจกให้แต่ละห้อง จะเป็นสื่อขนาดเล็ก เช่น บัตรคำ
 รูปภาพ แผนภูมิ ส่วนขนาดใหญ่พวกชุดการเรียน ศูนย์การเรียนไม่ค่อยไปเอามา
 ใช้กันหรอก จะทำสื่อขึ้นเองไว้ใช้ในห้องให้เด็กดูดีกว่า แต่ทำไม่บ่อยหรอก
 คำใช้จ่ายก็เยอะจะไปเบิกก็ยาก เวลาทำสื่อที่ไรก็ทำแบบขี้แรง เอาไว้ใช้
 หลายปีเลย ก็ไม่ได้เคลื่อนไปประจำชั้นอื่นแล้วอยู่แค่ ป.1 ป.2 นีละ"

สำหรับครูอีกท่านหนึ่งบอกว่า

"ไม่ค่อยมีเวลาทำสื่อการสอนหรอก สอนก็ทุกวิชา ยังต้องทำสื่ออีกทุกวิชา พอคือไม่มีเวลาทำอย่างอื่นเลย ถ้าปีหนึ่งทำขึ้น 3-4 ชิ้นพอไหวแต่ให้ทำทุกชั้น เลขคงไม่ไหวแน่ สื่อชิ้นหนึ่งจะทำให้แข็งแรงใช้ได้นานเลย ปีหน้าจะได้ไม่ต้องทำอีก แต่เดี๋ยวนี้เขามีสื่อสำเร็จเยอะอยู่แล้ว บัตรคำก็ไม่ต้องเขียนเอง รูปภาพก็มี แผนภูมิก็มี สะดวกขึ้น แต่มีปัญหาเรื่องทุนทรัพย์อีก ลำพังเงินเดือนครูก็ไม่มาก ให้นำออกตนเองทั้งหมดก็แย่ พอจะเบิกก็เรื่องมาก เลขเลือกทำสื่อบางอย่าง และซื้อแต่อุปกรณ์ที่สำคัญไว้ จะซื้อกระดาษสีติดห้องไว้เพื่อเวลาเด็กไม่มีมาเรียนวิชา ก.พ.อ. (งานประดิษฐ์) ก็ต้องตัดแจกเขา ก็ใช้ทุนเองไม่ค่อยได้ไปเบิกของโรงเรียนหรอก ถ้าเบิกก็ได้มานานทีเดียวผู้ตัดความว่าค่าชุดักว่า"

สำหรับในทางปฏิบัติของครู พบว่า ครูจะเลือกใช้สื่อการสอนที่ทำไว้นานแล้วแต่ยังใช้การได้อยู่มาสอนนักเรียนและผลิตสื่อชิ้นใหม่เพียง 1-2 ชิ้น หรือซื้อสื่อแบบสำเร็จมาใช้เลย หรือสื่อบางชิ้นครูทำมาตั้งนานแล้วแต่ยังไม่เสร็จ ครูบอกว่าเนื่องจาก "ไม่มีเวลาเลย" ในบางวิชา ครูไม่ได้มีการเตรียมตัวหรือเตรียมกิจกรรมการสอนมาสอนนักเรียน ครูสอนโดยใช้การบรรยายและอธิบายพร้อมยกตัวอย่างบนกระดานให้นักเรียนเข้าใจ แล้วสั่งให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดในห้องเรียนหรือทำเป็นการบ้าน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูนั้น จากการสังเกตพบว่า เนื้อหาวิชาในแต่ละวิชาเป็นเนื้อหาที่ต่อเนื่องกันใช้เวลาในการเรียนการสอนแต่ละเรื่องใช้เวลาหลายวัน ซึ่งในวันแรกของการเริ่มต้นเรื่องใหม่ครูจะเตรียมตัวและเตรียมกิจกรรม เตรียมสื่อการสอนมาเพื่อจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ส่วนในวันต่อไปของเนื้อหาเดียวกัน ครูเน้นการฝึกฝนทักษะเพื่อวัดความเข้าใจของนักเรียน ครูมีเทคนิคการสอนโดยวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนรูปแบบต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง แสดงท่าทาง แสดงบทบาทสมมุติ แสดงสถานการณ์จำลอง ใช้คำถาม เกม

ภาครูป เป็นต้น สอนโดยการบรรยาย อธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบหรือให้นักเรียนช่วยกันตั้ง
 คำถาม ถาม-ตอบ เพื่อเพิ่มความเข้าใจให้นักเรียนยิ่งขึ้นจากนั้นจึงให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด
 เพื่อฝึกทักษะทดสอบความเข้าใจทุกครั้งที่เราเรียน ตามตารางสอนแต่ละวิชาจะมีเวลาเรียน 50
 นาที ครูปฏิบัติการสอนเป็นเวลาประมาณ 20 นาที อีก 30 นาที เป็นการฝึกทักษะและความ
 เข้าใจของนักเรียน ในขณะที่นักเรียนทำแบบฝึกหัด ครูจะนั่งทำงานที่ข้างอยู่ เช่น ตรวจ
 แบบฝึกหัดของวิชาที่แล้ว ตรวจการบ้าน สอนนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจเนื้อหาเพิ่มเติม หรือครู
 บางท่านออกนอกห้องไปทำธุระ เมื่อตรวจงานเสร็จแล้ว เมื่อหมดเวลาแล้ว ครูให้นักเรียนนำ
 แบบฝึกหัดมาส่งที่โต๊ะครู หรือที่โต๊ะส่งงาน ถ้านักเรียนบางคนยังไม่เสร็จครูให้นักเรียนขึ้นมาทำ
 ดอนพักเที่ยงต่อให้เสร็จ เมื่อเริ่มชั่วโมงถัดไป ครูให้นักเรียนนำวิชาต่อไปขึ้นมาเตรียมไว้
 บางห้องครูอนุญาตให้นักเรียนพักเพื่อไปทำธุระส่วนตัวประมาณ 5 นาที เนื่องจากห้องเรียนทุกห้อง
 มีนาฬิกาติดผนังในห้องครูจะทราบเวลาและตรงต่อเวลาในการเปลี่ยนวิชาในชั่วโมงถัดไป
 ทุกครั้ง เว้นเสียแต่จะมีการสับเปลี่ยนแลกเปลี่ยนชั่วโมงบางวิชา ตัวอย่างเช่น ครูต้องการสอนวิชา
 คณิตศาสตร์ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ต่อเนื่องกันแต่มีเวลาเพียง 50 นาที ทำให้สอนได้ไม่จบ แต่อาจจะ
 สอนให้จบจึงสลับเปลี่ยนเวลากับวิชาถัดไป คือ วิชางานประดิษฐ์ โดยแลกเปลี่ยนชั่วโมงงาน
 ประดิษฐ์ไปไว้ในชั่วโมงคณิตศาสตร์ซึ่งมีในวันพรุ่งนี้แทน แล้วขอนำชั่วโมงคณิตศาสตร์มาสอน
 วันนี้นักเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะครูประจำชั้นในระดับประถมต้นต้องสอนทุกวิชา ยกเว้นในบางวิชา
 ที่มีครูพิเศษสอน เช่น ศิลปะ ละคร ดนตรี-นาฏศิลป์ ดังนั้นครูประจำชั้นจึงสับเปลี่ยนวิชาที่สอนได้
 ครูมีการตรงต่อเวลาทุกเวลา เมื่อถึงเวลาเริ่มต้นชั่วโมงเรียน นักเรียนเตรียมสมุดหนังสือขึ้นมา
 พร้อมเพรียงกัน ครูจึงปฏิบัติการสอน การจัดกิจกรรมในการสอน ครูกำหนดเวลาให้เหมาะสม
 สำหรับกิจกรรมนั้น มีการผ่อนปรนหรือคลาดเคลื่อนเพียงเล็กน้อย อีกทั้งครูทุกคนสอนและเน้น
 ในเรื่องการตรงต่อเวลาให้นักเรียนทุกครั้งด้วย ครูมีความกระตือรือร้นในการสอนนักเรียน
 และเอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นอย่างดี ครูสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนทุกวันก่อนเลิกเรียน
 ให้นักเรียนอ่านหนังสือที่ละคน สอนทำแบบฝึกหัดที่ยังไม่เสร็จหรือไม่เข้าใจในวิชาซ่อมเสริมของ
 ทุกวันดังที่ครูได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า

"พี่มิกเด็กให้อ่านหนังสือทุกวันก่อนจะกลับบ้าน ใครอ่านแล้วจะได้
 ลายเซ็นดีทำให้ตรวจง่ายว่าใครอ่านหรือไม่อ่านอย่างไร แต่เด็กก็อ่านหมด
 ไม่มีใครกล้าหลบหรือหนีเด็กห้องนี้ส่วนมากอ่านหนังสือออก
 เพราะเราฝึกเขามาตั้งแต่ ป.1 แล้วยังตามเขามา ป.2 อีก มีเพียงไม่
 ก็คนที่ยังอ่านคิดเลขอยู่ เขาคิดที่ตัวสะกดชาก ๆ อย่างแจ้เนื้อ (เด็กบ้าน
 อุปถัมภ์) เขารอ่านคิดตัวสะกดชาก ๆ เลขอ่านไม่ออก แต่เขาก็พยายาม
 สะกดนะ ส่วนเก๊กกับเมส (เด็กเร่ร่อน) ไม่มีปัญหา เพราะเขาเรียนเก่ง
 อ่านออกคล่องแคล่ว เด็กห้องพี่จะเน้นและให้ความสำคัญกับวิชาภาษาไทย
 เด็กต้องอ่านออกเขียนได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในวิชาอื่น ๆ เมื่อเด็กอ่านหนังสือ
 ออกและเขียนได้ เด็กก็เรียนวิชาอื่นได้ สำหรับวิชาคณิตศาสตร์ที่จะคิดค้นเทคนิค
 ต่าง ๆ ให้เด็กเข้าใจและจำได้ หรือปฏิบัติด้วยอุปกรณ์จริง เด็กจะได้เข้าใจ
 มากยิ่งขึ้น"

จากการสังเกตครูท่านนี้ และจากคำบอกเล่าจากครูท่านอื่น บอกว่า ครูเป็นครูดีเด่น
 ของโรงเรียนและของสำนักงานเขต เป็นครูที่สอนภาษาไทยเก่ง นักเรียนคนไทยอ่านไม่ออกหรือ
 เขียนไม่ได้จากห้องอื่นหรือระดับชั้นอื่นจะถูกส่งมาเรียนกับครูท่านนี้ ซึ่งในเทอมที่ผู้วิจัยเข้าทำวิจัย
 พบว่ามีนักเรียนชั้น ป.3 และ ป.4 ที่เพิ่งย้ายมาอยู่โรงเรียนนี้ แล้วยังไม่ค่อยออกเขียนไม่
 ถูกต้อง ทางฝ่ายวิชาการจึงส่งมาเรียนกับครูท่านนี้ อีกทั้งท่านยังสอบตำแหน่งผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ได้
 และกำลังรอกการย้ายไปรับตำแหน่งในเทอมหน้าอีกด้วย

สำหรับครูท่านอื่น ๆ ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ครูที่สอนเด็กเร่ร่อนทุกท่านมีทั้งความกระตือ
 รือร้อนและการดูแลเอาใจใส่แก่เด็กของตนเป็นพิเศษ ทั้งวิธีการสอน การอบรมดูแลเด็ก การให้
 ความรักและความเข้าใจแก่เด็กทั้งเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ ครูแต่ละท่านมีวิธีการจัดการชั้นเรียน
 และการปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนแตกต่างกันไป ผู้วิจัยจึงศึกษาและสังเกตเป็นรายกรณีเฉพาะ
 ครูประจำชั้นของเด็กเร่ร่อนที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ ดังนี้

กรณีศึกษาครูประจำชั้น

กรณีศึกษาที่ 1 ครูนิศยา อายุ 50 ปี จบการศึกษาศาสตรบัณฑิต จากวิทยาลัยครูพระนคร มีประสบการณ์ในการสอนในโรงเรียน 26 ปี ประสบการณ์สอนเด็กเร่ร่อน 4 ปี สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากย้ายตามชั้นเรียนจากประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อปีการศึกษาที่แล้วขึ้นมา เลขสอนโรงเรียนเอกชนในระดับชั้นอนุบาลมาก่อนสอบบรรจุเข้ารับราชการครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ห้องของครูนิศยามีเด็กเร่ร่อนที่เรียนร่วมกับเด็กปกติจำนวน 2 คน เป็นพี่น้องกัน คนพี่เป็นผู้หญิงอายุประมาณ 11-12 ปี แต่เนื่องจากไม่เคยเข้าศึกษาที่ไหนมาก่อนจึงเริ่มเข้าเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คนน้องเป็นเด็กผู้ชาย อายุประมาณ 7-8 ปี และมีเด็กปกติทั้งหมด 30 คน รวมนักเรียนทั้งหมดจำนวน 32 คน

ในชั้นเรียนที่ครูนิศยาประจำชั้น มีการจัดบรรยากาศในห้องเรียน โดยจัดโต๊ะนักเรียนเป็นกลุ่ม เป็นแถวคู่ และเป็นรูปตัวอุ จัดเปลี่ยนแปลงรูปแบบโต๊ะเรียนทุก ๆ เดือน โดยครูนิศยาให้เหตุผลว่า "ต้องการให้เด็กเปลี่ยนบรรยากาศ ไม่นิ่งติดอยู่กับที่ที่เขาเจอเพื่อนหลาย ๆ คน" สำหรับโต๊ะครูเองได้จัดอยู่กลางห้อง ไม่อยู่หน้าห้องหรือหลังห้องตามรูปแบบทั่วไป โดยบอกว่า "อยู่กลางห้อง จะได้คอยดูแลเด็กได้รอบด้าน ทั้งหน้าและหลัง มองเห็นง่ายดี อีกอย่างเป็นคนขี้ร้อน เลขต้องมานั่งตรงพัดลมด้วย เป็นห้องที่คิดกันได้ มีประตูเข้า-ออกประตูเดียว ทิปไปหมดลมเข้าได้ประตูเดียว ส่วนทางหน้าต่างก็ติดกับโบสถ์ของวัด ลมไม่ค่อยมี เลขยกโต๊ะ-เก้าอี้มานั่งกลางห้องซะเลย" จัดป้ายนิเทศทั้งหน้าห้องและหลังห้อง มีการเปลี่ยนป้ายทุกเดือน บนป้ายนิเทศมีการจัดป้ายโดยติดบัตรคำ รูปภาพ บนป้าย โดยให้เหตุผลว่า "ต้องการให้เด็กเห็นและจำคำที่ถูกต้อง ที่เปลี่ยนบ่อย ๆ เพราะเมื่อเรียนภาษาไทยบทไหนจะนำคำใหม่ในบทนั้นมาคิด แล้วให้เด็กเห็นรูปภาพ ทำให้เด็กจำได้แม่นยิ่งขึ้น หรือเวลาให้เด็กแต่งประโยค ให้เด็กดูคำจากบนป้ายมาแต่งประโยค จัดเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่ง ได้ประโยชน์ด้วย ไม่เสียเวลาทำสื่อใหม่ด้วย บัตรคำ รูปภาพ แผ่นป้ายที่จัดเป็นของเก่า เก็บไว้ใช้ได้เรื่อย ๆ ทุกปี ไม่ต้องเสียเงินซื้อใหม่" การจัดห้องเรียนตามมุมต่าง ๆ ได้จัดมุมหนังสือ และมุมนั่งเล่นตรงที่หลังห้องเรียน แต่หนังสือที่จัดไว้มุมหนังสือ เป็นหนังสือเก่า ทั้งหนังสือเรียน และหนังสืออ่านเล่น จึงทำให้เด็กไม่สนใจอ่านหนังสือ แต่กลับชอบมานั่งเล่นเกม หรือ ของเล่นต่าง ๆ ในช่วงพักกลางวัน ครูนิศยาได้จัดวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นของเล่นสำหรับนักเรียน เช่น ดินน้ำมัน เกม ไม้บันไดหลังห้องเรียนแต่เมื่อเด็กจะมาเล่นต้องขออนุญาตนำไปเล่น และต้องนำมาคืนเมื่อ

เล่นเสรีจ ีเรียบร้อย ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนที่นักเรียนได้รับจากครูอย่างเป็นกันเอง ทำให้ นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนปกติ โดยสังเกตจาก นักเรียนต่างตั้งใจและสนใจเรียน สกมือตอบ คำถามของครูกันเกือบทุกคน มีทั้งตอบถูกและผิด หากนักเรียนคนไหนตอบผิด ครูนิคธา บอก กับนักเรียนคนนั้นว่า " ไม่เป็นไรครูคราวหน้าสกมือตอบใหม่ให้ได้นะ " หรือ " ฟังเพื่อนคนอื่น ตอบดูก่อนสิว่าถูกหรือไม่ "

ครูนิคธาจัดการเรียนการสอนโดยมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นบางวิชา หรือ บางเนื้อหาที่สำคัญของแต่ละวิชา หากเนื้อหาวิชาใดมีความสำคัญมากและเป็นเนื้อหาใหม่ ที่ นักเรียนเพิ่งเริ่มต้นเรียนเป็นชั่วโมงแรก ครูนิคธาจะมีการเตรียมสื่อการสอน การนำเข้าสู่บทเรียน โดยมืเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ นักเรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายเป็นนอย่างดี แต่หากเนื้อหา วิชา นั้น ช้า หรือนักเรียนเคยเรียนมาแล้ว ครูนิคธาจะเน้นในเรื่องการทำแบบฝึกหัดมากกว่าการ สอนเนื้อหาวิชาที่ช้า แต่ก่อนให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ได้ทบทวนเนื้อหาวิชาให้นักเรียนเข้าใจ เพิ่มเติมก่อน พฤติกรรมการดำเนินการสอนของครู มีวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการใช้ เพลง เล่นเกม แบ่งกลุ่มนักเรียนแสดงบทบาทสมมุติหรือสร้างสถานการณ์จำลอง นำสื่อการสอน เช่น รูปภาพ แผนภาพให้นักเรียนดู เมื่อเข้าสู่บทเรียนในเนื้อหาให้นักเรียนสนใจและตั้งใจที่จะเรียนแล้ว เทคนิควิธีการสอนที่ครูนิคธาสอนนักเรียนเป็นการบรรยาย อธิบาย และยกตัวอย่างประกอบความ เข้าใจของนักเรียน ในขณะที่สอนนักเรียน เริ่มต้นตั้งแต่การเข้าสู่บทเรียน การบรรยาย อธิบาย เนื้อหาที่เรียน หากนักเรียนไม่สนใจเรียน ครูจะเรียกชื่อเป็นการเตือน หากยังไม่สนใจฟังเป็น ครั้งที่ 2 จึงให้ยืนเรียนเป็นการทำโทษ กรณีที่นักเรียนเป็นเด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอ่อน ถูก จัดให้นั่งกับเด็กเรียนเก่ง เพื่อให้เด็กเรียนเก่งคอยดูแลและสอนเด็กเรียนอ่อน เมื่ออธิบาย บทเรียนเสรีจ ีจึงสั่งให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ในการให้แบบฝึกหัดนี้มีการวางเงื่อนไขก่อนนักเรียน เกือบทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะ ครูนิคธามีการเสริมแรงทางบวกกับนักเรียนด้วยการมีขนมเป็นรางวัล เพื่อให้นักเรียนตั้งใจทำและเมื่อนักเรียนนำแบบฝึกหัดที่ทำเสรีจ ีแล้วตามเงื่อนไขที่อาจารย์กำหนด ไว้ว่าเช่น " ให้เวลานักเรียน 10 นาที นักเรียนต้องทำแบบฝึกหัดเสรีจ ี 3 ข้อ และต้องถูกหมด ทุกข้อ " นักเรียนคนไหนทำได้ตามเงื่อนไข จะได้รับขนมเป็นรางวัล หากคนไหนยังทำไม่ได้ตาม เงื่อนไข จะมีความพยายามทำในเงื่อนไขใหม่ต่อไป ดังที่ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า " การใช้ขนมเป็น รางวัลนี้กระตุ้นให้เด็กตั้งใจและสนใจที่จะทำงานส่ง เด็กทุกคนทำแบบฝึกหัดส่งหมด ไม่มีใครที่ไม่ทำ "

ไม่มีใครเลี้ยงส่งงาน นอกจากมีรางวัลเป็นขนมในชั้นเรียนแล้วยังมีแบบการสะสมเป็นตู้รถไฟด้วยอย่าง เช่น ถ้าใครทำตามเงื่อนไขที่ครูกำหนดให้ได้ทุกครั้งครูจะให้ไปวาดตู้รถไฟส่วนแผ่นกระดาษที่ครูเตรียมไว้ให้ ใครได้ตู้รถไฟที่สะสมไว้มากในเทอมนี้จะได้รางวัลอีกตอนช่วงก่อนปิดเทอมโดยดูจากการสะสมตู้รถไฟของเด็กแต่ละคน รางวัลเป็นดินสอ ขางลบ สมุด หรือสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เขา เด็กก็ภูมิใจแล้ว ซึ่งของรางวัลต่าง ๆ เราก็มีอยู่แล้วจะแจกให้เขาตอนไหนก็ได้ แต่เปลี่ยนจากการที่ต้องแจกให้เด็กมาเป็นรางวัลเพื่อเสริมแรงเด็กดีกว่า เขาภูมิใจมากที่ได้เขา ส่วนขนมที่แจกเป็นรางวัลทุกวันก็มาจากเด็ก ๆ เองทั้งนั้นเด็กจะซื้อขนมมาให้ เด็กบางคนนี้อามาคอนนั้นเอามาให้ขนมก็เป็นขนมเด็ก ๆ ลูก ๆ คุกกี้ 1 บาท 2 บาท เด็กเขาจะซื้อมาแล้ววางบนโต๊ะครูเอง บอกให้ครูแจกให้เพื่อน ๆ เป็นการปลูกฝังนิสัยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการให้แก่เด็ก ๆ ด้วย เมื่อเด็กนำขนมมาให้เพื่อน ๆ จะนำชื่อขึ้นบนป้ายหลังห้องให้เพื่อนกล่าวขอบคุณและปรบมือให้ เด็กจะรู้สึกภูมิใจและเขาก็จะมีนิสัยนี้ติดตัวเขาไป เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยวิธีหนึ่ง เด็ก ๆ สนใจต้องการที่จะมีขนมที่เพื่อนนำมาให้ เด็กทุกคนจึงขวนขวายที่ทำงานให้เสร็จเพื่อให้ได้รางวัลนั้นมา เพราะถ้าใครทำไม่เสร็จจะอดได้ขนมนั้นจริง ๆ แล้วทราบว่าเป็นการฝึกกฎระเบียบของโรงเรียนที่นำขนมมาให้ให้นักเรียนทานในห้องเรียนและในเวลาเรียน เคยถูกอาจารย์ท่านอื่นว่ามาเหมือนกัน แต่คิดว่าเป็นเทคนิคการสอนวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้เด็กเรียนรู้อะไรได้ดี จึงทำอย่างนี้และทำมาตลอด ทำให้เห็นเด็กมีความตั้งใจ สนใจเรียน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน จึงไม่คิดว่าเป็นวิธีที่ผิด และปฏิบัติ มาตลอด”

นอกเหนือจากการให้การเสริมแรงทางบวกเป็นรางวัลต่าง ๆ แล้ว ครูยังให้คำชมเชย ปรบมือเมื่อนักเรียนทำกิจกรรมครูที่จัดขึ้น ครูมีการชมเชยแก่นักเรียนว่า “ดีมาก” “เก่ง” “เก่งมาก” พร้อมกับให้เพื่อนปรบมือชมเชย และยกให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนคนอื่น สำหรับนักเรียนที่ร่วมทำกิจกรรมแต่ทำไม่ถูกต้อง ครูมักกล่าวว่า “ไม่เป็นไร” “ไว้คราวหน้าตอบใหม่นะ” “ให้เพื่อนคนอื่นตอบก่อน” แต่ยังมีนักเรียนบางคนที่ไม่ร่วมมือทำกิจกรรม ครูจึงใช้วิธีการเรียกชื่อเด็กเมื่อเรียกแล้วยังไม่ให้ความร่วมมืออีก ครูใช้วิธีการเสริมแรงทางลบด้วยการทำโทษให้ยืน เขกโต๊ะหรือให้ทำกิจกรรมล่าช้าจนเดี๋ยว

ครูนิศาชอบทำงานอยู่ในห้อง แม้แต่ช่วงพักกลางวัน ครูยังรับประทานอาหารในห้อง เรือนกับนักเรียนที่นำข้าวกลางวันมาจากบ้านเอง ครูนิศาก็ให้เหตุผลว่า "ที่ไม่ออกไปรับประทานอาหารร่วมกับเพื่อนครูคนอื่น ๆ เพราะไม่ชอบที่จับกลุ่มคุยกันเมื่อทานอาหารเสร็จแล้ว คิดว่าเป็นการเสียเวลาแทนที่จะเอาเวลานั้นมาทำงานได้ตั้งเยอะ เลสตัดสินใจไม่ออกไปทานอาหารรวมกลุ่มกับเพื่อนครูข้างนอก ไม่มีอะไรคุยด้วย อีกอย่างทานอาหารในห้องได้ดูแลเด็กได้อย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีผู้ปกครองเด็กหลายคนฝากดูแลให้เด็กทานข้าวกลางวันให้หมดไม่จ้นเด็กจะไม่ทานข้าวแล้วไปซื้อขนมมาทานแทน" และจากการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า ครูนิศามักมาร่วมรับประทานอาหารกับนักเรียนในห้อง เรือน และมีการแบ่งปันอาหารเพื่อรับประทานร่วมกัน ทุกคนได้ทานอาหารของครูและของเพื่อนที่นำมา ครูดูแลให้นักเรียนทานอาหารหมดหรือเห็นว่าพอสมควรแล้วจึงปล่อยนักเรียนไปซื้อขนมหรือเล่นอิสระได้ ในกรณีที่มีอาหารเหลือจากเด็กที่ทานไม่หมด ครูได้ขอแบ่งไว้เพื่อให้สำหรับเด็กที่รับประทานอาหารยังไม่อิ่มเนื่องจากผู้ปกครองไม่ให้เงินมาหรือให้มาแต่ไม่พอ ทำให้เด็กทานไม่อิ่ม หรือเด็กนำไปซื้อขนมจนหมดจึงไม่ได้ทานข้าว

พฤติกรรมการสอนของครูนิศายในการแสดงออกทางท่าทางและทางวาจาต่อนักเรียน เด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ พบว่า ครูนิศามักจะโอบกอดลูบศีรษะและซักถามพูดคุยกับเด็กเร่ร่อน ทั้ง 2 คนทุกวันในระยะเวลาเช้าแถวหรือตอนช่วงมาส่งแบบฝึกหัดให้ตรวจ สำหรับเด็กเร่ร่อนผู้หญิงได้ถูกมอบหมายให้เป็นหัวหน้าห้องและผู้ช่วยครู เพื่อคอยดูแลน้อง ๆ ในห้อง ช่วยครูตรวจแบบฝึกหัด ช่วยส่งงานแทนครูได้ทุกอย่าง โดยครูนิศาก็ให้ค่าตอบแทนเป็นสินน้ำใจวันละ 10 บาทแก่เด็กเร่ร่อนผู้หญิงซึ่งเป็นพี่ใหญ่ของห้อง เรือน ส่วนเด็กเร่ร่อนผู้ชาย ครูนิศายบอกว่า "ต้องดูแลเป็นพิเศษหน่อยเพราะว่าเด็กค่อนข้างขี้แค้นและขี้บ่นใจชอบอยู่กับเด็กสาว เวลาเห็นเขาอยู่กับเด็กสาวต้องเรียกให้เขามานั่งด้วยใกล้ ๆ โตะครู ต้องคอยสอบถามเขาเสมอว่าเป็นยังไงอะไร อย่างไร ต้องโอบกอดเขาทุกวันให้เขารู้ว่าเขายังมีคนรักเขา บางทีถ้าวันไหนงานยุ่งมากจนไม่มีเวลาคุยกับเขาหรือเรียกเขามานั่งใกล้ ๆ เขาก็จะมานั่งเอง ทั้งพี่ทั้งน้อง อย่างคนที่สาวนี้จะมาอยู่ใกล้ครูทุกวัน พอพักกลางวันทานข้าวเสร็จ เขาไม่เล่นกับเพื่อนหรอก เขาจะมาอยู่กับครูคอยนั่งคุยว่าครูทำอะไร เขาช่วยทำอะไรได้บ้างเขาจะช่วยหมดเลย ส่วนเด็กผู้ชายเขามาคูว่าครูทำอะไร เห็นว่าไม่คุยกับเขาเขาก็เดินออกไปเล่นกับเพื่อนบ้าง นั่งเล่นคนเดียวบ้าง" ครูนิศาก็ได้มีปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนการสอนระหว่างเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติเท่าเทียมกัน เมื่อ

นักเรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียน ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม ครูให้คำชมเชย รางวัล แก่เด็กเรียนทุกคน สังเกตเห็นได้ว่า ครูนิศยาเป็นครูที่มีสีหน้ายิ้มแย้ม ทักทายพูดคุยกับนักเรียน ทุกคนอย่างเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ โดยครูได้จากกิจกรรม การพูด การทำกิจกรรมหน้าชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนสามารถเลือกทำกิจกรรมใดก็ได้ทำเป็นการฝึกฝนให้ตนเองได้มีพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มขึ้น หากนักเรียนทำกิจกรรมนั้นผิด ครูไม่ว่า ประการใด ต่อเมื่อครูกล่าวสรุปกิจกรรมครูจึงอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ถูกต้อง หากนักเรียนไม่ทำกิจกรรมดังกล่าว ครูจึงมีความไม่พอใจและมีการทำโทษนักเรียนบ้าง โดยครู ให้เหตุผลว่า "ต้องการให้นักเรียนเข้าใจและฝึกฝนเพิ่มเติม ถ้านักเรียนไม่ยอมทำเลย ซึ่งทำให้เขาไม่เข้าใจเพิ่มมากขึ้น ต้องเคียวเข้ดูกันบ้าง ทำโทษกันบ้าง มันเป็นผลดีแก่ตัวเขาเอง แต่ห้องนี้เด็กส่วนใหญ่จะทำแบบฝึกหัดส่งเพราะมีการเสริมแรงแก่เขา พวกที่ไม่ทำแทบไม่มีเลย หรือไม่ก็ทำไม่ได้หรือไม่เข้าใจเลยไม่ทำ แต่มีน้อยมากและเป็นบางครั้งเท่านั้น ส่วนมากเวลาครูหรือ ทำโทษเขาเป็นเพราะ เด็กส่งเสียงดังมากกว่า หรือลุกเดินกันให้วุ่นวายไปหมด" ในการทำโทษ เด็กนั้น ครูทำโทษโดยให้เด็กเข้กโต๊ะหรือลุกขึ้นยืน 5 นาที หากมีการดีจะดีด้วยมือซึ่งพบน้อยมาก สาเหตุของการทำโทษด้วยการตีเกิดจากเด็กพูดคุยเสียงดัง ชอบลุกเดินทั้งห้อง และไม่ทำการบ้านส่งอยู่เป็นประจำ ครูมีการคาดโทษถ้าหากเด็กทำผิดบ่อยครั้งหรือเป็นประจำ

ทั้งนี้ เพื่อนครูของครูนิศยาได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า "ครูนิศยาใจดีกับนักเรียนมาก ทั้งใจดีทั้งตามใจเด็ก ไม่ค่อยเห็นครูนิศยาคุเด็กเลย หรือถ้าคุก็เหมือนไม่คุ ไม่เห็นทำโทษอะไรเด็ก มีแต่ใจดีแจกขนมทั้งวัน เด็กห้องเขาก็คุไม่มีปัญหาอะไร ยังมีเด็กบ้านอุปถัมภ์เป็นผู้ช่วยดูแลเด็กคนอื่น ๆ อีก แล้วเด็กคนนี้เขาคุมเด็กอื่น ๆ อยู่ด้วย บางทีวันไหนครูนิศยาลาหยุดไม่มาโรงเรียนนะ เด็กบ้านอุปถัมภ์คนนี้เขาคุมเด็กคิดว่าครูพิเศษที่มาสอนแทนเสียอีก"

ในบางวันเมื่อผู้วิจัยทำหน้าที่เข้าสังเกตห้องเรียนอื่นและสัมภาษณ์ครุท่านอื่น ๆ ครูหลายท่านมักพูดว่า "อ้อเขาห้องพี่ไปเปรียบกับห้องครูนิศยานะ ราชันเขาใจดีและตามใจเด็ก เด็กเชื่อฟังเขาเขาไม่คุไม่ทำโทษเด็กหรอก ไม่เหมือนพี่ เด็กห้องพี่ขนเลยต้องคุต้องทำโทษกันหน่อย เขาไปเปรียบเทียบกันไม่ได้ฮ้อแล้ว ครูนิศยาเขาไม่ค่อยออกมาจับกลุ่มคุยกับพวกพี่หรอก เขาชอบอยู่แต่ในห้องอยู่กับเด็กทั้งวัน"

กรณีศึกษาที่ 2 ครูวิไล อายุ 43 ปี วุฒิปริญญาการศึกษาจากศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประมาณ 17 ปี ประสบการณ์สอนเด็กเร่ร่อน 4 ปี ปัจจุบันสอนอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าสายชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นเรียนที่ครูวิไลประจำชั้นมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 33 คน เป็นเด็กที่อยู่ในบ้านอุปถัมภ์เด็ก จำนวน 3 คน เป็นเด็กเร่ร่อน 2 คน และเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง 1 คน เด็กเร่ร่อนผู้หญิงทั้ง 2 คนเป็นพี่น้องกัน คนพี่อายุ 10 ปี คนน้องอายุ 9 ปี นอกจากนั้นครูวิไลได้รับคัดเลือกให้เป็นครูดีเด่นของโรงเรียน และผ่านการสอบคัดเลือกขึ้นเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ โดยจะย้ายไปดำรงตำแหน่งใหม่ในเทอมการศึกษาหน้าทีโรงเรียนใหม่

ครูวิไลเป็นครูที่มีความตั้งใจในการทำงานเพื่อสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี มีความรู้ตามที่ตั้งใจไว้ ดังที่ครูวิไลได้เคยปรารภกับผู้วิจัยไว้ว่า "อยากสอนให้เด็ก ๆ เขาเป็นเด็กที่ดี มีความรู้สึกตัว อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้อย่าง อรสา ชวนพิศ (ชื่อเด็กเร่ร่อน) หรือนจิ (ชื่อเด็กบ้านอุปถัมภ์) อยากให้เขาได้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุข ที่เชื่อว่าเด็ก ๆ ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ไร้เดียงสาเพียงแต่สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เขาพบทำให้ความบริสุทธิ์ที่อยู่ในตัวเด็กได้ถูกทำลายลงจนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ไม่ต้องไปเจาะจงว่าเด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้าก่อให้เกิดปัญหาขึ้นเพราะปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้กับเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติที่มีฐานะร่ำรวยไปจนถึงยากจน" ครูวิไล จัดห้องเรียนในลักษณะโต๊ะนักเรียน 2 ตัวติดกันเป็นแถวจำนวน 4 แถวตามยาวแต่ละแถวมีชื่อว่าแถวที่ 1 แถวที่ 2 แถวที่ 3 และแถวที่ 4 โต๊ะครูตั้งอยู่บริเวณหน้าห้องเรียนตรงประตูทางเข้ามุมหนังสือและสื่อการสอนต่าง ๆ ของครูวิไลถูกจัดอยู่ในบริเวณเดียวกันด้านข้างห้องระหว่างประตูข้างหน้าและข้างหลังของห้องเรียน ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเรียนและอุปกรณ์ เกม สื่อการสอน ถูกจัดไว้เพื่อให้ให้นักเรียนนำมาอ่านหรือค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม และมีการจัดป้ายนิเทศแต่ละป้ายเป็นกลุ่มประสบการณ์วิชาต่าง ๆ เช่น วิชาภาษาไทย ถูกจัดเป็นบัตรคำกลุ่มคำจากที่นักเรียนเขียนคิดเป็นประจำ หรือ รูปภาพเพื่อให้ให้นักเรียนฝึกแต่งประโยค วิชาคณิตศาสตร์ ถูกจัดโดยติดแผ่นป้ายสูตรคูณให้นักเรียนท่องจำเป็นประจำทุกวันก่อนกลับบ้าน ส่วนป้ายอื่นถูกจัดเป็นรูปภาพเพื่อเป็นความรู้เพิ่มเติมประกอบวิชาต่าง ๆ ที่เรียน ในการจัดป้ายนิเทศ ครูวิไลจะเปลี่ยนป้ายหน้าห้องเรียนที่เป็นป้ายเฉพาะวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์ หรือ จัดเป็นป้ายของวิชาภาษาไทยทั้ง 2 ป้าย แล้วแต่ครูวิไลจัดรูปแบบเช่นไร โดยจัดป้ายตามบทเรียนที่

นักเรียนเรียน ระยะเวลาในการจัดเปลี่ยนป้ายจัดเป็น 1 หรือ 2 เดือน ส่วนป้ายอื่นด้านข้างห้อง หรือหลังห้อง ถูกจัดเปลี่ยนเฉพาะภาคการศึกษาต่อ 1 ครั้ง ซึ่งครูวิไลบอกว่า "ส่วนใหญ่นัก ป้ายไหนไม่เน้นความสำคัญเฉพาะวิชา จะเปลี่ยนเพียงเทอมละ 1 ครั้ง หรือปีละ 1 ครั้ง แต่ถ้านักเรียนเน้นให้ความสำคัญโดยเฉพาะภาษาไทยกับคณิตศาสตร์จะเปลี่ยนบ่อยครั้งตามบทเรียนที่นักเรียนเรียนทั้งยังเป็นสื่อการสอนสำเร็จรูปที่จัดทำและหาง่ายจำพวกบัตรคำ แผ่นป้าย รูปภาพ ซึ่งไม่ต้องเสียเวลาทำเองมากนัก ส่วนที่ทำเองบางอย่างมักเป็นรูปภาพ พอให้วานให้คนอื่น วาดรูปให้บ้าง วาดเองบ้าง แต่ไม่ค่อยมีเวลา ป้ายไหนที่ทำสื่อติดเอง บางทีเวลาเข้ามาถึง ค่อนเทอมแล้วยังไม่เสร็จเลย" ทั้งนี้จากการสังเกตพบว่า ป้ายนิเทศบางป้ายยังไม่เสร็จสมบูรณ์ดี มีการติดรูปยังไม่ครบตามที่ครูวิไลต้องการ และได้พูดคุยกับผู้บริหารเพิ่มเติมว่า "ได้ให้นักศึกษาภาคค่ำช่วยวาดรูปให้ และให้ผลิตฝึกสอนจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขต บางเขน ช่วยเขียนตัวหนังสือให้ แต่ยังไม่เสร็จเสียที" ซึ่งใช้เวลากว่าครึ่งภาคการศึกษาจึงจัด ป้ายนิเทศทุกป้ายได้เสร็จสมบูรณ์

ครูวิไลมีการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ เล่านิทาน แบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อร่วมทำกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน และการใช้สื่ออุปกรณ์เพื่อมาประกอบการสอนเพิ่มเติมความเข้าใจของนักเรียน วิธีการสอนที่ครูวิไลสอนบ่อยคือ การแบ่งกลุ่มนักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน ในการแบ่งกลุ่มนี้ ครูวิไลจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนแบบคละกันไป ไม่ให้นักเรียนจัดกันเอง โดยให้เหตุผลว่า "เด็ก ๆ จะได้กระจายไปอยู่กลุ่มและร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ทุกคน ให้เขารู้จักช่วยเหลือกันและกัน จึงต้องจัดให้เอง เพราะถ้าให้เขาจัดกลุ่มกันเองจะได้เฉพาะเพื่อนที่สนิทกันทุกครั้ง" และจากกันจัดกลุ่มของนักเรียนได้สังเกตพบทุกครั้งว่าเด็กเร่ร้อนผู้หญิงทั้ง 2 คน ได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม พฤติกรรมการสอนของครูจะมีรูปแบบการสอนแบบต่าง ๆ โดยเน้นการสอนแบบบรรยายและอธิบายเป็นหลักมากกว่าวิธีอื่น ๆ ในขณะการสอน และให้เทคนิคอื่น ๆ มาประกอบการสอนเพื่อเพิ่มความเข้าใจในบทเรียนให้แก่เด็กนักเรียนมากยิ่งขึ้น มีการตั้งคำถามเพื่อทดสอบความเข้าใจของนักเรียน โดยครูวิไลเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ตอบคำถามอย่าง ไม่เจาะจงตัวบุคคล หากนักเรียนคนใดขกมือตอบคำถามทุกครั้ง ครูวิไลจะพูดว่า "ให้เพื่อนคนอื่น ๆ บ้าง"

และถ้าหากนักเรียนคนใดไม่เคยขมื่อตอบคำถามนั้นเลขครูวิไลจะบอกว่า "โหน...ลองตอบดูบ้าง" หรือ "...บอกให้เพื่อนรู้หน่อย" นอกจากนี้ในการสั่งให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ครูวิไลดูแลเด็กนักเรียนที่เรียนอ่อนเป็นพิเศษโดยจัดโต๊ะให้นั่งโต๊ะข้างหน้าติดกับโต๊ะครู หรือบางครั้งเรียกมาทำที่โต๊ะครู ครูให้เด็กเรียนอ่อนทำแบบฝึกหัดพิเศษให้ง่ายต่อการทำและความเข้าใจของเด็ก ซึ่งครูวิไลให้เหตุผลว่า "ต้องการให้เด็กฝึกความคิดและความเข้าใจมากกว่า ฉะนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องให้เขาทำเท่ากับเพื่อนคนอื่น เพียงแค่ขอให้ทำให้คิดและเข้าใจในบทเรียน ซึ่งเป็นการฝึกเด็กให้เขาทำงาน เมื่อเขาทำได้เขาเข้าใจจะทำให้เขาอยากทำ แต่ถ้าแบบฝึกหัดยากเขาทำไม่ได้ไม่มีความเข้าใจ เขาจะยิ่งไม่ทำ เท่ากับยิ่งทำให้เขาฮึดกว่าเดิมไม่ดีขึ้นเลย" และอีกวิธีหนึ่งคือครูวิไลจัดให้เด็กเรียนเก่งนั่งกับเด็กเรียนอ่อนเพื่อให้คอยดูแลเพื่อนที่เรียนอ่อน เมื่อนักเรียนทำแบบฝึกหัดหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดีครูพูดคำชมเชยต่อนักเรียนว่า "ดีมาก" "เก่ง" หรือ เด็กเรียนอ่อนที่ทำกิจกรรมจนเป็นที่ได้รับการชมเชยจากครู ครูจะยกตัวอย่างที่ดีแก่เพื่อน "วันนี้...เก่งมากทำแบบฝึกหัดถูกต้องหมดเลย คนอื่นควรเอาแบบอย่าง" หรือ "ปรบมือให้...วันนี้เก่งมาก" แต่หากนักเรียนไม่ทำกิจกรรมไม่ทำแบบฝึกหัดหรือการบ้านส่ง ครูทำโทษโดยการตี หรือ เอาการบ้านออกไปทำนอกห้องให้เสร็จถ้าเป็นเด็กปกติที่ไม่ทำการบ้านมาส่งเป็นประจำทุกวัน ครูจะเชิญผู้ปกครองมาพบ ถ้าเป็นเด็กบ้านอุปถัมภ์ ครูจะเขียนจดหมายฝากให้เด็กนำไปให้ครูที่มูลนิธิ แต่ถ้ายังไม่ดีขึ้น ครูเชิญครูของมูลนิธิมาพบ ซึ่งครูวิไลบอกว่า "บางครั้ง แจ้ (เด็กบ้านอุปถัมภ์) มีปัญหาเรื่องไม่ทำแบบฝึกหัด ไม่ส่งการบ้านไม่เอาสมุด-หนังสือมาเรียน เลสเขียนจดหมายฝากไปบอกครูบ้านอุปถัมภ์ แต่ก็ยังไม่ดีขึ้น จึงฝากบอกไปว่าขอเชิญมาพบที่โรงเรียนแต่ครูเขาก็ไม่มา ไม่ทราบเหมือนกันว่าเด็กได้ไปบอกหรือเปล่า นี่สอนเด็กบ้านอุปถัมภ์มาหลายปีแล้วยังไม่เคยเจอครูเขาเลย บางทีเด็กมีปัญหาไม่รู้จะทำยังไงดีเหมือนกัน ไม่กล้าทำโทษเขามากกลัวว่าจะเป็นการทำร้ายเขา แต่มาปีนี้ แจ้ เริ่มดีขึ้นมาบ้าง ต้องดูแลเอาใจใส่เขาเป็นพิเศษกว่าคนอื่น"

นอกจากนี้ ครูวิไลยังกล่าวถึงเด็กเร่ร่อนผู้หญิงอีก 2 คนว่า "ถ้าไม่บอกว่าเด็กทั้ง 2 คนอยู่บ้านอุปถัมภ์จะรู้เลยว่า เป็นเด็กเร่ร่อนหรือมีปัญหา คุณกเหมือนเด็กบ้านปกติทั่ว ๆ ไป ครูใส่ชื่อปริศนาไม่บอกนาม เกเร หรือ ทำตัวมีปัญหาเลสสักนิด ทั้ง ๆ ที่พอรู้ประวัติของเขว่าเขาลำบากมามาก เร่ร่อนอยู่กับบ้านอนวัด ส่วนพ่อก็ติดคุก กว่าจะมาอยู่บ้านอุปถัมภ์ก็ผ่านความ

ฮากลำบากมานับว่ามากสำหรับเด็กตัวเท่านี้ คนที่จะเรีบร้อยมากมีความสนใจและตั้งใจเรียนดี เป็นที่รักของทั้งครูและเพื่อน ๆ ส่วนคนน้องเขามีความกล้าแสดงออกมากกว่าคนที่ คล่องแคล่ว ออกไปทางกันเหมือนเด็กผู้ชาย มีความสนใจเรียนเท่า ๆ กันและแข่งขันกันเรียน แต่ 2 คนพี่น้อง เขารักกันมาก บางทีถ้าไม่เข้ากลุ่มเพื่อน เขาก็นั่งเล่นกันแค่ 2 คนพี่น้อง ทั้งคู่มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี คนพี่อยู่ในอันดับ 1-2-3 ของห้อง คนน้องจัดอยู่ใน 2-3-4 ของห้องเช่นกัน เคยสนับสนุนให้คนพี่ไปสอบชิงทุนของระดับเขต เสียค่าที่ไม่ได้ ยังสู้เด็กโรงเรียนอื่นไม่ได้คงต้อง กวดขันกันให้มากกว่านี้ ส่วนคนน้องเขาเก่งด้านวาดภาพ ส่งเข้าแข่งขันแล้วชนะได้รางวัลมา หลายรางวัลแล้ว ล่าสุดคือรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ของการประกวดวาดภาพในสัปดาห์ ธรรมรงค์ เรื่องพื้นของโรงเรียน และกำลังดูแลให้วาดภาพเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เพื่อส่งเข้า ประกวดในงานระดับเขต" ทั้งนี้ครูกล่าวถึงเด็กเรื่อบร้อยคนน้องต่ออีกว่า "หัวเขาดีมาก ฉลาดมีความคิดสร้างสรรค์ดี ถ้าอยู่กับเขานาน ๆ จะเห็นว่าเขามีอารมณ์อ่อนไหว ดูเหมือนเป็นคนมี 2 อารมณ์อยู่ในตัว แรก ๆ จะดูว่าเขาคล่องแคล่วกันแล้วจนคิดซึ้งกร้าวไปสักนิดกับคนที่เข้ามา ใหม่หรือเพิ่งรู้จักกับเขา ฮากให้เขามีความอ่อนโยนอ่อนใวมากกว่าที่ซึ้งกร้าว จะทำให้ เขาทำอะไร ๆ ได้ดีขึ้นใครพบใครเห็นจะได้รักและเมตตา เพราะถ้าเขาซึ้งกร้าวก้าวร้าว พฤติกรรมของเขาที่ออกมาคือ การแข่งขัน ความอิจฉาเมื่อพบเพื่อนที่ชนะเขาและการ คุกคามเมื่อเพื่อนแพ้เขา การอวดดี ซึ่งจะเป็ผลเสียต่อตัวเขาเอง แล้วเมื่อเขาโตขึ้นยังมี พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ติดตัวไปจะทำให้เขาอยู่ในสังคมไม่มีความสุข หลายครั้งที่สังเกตเห็นว่า มีการขัดแย้งถึงขั้นโกรธกับกลุ่มเพื่อน เป็นเพราะมีการแข่งขันกันซึ่งบางครั้งเพื่อนคนอื่นก็ชนะเขา หรือบางครั้งเขาก็ชนะเพื่อน ว่าไปก็คือนิสัยปกติของเด็ก ๆ "

การแสดงออกทางวาจาพบว่า ครูวิไลเป็นครูที่พูดจาไพเราะกับนักเรียน ขณะที่สอนครู จะพูดลงท้ายด้วยคำว่า "ค่ะ" ทุกครั้ง ครูใช้คำพูดกับนักเรียนด้วยถ้อยคำที่เรียกแทนตัวนักเรียนว่า "ลูก" ทุกคำและทุกคน เมื่อนักเรียนทั้งเด็กปกติหรือเด็กเรื่อบร้อยมีความตั้งใจ สนใจทั้งการเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรม ครูกล่าวคำชมเชยว่า "เก่งมาก" "ดีมาก" และปรบมือทุกครั้ง พร้อมทั้งยกให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ครูวิไลมีสีหน้ายิ้มแย้มในขณะสอนและพูดทาง วาจากับนักเรียน แต่มีบางครั้งที่นักเรียนทำผิดไม่สนใจเรียน ไม่ทำกิจกรรมการเรียน ไม่ทำ แบบฝึกหัดหรือการบ้าน และเป็นนักเรียนคนเดียวที่ทำผิดเป็นประจำทุกครั้ง ครูจะแสดงสีหน้า

เฉย ๆ พร้อมทั้งคำว่า "ทำไมไม่ทำ" "เป็นอะไรถึงไม่ทำ ไม่สนใจเรียน" "ถ้าเป็นแบบนี้ต้องเชิญผู้ปกครองมาพบแล้ว" และบางครั้งครูวิไลจะทำโทษด้วยการตี เขกโต๊ะ หรือให้ออกไปทำการบ้านนอกห้อง โดยสังเกตพบว่า นักเรียนที่ถูกครูวิไลจะมีเพียงเด็ก 1 หรือ 2 คน ที่ทำผิดเป็นประจำทุกวัน ซึ่งเป็นเด็กปกติทั้งหมด และเด็กบ้านอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นลูกกรรมกรก่อสร้างที่ผู้ปกครองพามาฝากเลี้ยงไว้บางครั้ง เนื่องจากเด็กไม่ทำการบ้านมาส่ง หลับในห้องเรียน ไม่ทำกิจกรรมการเรียน โดยถูกครูทำโทษด้วยการให้ยืนเรียน เขกโต๊ะหรือตีด้วยไม้บรรทัด

นอกจากนี้ครูวิไลยังสอนซ่อมเสริมเพิ่มเติมให้นักเรียนในช่วงชั่วโมงซ่อมเสริมก่อนเลิกเรียน โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย ให้นักเรียนอ่านหนังสือภาษาไทยทุกคน คนละ 1 หน้าทุกวัน นักเรียนมาอ่านที่โต๊ะครูเมื่อใครอ่านครบ 1 หน้า จะได้ลายเซ็นครูเพื่อตรวจสอบได้ว่าใครอ่านหรือไม่อ่าน และวิชาคณิตศาสตร์ ครูจะให้ให้นักเรียนท่องสูตรคูณทุกวัน และทำแบบฝึกหัดที่ครูให้บนกระดานใส่สมุดวิชาซ่อมเสริมส่งให้ครูตรวจก่อนเข้าแถวกลับบ้าน หรือบางวันที่ครูไม่ได้ให้แบบฝึกหัดเสริมแก่นักเรียน เมื่อนักเรียนอ่านหนังสือภาษาไทยและท่องสูตรคูณเสร็จเรียบร้อยแล้ว นักเรียนสามารถนำการบ้านที่ครูให้ขึ้นมาทำเพื่อรอเพื่อนที่กำลังอ่านหนังสือ และรอเวลาเลิกเรียน

กรณีศึกษาที่ 3 คุณครูบุษบา อายุ 47 ปี วุฒิปริญญาจากศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยครูอุดรธานี มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนเป็นเวลา 27 ปี ประสบการณ์สอนเด็ก ร่ร้อนระยะเวลา 3 ปี ปัจจุบันสอนอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนจำนวน 30 คน เป็นเด็กอยู่ในความดูแลของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กจำนวน 4 คน ซึ่งจัดอยู่ในประเภทเด็กเร่ร่อน 1 คน เป็นเด็กผู้ชาย วิชาที่สอน คือ วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ส้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ภาษาอังกฤษ

ชั้นเรียนที่ครูบุษบาประจำชั้นมีบรรยากาศและมีลักษณะการจัดโต๊ะนักเรียนหลากหลาย รูปแบบโดยมีการเปลี่ยนรูปแบบทุกเดือน จัดโต๊ะนักเรียนติดกันเป็นคู่จำนวน 4 แถว จัดแถวโต๊ะ นักเรียนเป็นรูปตัวอุหันหน้าเข้าหากัน จัดเป็นโต๊ะนักเรียนแถวเดี่ยว และจัดโต๊ะครูอยู่บริเวณ หน้าห้องเรียนติดกับหน้าต่างด้านใน บริเวณหน้าห้องเรียนระหว่างกระดานดำกับโต๊ะนักเรียนถูก จัดเป็นมุมหนังสือของห้องเพื่อให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสืออ่านเสริมความรู้ วิชาต่าง ๆ หรืออ่านเพื่อต้องการความสนุกสนานจากหนังสือการ์ตูน หนังสืออ่านเล่นเชิงวิชาการ เป็นต้น เป็นหนังสือที่ได้มาจากทางสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครแจกให้ และได้รับมาจากการ บริจาคบ้าง ครูบุษบาจึงนำมาจัดเป็นมุมหนังสือ โดยปูเสื่อให้นักเรียนนั่งและมีโต๊ะวงกลมตั้งพื้น จำนวน 2 โต๊ะ เพื่อให้นักเรียนได้นั่งอ่านได้สะดวก ซึ่งนอกจากจะเป็นมุมที่อ่านหนังสือแล้ว ยัง เป็นมุมที่ครูบุษบาจัดไว้สำหรับให้นักเรียนที่เรียนอ่อน นักเรียนที่ไม่ทำงานส่ง นักเรียนที่ชอบคุยกับ เพื่อนเวลาเรียนได้นั่งเพื่อที่ครูจะได้ดูแลอย่างใกล้ชิด สอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กเรียนที่เรียนอ่อน และเป็นที่ยังใจของนักเรียนทั้งห้องว่าเป็นมุมที่ให้เด็กเรียนนั่งรับโทษเวลาที่คุยหรือไม่ทำงานส่งจะ ต้องถูกส่งมานั่งที่นี้ไม่ให้ที่นั่งโต๊ะของตนเองเพื่อเป็นการทำโทษ ส่วนการจัดป้ายนิเทศแต่ละป้าย ถูกจัดขึ้นตามผนังของห้องทั้งด้านหน้าห้อง ด้านหลังห้องและผนังด้านข้างของห้อง โดยจัดป้าย นิเทศตามกลุ่มวิชาเรียนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมความรู้ให้แก่เด็กเรียน โดยเฉพาะป้าย นิเทศกลุ่มวิชาทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ครูบุษบาได้จัดเปลี่ยนป้ายทุกเดือนตามเนื้อหาที่กำลัง สอนในขณะนั้น เช่น วิชาภาษาไทย จะจัดเปลี่ยนบัตรคำใหม่ที่กำลังสอนขึ้นมาคิดเพื่อให้นักเรียนจำ และเข้าใจความหมายของคำ ส่วนวิชาคณิตศาสตร์จัดป้ายเนื้อหาที่กำลังสอนขณะนั้นเช่นกัน ในวิชาภาษาอังกฤษซึ่งเป็นวิชาที่เพิ่มเติมในชั้น ป.3 นี้ครูบุษบาจัดคำศัพท์ที่ง่ายและใช้ประจำให้แก่ นักเรียนให้จำได้จัดเป็นคำศัพท์เกี่ยวกับ เลข วัน เดือน สี และคำศัพท์ใหม่ที่สอนในแต่ละวัน

ในการจัดโต๊ะนักเรียนถูกจัดโดยการแยกกลุ่มเด็กผู้หญิง และเด็กผู้ชาย ออกจากกัน ไม่จัดให้นั่งรวมหรือคละกัน ครูพยายามให้เหตุผลว่า "กลุ่มเด็กนักเรียนหญิง เป็นเด็กที่ตั้งใจเรียน เรียนดีกันเกือบทุกคน แต่เด็กนักเรียนชายเป็นเด็กที่ไม่ค่อยสนใจเรียน มีเพียงไม่กี่คนที่ตั้งใจและสนใจเรียนจึงจัดการแยกกลุ่มออก เพราะเด็กนักเรียนผู้ชายมักจะ ก่อวุ่น แกล้ง หรือ ทำปัญหาให้เป็นที่น่ารำคาญแก่เด็กนักเรียนหญิง ทำให้เกิดการทะเลาะกัน คำกัน จึงตัดสินใจแยกกลุ่มออกดีกว่า ซึ่งทำให้เห็นแล้วว่าปัญหาคำต่าง ๆ ในห้องลดลงบ้าง การจัดนักเรียนตั้งโต๊ะนี้จัดให้เด็กนักเรียนชายนั่งด้วยกันแต่จัดในลักษณะให้เด็กนักเรียนชายที่ค่อนข้าง เรียนดีประกบกับเด็กนักเรียนชายที่เรียนอ่อน ในการนี้เด็กของมูลนิธิสร้างสรรค์ เด็กและเรียนในห้องนี้ 4 คน จัดเป็นเด็กเร็วอ่อน 1 คน และเด็กลูกกรรมกร 3 คน เป็นเด็กผู้ชายทั้งหมด เด็กเร็วอ่อนเป็นเด็กที่เรียนดี สนใจและตั้งใจเรียน จึงจัดให้ประกบคู่กับเด็กลูกกรรมกรซึ่งเป็นเด็กเรียนอ่อนมาก ให้เขาช่วยดูแลและสอนเพื่อน ส่วนเด็กลูกกรรมกรอีก 2 คน คนหนึ่งเรียนดีมาก ให้หนึ่งคู่กับเด็กปกติที่เรียนอ่อน และอีกคนหนึ่งเรียนปานกลางจึงให้หนึ่งคู่กับเด็กปกติที่เรียนปานกลาง"

จากการสังเกตการจัดแยกกลุ่มระหว่างเด็กนักเรียนหญิงและเด็กนักเรียนชาย เห็นว่าเด็กนักเรียนหญิงทั้งหมดจำนวน 11 คน มีความตั้งใจสนใจเรียนมีความประพฤติดีจำนวน 8 คน และเรียนอ่อนจำนวน 3 คน ทั้งนี้กลุ่มเด็กนักเรียนหญิงยังมีการแข่งขันการเรียนซึ่งสังเกตได้จากเมื่อทำงานส่งแล้วได้คะแนนหรือทำถูก-ผิด จะนำมาเอาวดเพื่อนและได้ถามกันว่า "เธอได้เท่าไร" "เธอถูกหมดหรือเปล่า" "ฉันได้เต็มเลข" "ฉันทำถูกหมด" เป็นต้น เด็กนักเรียนหญิงที่เรียนอ่อนถูกจัดให้ตั้งโต๊ะข้างหน้าติดกับโต๊ะครู เพื่อง่ายต่อการเอาใจใส่จากครู ส่วนกลุ่มเด็กนักเรียนชายถูกจัดให้เด็กเรียนเก่งนั่งคู่กับเด็กเรียนอ่อน เด็กเรียนปานกลางนั่งคู่กัน ในบางครั้งเด็กเรียนเก่งมักจะทนที่จะนั่งกับเด็กเรียนอ่อนไม่ได้ จึงย้ายโต๊ะเอง ทั้งนี้เพราะเด็กเรียนอ่อนชอบก่อวุ่นในขณะที่ครูสั่งงาน และครูออกไปนอกห้อง ชอบคุยเสียงดังจนเป็นที่รบกวนต่อเด็กที่สนใจทำงาน ทำให้เด็กต้องย้ายโต๊ะหนีบ่อย ๆ ครั้ง จึงพบได้ว่า นักเรียนชายมักนั่งสลับสับเปลี่ยนโต๊ะกันเป็นประจำ

กิจกรรมการเรียนการสอนของครูพยายามได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนโดยเน้นวิธีการบรรยาย การอธิบายและเทคนิคการสอนแบบการสังเกตบทบาทสมมติและการจำลองสถานการณ์ในบางเนื้อหาวิชาที่ต้องการเสริมความเข้าใจให้นักเรียนมากยิ่งขึ้น มีการใช้สื่อที่เตรียม

ขึ้นเอง และสื่อที่ขอลืมมาจากห้องสื่อของโรงเรียนจำพวก รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ บัตรคำ อุปกรณ์เนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ เครื่องชั่ง ดวง วัด เพื่อให้ประกอบการสอนและยกตัวอย่างของเนื้อหาวิชานั้น ๆ ให้นักเรียนได้เห็นเด่นชัด ทั้งยังเพิ่มความเข้าใจที่มากยิ่งขึ้น ในการสอนแต่ละวิชานั้น ครูพยายามสั่งการบ้านให้นักเรียนให้ไปอ่านเนื้อหาล่วงหน้ามาก่อน เมื่อถึงชั่วโมงเรียนครูพยายามจัดเตรียมการสอนจากหนังสือเรียนโดยนำเข้าสู่บทเรียนโดยการใช้คำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่ให้นักเรียนเตรียมอ่านมาก่อนแล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการฝึกฝนและทดสอบนักเรียนอีกด้วย

ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพยายามมีการเตรียมสื่อการสอนใช้ประกอบการสอนแบบบรรยายและอภิบาล ซึ่งมีวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการถามคำถามตามที่สั่งให้นักเรียนไปอ่านมาแล้วล่วงหน้าเป็นการบ้านสังเกตพบว่า เด็กเร่ร่อน สกมือตอบคำถามได้ทุกครั้ง จนครูพยายามบอกให้เพื่อนคนอื่นได้ตอบกันบ้าง ครูพยายามกล่าวกับผู้วิจัยว่า "โด้ง (เด็กเร่ร่อน) มักจะตอบคำถามได้ทุกครั้ง เวลาถามอะไรเขาจะตอบได้หมดแล้วชมเชยเขาทุกครั้ง เขากุมใจมากที่เขาตอบคำถามได้ทุกคำถาม จนบางครั้งเขาตอบอยู่คนเดียว เพราะเพื่อนคนอื่นตอบไม่ได้กัน หรือไม่ก็ต้องบอกให้โอกาสเพื่อน ๆ บ้าง โด้งเป็นคนที่น่าสนใจเรียนมาก เขาตั้งใจเวลาที่ครูสอนทำแบบฝึกหัดได้เรียบร้อยและถูกต้อง แต่บางครั้งก็มีออกนอกกลุ่มนอกทางบ้างในระะยะหลัง ๆ นี้ สังเกตได้ว่าสนใจเรียนน้อยลง เพราะคิดหนังสือการ์ตูน พอทำแบบฝึกหัดเสร็จ และมีเวลาว่างจะเอาหนังสือการ์ตูนขึ้นมาอ่านแต่ยังไม่มီးอะไรที่ก่อให้เกิดปัญหา เพราะเขายังสามารถเรียนได้คืออยู่"

ในขณะที่ครูพยายามกำลังดำเนินการสอน หากนักเรียนคนไหนไม่สนใจเรียนหรือคุยกันจะถูกเรียกออกมา นั่งเรียนหน้าห้องบริเวณที่นั่งของมุมหนังสือเป็นการทำโทษ ซึ่งอาจถูกทำโทษให้หนึ่งเฉพาะในชั่วโมงนั้นหรือหนึ่งทั้งวัน แล้วแต่ความประพฤตินักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนมากนักน้อยเพียงใด และพบว่า ครูพยายามให้ความสนใจแก่นักเรียนที่เรียนอ่อนเป็นพิเศษ โดยในบางวันของบางวิชาที่มีเนื้อหาบทเรียนยากครูพยายามจะให้นักเรียนที่เรียนอ่อนมานั่งหน้าห้องและอภิบาลเนื้อหาบทเรียนซ้ำ ๆ เมื่อสั่งแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำนั้น จะสอนเพิ่มเติมให้แก่นักเรียนที่เรียนอ่อนเป็นพิเศษ หากนักเรียนที่เรียนอ่อนแล้วยังไม่สนใจในการเรียนเพิ่มขึ้นอีกครูพยายามจะทำโทษนักเรียนด้วยการตีด้วยไม้บรรทัด เขกโต๊ะ และให้ออกไปนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนหรือลดพฤติกรรมนั้นลง ในกรณีที่ตรงกันข้าม เมื่อนักเรียนคนใดสนใจเรียนสนใจทำแบบฝึกหัดมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ครูมีการเสริมแรงทางบวกมากขึ้น ด้วยการ

ชมเชย การให้คะแนนเป็นรางวัล เป็นต้น ทำให้เด็กเรียนส่วนใหญ่ในห้องมีความสนใจในการเรียน และให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูพยายามจัดขึ้น และจากการสัมภาษณ์นักเรียนในชั้นของครูพบว่าได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับครูพบว่า จริง ๆ แล้วครูพยายามเป็นครูที่ใจดี ครูจะดูแลเฉพาะกับคนที่ไม่สนใจเรียนเท่านั้น เพราะพวกที่ไม่สนใจเรียนส่วนใหญ่จะเป็นพวกผู้ชาย แล้วเกเรด้วย นอกจากจะไม่สนใจเรียนแล้วยังก่อวุ่นขึ้นเรียนอีกด้วย อีกอย่างครูพยายามเป็นคนที่ไม่ดุเสียงดัง ถ้าใครไม่รู้จำจะคิดว่าดู เด็กห้องอื่นกลัวครูพยายามมาก แต่เด็กที่ห้องครูมีความเกรงครูมากกว่ากลัว ครูพูดหรือสอนอะไรจะเชื่อฟัง เพราะครูพยายามสอนอย่างมีเหตุผล หรือว่า อย่างมีเหตุผล และจากการสอบถามนักเรียนที่ถูกครูพยายามทำโทษบ่อย ๆ ว่า "โกรธครูหรือไม่ที่ทำโทษ" นักเรียนตอบว่า "ไม่โกรธ เพราะไม่สนใจจริง ๆ ชอบเล่น เพราะก็เกเรเรียน หรือบางทีเพื่อนมาแกล้ง ก็ต้องแกล้งตอบ " แต่ก็ยังมีนักเรียนบางคนก็บอกว่า "ครูดู ครูชอบตีเจ็บ ไม่อยากเรียน ไม่อยากมาโรงเรียน " ซึ่งมีอยู่ 2-3 คน ที่มีความเห็นเช่นนี้ จึงทำให้สังเกตและพบว่า นักเรียน 2-3 คนนี้ไม่สนใจเรียนและชอบก่อวุ่นขึ้นเรียนบ่อย ๆ บางครั้งหนีเรียนไปเดินข้างล่าง ครูพยายามจะทำโทษเด็กทุกครั้ง และมีบางครั้งที่ไม่ทำโทษ และไม่สนใจเด็กเหล่านั้น เพราะเด็กมีพฤติกรรมที่ซ้ำ ๆ กันทุกวัน และไม่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้เลย ครูพยายามบอกว่า "ทำยังไง ๆ เด็กก็มีพฤติกรรมเหมือนเดิม พูดก็แล้ว คุยว่า ทำโทษ สารพัด แต่ยังไม่ดีขึ้น เร็วมานั่งหน้าห้อง ให้นั่งใกล้ครูจะได้ดูแลได้ ก็ยังไม่สนใจเรียนเหมือนเดิม แบบฝึกหัดการบ้านซึ่งไม่ทำส่งเลยเป็นเด็กบ้านปกติแท้ ๆ ซึ่งผู้เด็กบ้านอุปถัมภ์ไม่ได้เลย ไม่ทราบจะทำอย่างไรแล้ว " และจากการพูดคุยกับเด็กเร่ร่อน ได้ให้ความเห็นว่า "ครูพยายามใจดี สอนแล้ว เข้าใจดี ครูไม่ค่อยดุ ครูจะดูแลเฉพาะคนที่ไม่ยอมเรียนและเกเรด้วย ถ้าชั้นขึ้นต่อไปให้ครูพยายามไปประจำชั้นอีก เพราะอยู่กับครูมาตั้ง 3 ปีแล้ว ครูยังตามมาทุกปีเลย ปีหน้าให้ครูตามไปอีก เคยถูกครูดุบ่อย ๆ ในระยะหลังนี้ เพราะเอาการ์ตูนมาอ่านแต่บางทีก็ไม่ทราบว่าครูดูทำไม แต่เอาหนังสือการ์ตูนมาอ่าน เพราะทำงานส่งเสร็จเรียบร้อยแล้ว" และจากการบอกเล่าของครูพบว่า "ระยะหลังในช่วงนี้โด่ง (เด็กเร่ร่อน) ดิดหนังสือการ์ตูนมากไป ทำให้ผลการเรียนช่วงปลายเทอมนี้ตกลงไปเยอะ บางทีสั่งให้เอาหนังสือเรียนขึ้นมา โด่งก็ยังไม่หยิบขึ้นมา ยังอ่านการ์ตูนอยู่หรือพอให้ทำแบบฝึกหัดก็รีบทำส่ง ทำให้ผิดพลาดไปเยอะ คะแนนได้น้อยลง เลยต้องดูเขาบ่อย ๆ แต่เขาไม่เข้าใจทำอะไร ทำทำไมพอใจบ่อย ๆ บอกเหตุผลให้เขาฟัง เขาก็ดีขึ้นวัน 2 วัน ก็เป็นเหมือนเดิมเอาการ์ตูนมาอ่านตามเดิม จนเนี่ยสอบปลายเทอมแล้วโด่งทำ

คะแนนตกลงไปเยอะเลย เคยเป็นอันดับ 1 แต่ตอนนี้ไปอยู่ที่ 5 ที่ 6 เลขเป็นห่วงเขา เลขต้องเคียวให้ดูกันหน่อย

ลักษณะพฤติกรรมทางวาจาของครูบุชบาจะเป็นคนที่เสียงดัง ฟังแล้วเหมือนดมน้ำเสียงดังฟังชัดเจน พูดตรง พูดหรือสอนแบบมีเหตุผลในการทำโทษหรือชมเชย นักเรียน ครูบุชบามักจะให้กำลังใจให้คำชมเชย แก่นักเรียนที่ตั้งใจเรียนเสมอด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม และมีใบหน้าบึ้งตึงในการทำโทษนักเรียนที่ไม่สนใจหรือก่อกวนชั้นเรียน ครูบุชบาไม่มีอารมณ์โกรธนักเรียนหรือคิดล้างอารมณ์เมื่อทำโทษนักเรียนแล้วก็แล้วกันไป แล้วพูดคุยหรือสนใจดูแลนักเรียนตามเดิมเหมือนนักเรียนคนอื่น ๆ

กรณีศึกษาที่ 4 ครูครุประภา อายุ 54 ปี วุฒิปริญญาตรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนเป็นเวลา 27 ปี ประสบการณ์สอนเด็กเร่ร่อนระยะเวลา 1 ปี ปัจจุบันสอนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนจำนวน 33 คน เป็นเด็กอยู่ในความดูแลของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กจำนวน 3 คน ซึ่งจัดอยู่ในประเภทเด็กเร่ร่อน 1 คน เป็นเด็กผู้ชาย วิชาที่สอน คือ วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย สว่างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ครูประภาเป็นครูที่มีใบหน้ายิ้มแย้ม ใจดี พุดจาไพเราะต่อนักเรียน จากการสังเกตไม่พบว่าครูประภาเคยคุยหรือทำโทษนักเรียนด้วยการตี หากนักเรียนทำผิดครูประภาคมักพูดสั่งสอนด้วยเหตุผล ซึ่งนักเรียนบางคนเชื่อฟัง บางคนไม่เชื่อฟัง และพบว่าเนื่องจากครูประภาใจดีไม่ดุหรือทำโทษนักเรียน จึงทำให้ในบางครั้งของการควบคุมชั้นเรียนและการจัดการชั้นเรียนไม่ค่อยเป็นระเบียบเท่าที่ควร ในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนครูประภาจัดห้องเรียนโดยจัดโต๊ะนักเรียนเป็นคู่เรียงแถวตามยาวแต่ละแถวจำนวน 4 แถว โต๊ะครูถูกจัดให้อยู่หน้าห้องเรียน บริเวณตรงกลางไม่ได้ขีดริมโต๊ะริมหนึ่ง บริเวณริมหน้าต่างจัดเป็นมุมสงบแบบฝึกหัด และมีตู้จัดเก็บเอกสารและอุปกรณ์การเรียนของชั้น บริเวณด้านริมประตูคิดมาหนึ่งระหว่างประตูหน้าต่างกับประตูหลังห้อง เป็นชั้นวางหนังสือที่จัดเป็นมุมหนังสือให้นักเรียนอ่านเพื่อค้นคว้าจากหนังสือเสริมทางวิชาการ และเพื่อความบันเทิงจากหนังสืออ่านเล่น หนังสือการ์ตูน ซึ่งนักเรียนต้องหยิบหนังสือจากชั้นหนังสือมาอ่านที่โต๊ะเรียนของตนเองเมื่ออ่านเสร็จแล้วจึงนำไปเก็บเข้าที่ที่เหมือนเดิม เนื่องจากบริเวณมุมหนังสือไม่มีที่นั่งให้นักเรียนอ่านบริเวณนั้น ส่วนการจัดป้ายนิเทศต่าง ๆ ในห้องเรียน ครูประภาจัดป้ายนิเทศไว้บริเวณผนังป้ายนิเทศทั้งหน้าห้องและหลังห้องเรียนโดยจัดเป็นกลุ่มวิชาต่าง ๆ ซึ่งมีป้ายวิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสว่างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาสว่างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ ในแต่ละป้ายถูกจัดเปลี่ยนเนื้อหาของแต่ละวิชาตามเนื้อหาที่เรียนในขณะนั้น และมีบางวิชาที่ไม่ได้ถูกเปลี่ยนป้ายนิเทศ การจัดป้ายนิเทศมีการเน้นเนื้อหาที่สำคัญเฉพาะในวิชาภาษาไทยที่เป็นคำศัพท์ใหม่ ๆ และวิชาสว่างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิต่าง ๆ จึงถูกเปลี่ยนตามเนื้อหาที่เรียนอยู่ในขณะนั้น โต๊ะนักเรียนที่ครูประภาจัดเป็นคู่ในแต่ละแถวและจัดให้นักเรียนนั่งโต๊ะประจำของตนเองนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบนั่งโต๊ะเรียนที่ประจำ มักฮ้างไปมาทุกวันจนไม่ทราบว่าเป็นโต๊ะเรียนตัวไหนเป็นที่ประจำ ซึ่งครูประจำชั้นไม่ได้คุยหรือว่าอะไรจึงให้นักเรียนนั่งจับคู่เพื่อนที่สนิทและคุยกัน

จนบางครั้งทำให้ขาดความสนใจในเวลาครูสอนหรือเมื่อครูสั่งแบบมีกัณฑ์ให้นักเรียนทำ ถ้าหากเวลาไหนที่ครูออกไปทำธุระนอกห้องนักเรียนในห้องจะลุกขึ้นเดินไป-มา หรือเดินไปลอกเพื่อนคนที่ทำแบบมีกัณฑ์ได้ จึงทำให้การจัดการชั้นเรียนขาดระเบียบวินัยพอสมควรในเวลาครูประจำชั้นไม่อยู่ในห้อง ถึงแม้ว่าครูประจำชั้นได้มอบหมายหน้าที่ให้หัวหน้าชั้นเรียนซึ่งเป็นเด็กเฝ้าเพื่อนคนละชั้นเรียนแต่ไม่สามารถดูแลให้เรียบร้อยได้ เนื่องจากเพื่อนในชั้นเรียนไม่เชื่อฟังเด็กเฝ้าเพื่อนที่เป็นหัวหน้าชั้น เพราะเด็กปกติที่เรียนในชั้นเรียนนี้มีพฤติกรรมที่เกเรและชอบก่อวุ่นชั้นเรียน ทำให้เกิดปัญหาชั้นระหว่างหัวหน้าชั้นที่เป็นเด็กเฝ้าและเด็กปกติอยู่เสมอ ทำให้สังเกตพบว่า เด็กเฝ้าเพื่อนคนนี้เป็นเด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จึงทำให้เพื่อนที่เป็นเด็กปกติก่อวุ่นเป็นประจำ ซึ่งครูประภาให้เหตุผลว่า "ก็ให้ เอก (เด็กเฝ้า) เป็นหัวหน้าห้องเพราะต้องการให้เขาเกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ไม่อยากให้เขามีปมด้อยเหมือนที่แล่วมา เอกเป็นคนอารมณ์อ่อนไหวง่ายและค่อนข้างขี้แง เวลาทำอะไรไม่ได้จะร้องไห้หรือถูกเพื่อนแกล้งก็ร้องไห้ แต่ในขณะที่อยู่กับบางอารมณ์เขาจะโมโหร้าย เกือบมากที่เดินถึงกับชกต่อยกับเพื่อน ที่เลือกให้เขาเป็นหัวหน้าห้อง ให้ดูแลและรับผิดชอบชั้นเรียนนั้นเพื่อเขาจะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางพฤติกรรมให้พอดีกัน ซึ่งเขาก็ดีขึ้นเยอะถ้าเทียบกับเมื่อก่อน เวลาทำอะไรไม่ได้จะร้องไห้เหมือนลอสไม่ยอมเรียน ช่วงต้นเทอมชั้นขึ้นมาเจอกับเพื่อนหน้าใหม่ ๆ เอกปรับตัวไม่ได้เลย ถ้าใครแกล้งเขาเขาก็ร้องไห้แต่ถ้าเขาทนไม่ไหวเพราะโดนบ๊อช ๆ เขาก็ชกหน้าเพื่อนเลย เวลาที่มีเรื่องกับเพื่อนก็มักสู้เพื่อนไม่ได้ แต่มาช่วงนี้เขาปรับตัวได้พอสมควรมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เพื่อนในห้องหลายคนเห็นใจและเข้าใจเขามากขึ้น จะมีบ้างที่ยังมีปัญหาของห้องก็คือเด็กไม่สนใจเรียนบางทีครูเองก็เอาไม่อยู่ เพราะไม่อยากคุยไม่อยากทำโทษ อธิบายสอนให้เขารู้จักเหตุผลมากกว่าเมื่อเวลาทำผิดกัน แต่ก็รับปาก "ครับ ครับ" เฉีวเฉีวก่อนเหตุนั้นแล้ว ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรดี คงสอนเขาแบบนั้นดีกว่าไปทำโทษเขา" เพราะครูประภาเชื่อว่าการสอนอย่างมีเหตุผลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้ดีขึ้นมากกว่าการคว่ำหรือทำโทษ แม้ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างรวดเร็วทันใจก็ตาม

วิธีการดำเนินการเรียนการสอนของครูประภา ได้เน้นวิธีการสอนโดยใช้การสอนแบบบรรยายมากกว่าการสอนในรูปแบบอื่น ครูประภาใช้วิธีการบรรยายเนื้อหาวิชาที่เรียนให้นักเรียนเข้าใจ และอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้นักเรียนเพิ่มความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ในขณะบรรยายเนื้อหาวิชาแก่นักเรียน ครูประภามีการใช้สื่อ-อุปกรณ์การสอนประกอบการสอนเพื่อ

เพิ่มความสนใจและความเข้าใจให้นักเรียนมากขึ้น สื่อการสอนที่ใช้ชิ้นส่วนใหญ่เป็นสื่อประเภทบัตรคำ รูปภาพ แผนภูมิ แผนภาพ ซึ่งสะดวกต่อการนำมาใช้และใช้ได้นานในการสอนครั้งต่อไป สื่อการสอนที่ครูประจำใช้ เป็นสื่อการสอนที่ใช้ประกอบการสอนมาหลายครั้ง ซึ่งถูกเก็บรักษาไว้เพื่อสามารถใช้ต่อไปได้โดยไม่ต้องสร้างชิ้นใหม่ขึ้นมา ซึ่งครูประจำบอกว่า "ไม่มีเวลาทำสื่อการสอนสำหรับทุกวิชา หากวิชาไหนที่สำคัญจะทำสื่อในวิชานั้น เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ส.ป.ช. ซึ่งมีสื่อที่สำเร็จขายที่ศึกษากิจก์ หาซื้อมาใช้ได้จึงไม่ค่อยได้ทำเอง พอใช้แล้วก็สามารถเก็บไว้ใช้ในครั้งหน้าได้อีก" นอกจากการสอนแบบบรรยาย ครูประจำยังมีวิธีการสอนแบบให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง แบบให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วถาม-ตอบคำถามที่ครูถามหรือถามคำถามให้เพื่อนตอบ หรือแลกเปลี่ยนคำถาม-คำตอบซึ่งกันและกัน ซึ่งวิธีการแบบนี้ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นเทคนิคที่ครูประจำเสนอในชั้นนำเข้าสู่บทเรียน เมื่อนักเรียนอ่านเนื้อหาสามารถถาม-ตอบปัญหาของเนื้อหาได้ ครูจึงบรรยายและอธิบายพร้อมยกตัวอย่างและสื่อการสอนเพิ่มขึ้นเพื่อให้นักเรียนเพิ่มความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จากนั้นจึงให้ทำแบบฝึกหัดและให้การบ้านเพื่อเป็นการฝึกทักษะขั้นต่อไป และจากการสังเกตพบว่า ในขณะที่ครูประจำกำลังดำเนินการสอนพบว่า มีนักเรียนเด็กปกติบางคนไม่สนใจเรียน นั่งคุย ไม่นำหนังสือขึ้นมาบนโต๊ะ เล่นของเล่นบนโต๊ะและมีเสียงดังในขณะที่ครูประจำกำลังสอน ซึ่งครูประจำได้ตักเตือน นักเรียนจึงเงยบงแต่สักครูนักเรียนมีพฤติกรรมเหมือนเดิม เมื่อสอนแล้วครูประจำสั่งแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำเพื่อทบทวนความเข้าใจ แต่มีนักเรียนบางคนไม่ทำส่ง แม้ว่าครูตักเตือนแล้วก็ตาม นักเรียนหลายคนคุยกัน ส่งเสียงดัง และไม่ทำแบบฝึกหัดส่งตามกำหนดเวลาที่ต้องการ ซึ่งครูไม่ได้ทำโทษในชั้นเด็ดขาด เพียงแต่ตักเตือนและให้นักกลับไปทำเป็นการบ้านมาส่งในวันต่อไป แต่นักเรียนมักไม่ทำตามที่ครูสั่ง จนเกิดขึ้นบ่อยครั้งในพฤติกรรมของนักเรียนเพียงไม่กี่คน ครูประจำจึงได้ทำโทษโดยการหักคะแนนความสนใจเรียนของนักเรียน ทำให้ในช่วงปลายเทอมมีนักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นบ้างเนื่องจากกลัวถูกหักคะแนน และในกรณีที่เมื่อครูสั่งแบบฝึกหัดแล้วครูออกไปทำธุระนอกห้อง ทำให้นักเรียนส่งเสียงดังไปดังนอกห้องจนทำให้ครูประจำชั้นห้องอื่น เข้ามาเตือนหรือแม้ว่าหัวหน้าห้องได้ว่ากล่าวตักเตือน จดรายชื่อส่งครูในบางครั้งไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนได้ ทำให้ขาดระเบียบในชั้นเรียนเท่าที่ควร ส่วนครูเองเพียงว่ากล่าว ตักเตือน ไม่ทำโทษ นักเรียนจึงไม่เชื่อฟังเท่าที่ควร แม้ว่าในช่วงปลายเทอมครูมีการทำโทษโดยหักคะแนน

บ้าง เด็กบางคนอาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ แต่บางคนยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้และเด็กไม่สนใจเรียนมาตั้งแต่ต้น เมื่อสอบปลายภาคจึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ในการแสดงออกทางวาจาและท่าทางที่ครูมีต่อนักเรียนนั้น ครูประเภทเป็นครูที่ใจดี มีสีหน้ายิ้มแย้มพูดจาไพเราะ ใช้คำแทนตัวเองว่า "ครู" และเรียกชื่อนักเรียน หรือเรียกว่า "เซอ" เมื่อพูดกับนักเรียนมีคำลงท้ายว่า "ค่ะ" เกือบทุกครั้ง ในขณะที่สอน เมื่อครูซักถามนักเรียน ครูมีการให้แนวทางเพื่อให้เด็กนักเรียนตอบได้ถูก และชมเชย ด้วยการปรบมือทุกครั้ง หรือช่วยแก้ไขให้อ้าหากนักเรียนตอบผิดและพูดลอบโสมเพื่อให้อ้าถึงใจนักเรียนว่า "ไม่เป็นไร" "ยังมีคำถามอีก ถ้าได้แล้วค่อยตอบใหม่ก็ได้" หรือ "ไว้คราวหน้าไว้ตอบใหม่" เป็นต้น หากนักเรียนไม่สนใจเรียน ก่อวุ่นวายนเรียนด้วยการส่งเสียงดัง ครูตักเตือนว่า "ให้พูดเบา ๆ กันหน่อย" "ให้เงียบ ๆ" ถ้านักเรียนยังไม่หยุดพฤติกรรมครูเป็นฝ่ายหยุดพฤติกรรมการสอนด้วยการเงียบเอง ซึ่งบางครั้งสามารถลดพฤติกรรมนักเรียนได้ หรือบางครั้งลดพฤติกรรมนักเรียนได้เพียงชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น

พฤติกรรมการเรียนของเด็กวัยรุ่นและเด็กปกติ

ในขณะที่มีการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกและมีปฏิริยาตอบโต้ทั้งในลักษณะท่าทาง และวาจา ของเด็กนั้นจัดเป็นพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครู เมื่อครูจัดให้มีการเรียนการสอนเกิดขึ้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจึงต้องเกิดขึ้นตามธรรมชาติ นักเรียนมีการรับรู้และเรียนรู้ในสิ่งที่ครูสอน นักเรียนมีพัฒนาการทางสติปัญญาและการปฏิบัติ นักเรียนแสดงออกทางวาจาและท่าทางในขณะที่เรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละคนนั้นมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปตามทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้โดยมีองค์ประกอบ 2 ประการใหญ่ คือ พันธุกรรม (Heredity) จัดเป็นลักษณะธรรมชาติที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่ตัวเด็ก และสิ่งแวดล้อม (Environment) ที่เป็นสภาพการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้เด็กแต่ละคนได้พบได้เจอ ทั้ง 2 ประการใหญ่ ๆ นี้สามารถแยกพฤติกรรมที่แตกต่างกันแต่ละคนได้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อครูจัดการเรียนการสอนและมีวิธีการตลอดจนเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ เข้าสัมพันธ์กันเพื่อต้องการการตอบรับจากนักเรียนทุกคน แต่ในการแสดงการ

ตอบโต้หรือตอบรับของนักเรียนนั้นย่อมมีความแตกต่างกันไปในเด็กแต่ละคน เด็กบางคนมีการตอบรับที่เป็นไปทางบวก ให้ความสนใจ ร่วมทำกิจกรรมที่ครูจัด ส่วนเด็กบางคนมีการตอบรับที่เป็นไปทางลบ ไม่มีความตั้งใจ ไม่สนใจ ไม่ทำกิจกรรม ไม่รับและไม่เกิดการเรียนรู้ที่ครูจัดกิจกรรมนั้น ทำให้เกิดเป็นปัญหาของห้องเรียน ซึ่งพบในกลุ่มเด็กปกติ มากกว่าเด็กเร่ร่อน เนื่องจากเด็กปกติบางคนเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ หย่าร้างหรือแยกทางกันฐานะทางบ้านยากจน หรือในกรณีที่มีฐานะทางบ้านปานกลาง-ร่ำรวย แต่พบว่า ผู้ปกครองมักไม่มีเวลาให้กับเด็ก จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ก่อให้เกิดปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องมาถึงเรื่องการเรียน ทำให้เด็กขาดความสนใจ ไม่มีความตั้งใจและขาดความรับผิดชอบอย่างมาก บางคนมีปัญหาดังขนาดก่อนขึ้นเรียนและเกเรแกล้งเพื่อนจนเป็นบุคคลที่ขาดการยอมรับจากเพื่อน แม้ว่าเด็กถูกรุ้ หรือทำโทษ แต่พอผ่านไปสักพักเด็กกลับมามีพฤติกรรมเหมือนเดิม คือ ไม่สนใจเรียน ไม่นำหนังสือขึ้นมาเรียน ส่งเสียงดัง นำของเล่นมาเล่น แกล้งเพื่อน เป็นต้น สำหรับเด็กเร่ร่อน ไม่พบว่า เด็กไม่สนใจเรียน หรือเกเรมาก เพราะเนื่องจากเด็กเหล่านี้ต้องการการยอมรับจากครู จากเพื่อน จึงมีพฤติกรรมการเรียนออกมาในทางบวก มีความตั้งใจ สนใจเรียน ร่วมทำกิจกรรม อาสาสมัครทำกิจกรรมและสามารถแสดงออกเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับและมีความภูมิใจเมื่อถูกชื่นชม เด็กเร่ร่อนมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นรูปแบบของการแข่งขันตามพื้นฐานเดิมของสังคมเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนต้องการเป็นคนชนะในการแข่งขันทางการเรียนนี้ไม่ว่าเป็นการทำงานแบบฝึกหัด การทำกิจกรรม การเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เด็กต้องการเป็นที่ 1 ที่ 2 ของห้อง อีกทั้งเด็กได้รับการเสริมแรงจากครูเป็นรางวัล เป็นคำชมเชย หรือการเสริมแรงจากเพื่อนที่ให้คำชมเชยเขา ให้รางวัลโดยแบ่งของเล่น ขนม ให้เขา

การที่เด็กเร่ร่อนมีพฤติกรรมการเรียนในรูปแบบที่มีการแข่งขันนั้น เป็นเพราะวัฒนธรรมทางสังคมเร่ร่อนของเด็กมีการแข่งขันกันเป็นพื้นฐาน เด็กเร่ร่อนต้องแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอดของตนเองในสังคมของโลกปัจจุบันที่พวกเขาเผชิญอยู่อย่างไว้จุดหมาย ผลที่จะหาชีวิตตนเองให้รอดไปวันหนึ่ง ๆ เมื่อเขาเข้ามาอยู่ในสังคมอีกระบบในโรงเรียน วัฒนธรรมพื้นฐานที่คิดตัวพวกเขาจึงถูกนำมาใช้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมโรงเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ต้องแข่งขันเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับจากครู เพื่อน และสังคม ซึ่งการปรับตัวของเด็กเร่ร่อนจัดเป็น

คุณสมบัติทางจิตธรรมในตัวเด็กที่ทำให้เขาไม่ได้ในสังคมใหม่นี้ เด็กสามารถรับรู้ด้วยตัวเองว่าเขาจะต้องทำอะไรจึงเป็นที่ยอมรับ หรือทำอะไรถึงไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งมีเด็กเร่ร่อนบางส่วนที่ยังไม่สามารถปรับตัวได้ตามความเหมาะสมหรือการยอมรับของสังคม เป็นเด็กเร่ร่อนในวัยต้น เด็กยังเล็กมีการเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว คือ จากที่เด็กเคยอยู่ในสังคมเร่ร่อนอยู่ช่วงระยะหนึ่ง เมื่อกุณามาสู่ระบบของสังคมใหม่ในโรงเรียนที่มีความแตกต่างกับสังคมที่เด็กเคยอยู่มาก่อนอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งอายุ ระดับการพัฒนาการของเด็กในวัยต้นนี้ เด็กชอบเล่น ชอบสนุกสนาน ทำอะไรตามใจตนเอง คือ และยังขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นเด็กจึงไม่เห็นความแตกต่างของสังคมที่พวกเขาเคยอยู่กับสังคมที่อยู่ในปัจจุบัน เขาเคยใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร เขาจะดำรงชีวิตอยู่ตามนั้นตามความเคยชิน เด็กไม่สนใจเรียน ไม่ทำงานส่งครู เพราะที่นั่นเขาไม่เคยได้เรียน เขาใช้ชีวิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ตามถนน สวนสาธารณะ ฯลฯ เขาเคยชินกับการเดิน การเล่น การนอน การนั่งซึ่งเพื่อพาตนเองให้อุ้งรอด เมื่อพวกเขาถูกนำมาอยู่ในสังคมอีกระบบ อยู่แต่ในห้องสี่เหลี่ยม อยู่ในสนามบริเวณโรงเรียน เขาจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันที เด็กจะเดิน เล่นหรือนอนในห้อง ไม่สนใจเรียน ไม่สนใจว่าใครกำลังทำอะไรกันอยู่ ในบางครั้งเด็กหนีเรียนไม่เข้าห้องเรียน พฤติกรรมของเด็กเหล่านี้เป็นที่เข้าใจของครู ครูให้ความดูแลและพูดคุยกับเด็กอย่างดี ครูท่านหนึ่งบอกว่า "หากยังทำโทษเด็กจะทำให้เขามีพฤติกรรมก้าวร้าวยิ่งขึ้น" ทั้งครูบุงบาได้พูดคุยกับผู้วิจัยฟังว่า "น่าแปลกใจเหมือนกันถึงแม้ว่าเด็กเหล่านี้ไม่สนใจเรียน มีพฤติกรรมเกเร ก้าวร้าวแต่พอถึงเวลาสอบเขาสามารถทำได้ เอาตัวรอดในการสอบให้ผ่านได้ แม้ว่าผลสัมฤทธิ์ที่ออกมาไม่ดี แต่อยู่ในระดับที่ทำให้อยู่ในเกณฑ์ผ่านได้ทุกครั้ง" ยังมีเด็กเร่ร่อนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ โดสมิ สาเหตุเกิดจากมีพัฒนาการทางสติปัญญาต่ำ เนื่องจากถูกทารุณกรรม พบว่ามีอาการหวาดกลัว ซึมเศร้า เฉื่อยชา สติปัญญากับ เรือนรั้วฯ ในขณะที่เรียนมีพฤติกรรมไม่สนใจเรียน ไม่หยิบหนังสือมาเรียน นั่งเหม่อลอย ฟุบหน้านอนลงไปบนโต๊ะ ไม่ทำงานส่งครู ไม่พูดจาโต้ตอบกับครู เวลาครูถามจะนั่งนิ่งเฉย พยักหน้าหรือสั่นหน้า

ดังนั้นพฤติกรรมการเรี้นของเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากสาเหตุและปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเด็กเร่ร่อนเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กเร่ร่อนมีพฤติกรรมการเรี้นที่แตกต่างกัน ในส่วนของเด็กปกตินี้ผู้วิจัยได้ศึกษาในภาพรวมของเด็กปกติทั้งหมดออกมาเป็นพฤติกรรมการเรี้นของเด็กปกติโดยทั่ว ๆ ไป เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง พฤติกรรมการเรี้นของเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติอย่างชัดเจน

กรณีศึกษาเด็กแว่น

กรณีศึกษาที่ 1

เด็กชายอนุชิต (ไม่ทราบนามสกุล) ชื่อเล่น ไก่โต้ง ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่เกิด คาดว่าอายุประมาณ 9-10 ปี กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ไก่โต้งเป็นเด็กแว่นอยู่แถวสะพานลอสลาดพร้าว หมอชิต ส่วนจุดจักร ในขณะที่แว่นอยู่มีอาชีพขอลานเพื่อซื้ออาหารมาพอประทังชีวิต ซึ่งบางครั้งขอไม่ได้ต้องอดอาหาร หรือบางครั้งมีคนซื้อข้าวหอมมาให้ และบ่อยครั้งที่ถูกเด็กโตแย่งเอาเงินที่ขอมาได้ไปหมด สาเหตุที่ออกมาแว่นนั้น ไก่โต้งบอกว่ามาจากต่างจังหวัดกับแม่ พอมาถึงหมอชิต แม่บอกให้ชินรอ จะไปซื้อข้าวกับขนมมาให้ ชินรอแม่ตั้งนานแต่แม่ไม่มา จึงเดินตามหาแม่ไปเรื่อย ๆ ไม่เจอแม่เลย เดินตามหาแม่อยู่นาน เวลาหิวต้องขอเงินขอข้าวคนที่เดินผ่านไปมา บางคนให้ บางคนไม่ให้ เวลานอนต้องนอนที่สะพานลอส หน้าห้างสรรพสินค้า หน้าโรงหนัง จนกระทั่งมีพลเมืองดีมาพบ และได้ติดต่อให้ทางมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กไปรับเข้ามาอยู่บ้านอุปถัมภ์

จากการสอบถามเด็กพบว่า เด็กไม่ทราบความเป็นมาของตนเอง ไม่ทราบว่าที่บ้านอยู่ที่ไหน พ่อแม่เป็นใคร ทางบ้านอุปถัมภ์เด็กจึงนำมาอยู่ และจากการพูดคุยกับเด็ก ทำให้ทราบว่าเด็กต้องการเรียนหนังสือ จึงส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนวัดหลักสี่นี้ โดยเข้าศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมปีที่ 1 ปัจจุบันศึกษาอยู่ชั้นประถมปีที่ 3 มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี-ดีมาก มีความสนใจ และตั้งใจเรียนดี ในชั้นเรียนที่ผ่านมาทั้ง 2 ชั้น คือชั้นประถมปีที่ 1-2 สำหรับชั้นประถมปีที่ 3 ในระยะแรกช่วงต้นของเทอม ไก่โต้งมีพฤติกรรมการเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ดี มีความประพฤติดี มีความสนใจเรียน ตั้งใจทำแบบฝึกหัดเสร็จเร็วก่อนเพื่อนและเรียบร้อยถูกต้องทั้งหมด ครูของไก่โต้งชมเชยไก่โต้งทุกครั้งและยกตัวอย่างให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ในระหว่างช่วงพักเปลี่ยนชั่วโมง ไก่โต้งหยิบหนังสือวิชาต่อไปมาเตรียมไว้และเตรียมอ่านก่อนครูสอนทุกครั้งเพื่อเตรียมตัวในวิชาเรียนวิชาต่อไป ในขณะที่ครูดำเนินการสอน ครูมีการซักถามนักเรียนเพื่อเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ไก่โต้งจะยกมือตอบคำถามทุกครั้งและเกือบทุกคำถาม เนื่องจากไม่มีนักเรียนคนอื่นตอบ ครูจึงต้องบอกให้คนอื่นตอบบ้าง ซึ่งครูได้ชมเชยไก่โต้งให้นักเรียนคนอื่น ๆ ได้ดูและนำไปเป็นแบบอย่างที่ดี ไก่โต้งตั้งใจฟังเวลาที่ครูสอนหรืออธิบาย

เนื้อหาวิชาที่เรียน บทไหนที่ไม่เข้าใจไก่อโต้งจะซักถามให้ครูอธิบายเพิ่มเติม และเมื่อครูสั่งให้ทำแบบฝึกหัดส่ง ไก่อโต้งทำส่งเสร็จก่อนคนแรกของห้องและรีบร้อยถูกต้องทั้งหมด ทำให้ยังมีเวลาว่างที่ต้องคอยเพื่อน ๆ คนอื่นที่ยังทำแบบฝึกหัดไม่เสร็จ จึงได้รับมอบหมายจากครูให้คอยดูแลและสอนเพื่อนที่ทำไม่ถูกต้อง ซึ่งเรียนอ่อน ซึ่งเป็นเด็กบ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน ซึ่งครูจัดที่นั่งติดกัน เพราะครูไว้วางใจและได้มอบหมายให้ไก่อโต้งคอยดูแลเพื่อน โดยครูให้เหตุผลว่า "เป็นเด็กบ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน สามารถคุยกันและช่วยเหลือกันได้ ทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจแล้วเพื่อน ๆ ก็เชื่อไก่อโต้ง ทำตามที่ไก่อโต้งแนะนำเกือบทุกอย่างแม้ว่าจะไม่ทำทั้งหมด จัดว่าเป็นการเสริมแรงให้เขาทั้ง 2 คน และคุณแล้วสมหวัง (เด็กบ้านอุปถัมภ์) ก็เชื่อฟังไก่อโต้ง ซึ่งดีขึ้นมาก โดยจากการทำแบบฝึกหัดส่ง ทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อนไม่ยอมทำเลย จะนั่งเฉย ๆ ไม่ทำอะไรเลย นี่ตั้งแต่ให้หนึ่งกับไก่อโต้ง ก็ทำบ้างแม้ว่าจะไม่ครบตามที่สั่งไว้" และจากการสังเกต พบว่าไก่อโต้งมีความสนิทสนมกับสมหวังมาก ไก่อโต้งจะช่วยหยิบหนังสือเรียนขึ้นมาเตรียมพร้อมให้สมหวังบนโต๊ะเรียน คอยสะกิดให้สมหวังสนใจเรียน เพราะสมหวังมีอาการเหม่อลอยในขณะที่เรียน หรือในขณะที่ทำแบบฝึกหัดที่ครูสั่ง ไก่อโต้งต้องคอยบังคับให้สมหวังทำแบบฝึกหัดตาม และให้ลอกแบบฝึกหัดที่ทำส่งครูด้วย นอกจากนี้ยังมีเพื่อนคนอื่น ๆ ขอลอกแบบฝึกหัดจากไก่อโต้งนำไปส่งครูด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ไก่อโต้งให้เพื่อนดู มีเพียงไม่กี่ครั้งที่ทำทำว่าคาญ แล้วนำเก็บใส่กระเป๋าเลย

พฤติกรรมของไก่อโต้งในระยะแรกของต้นเทอม พบเห็นว่า ไก่อโต้งชอบอยู่กับคนเดี่ยว ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในขณะที่กำลังพักเที่ยง ไม่ค่อยพูดคุยหรือเล่นกับเพื่อนเด็กปกติ แต่จะพูดคุยและเล่นกับเพื่อนบ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน แต่เล่นได้ไม่นานจะเข้าห้องมานั่งอ่านหนังสือเรียน และเตรียมหนังสือวิชาต่อไปขึ้นมา ไก่อโต้งเป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูดจา ไม่ยิ้มแย้ม มีสีหน้ายิ้มแย้มต่อเมื่อถูกชมเชยจากครูและเพื่อน ๆ ในขณะที่เรียน ไก่อโต้งจะตั้งใจฟังครูสอน นั่งเงียบเรียบร้อย ไม่พูดจากับใคร นอกจากจะคอยตักเตือนให้สมหวังตั้งใจฟังครูด้วยกัน และพูดคุยกับเพื่อนคนอื่นเมื่อเพื่อนมาขอลอแบบฝึกหัดที่ทำ ทั้งยังมีพฤติกรรมที่แข่งขันกับเพื่อนที่เรียนเก่งด้วยกันซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้หญิง เวลาที่ครูถามคำถาม ไก่อโต้งยกมือขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อต้องการตอบคำถามก่อน หรือพูดตอบคำถามออกไปก่อนโดยไม่ยกมือ หรือเมื่อมีการออกไปทำกิจกรรมหน้าห้อง เช่น เขียนคำศัพท์บนกระดาน ทำโจทย์เลข วาดรูป ไก่อโต้งจะวิ่งออกไปทำเป็นคนแรกเช่นกัน ยกเว้นการแสดงละครหรือบทบาทสมมุติต่าง ๆ ซึ่งไก่อโต้งไม่รวมกิจกรรมนี้ โดยให้เหตุผลว่า

"ไม่ชอบ แสดงแล้วเพื่อนชอบหัวเราะ" แม้กระทั่งเวลาที่เพื่อนในห้องให้ความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีการแสดงบทบาทสมมติทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ไก่โต้งไม่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น แต่จะดูเพื่อนแสดงเฉย ๆ หรือในบางครั้งถูกครูเรียกให้เข้าไปร่วมกิจกรรมการแสดงนั้น ดูจากลักษณะพฤติกรรมที่ไก่โต้งแสดงออก ทำให้ทราบว่าไม่เต็มใจร่วมกิจกรรมนั้น มีสีหน้าบึ้งตึง เรียบเฉยไม่ยิ้มแฉ่ง ไม่ยอมออกไปจนครูต้องเรียกชื่อเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งตรงข้ามกับพฤติกรรมที่แสดงออกในการร่วมกิจกรรมที่ใช้ความรู้ทางปัญญา มีทักษะการฝึกฝน การตอบคำถาม ไก่โต้งจะเป็นคนแรกเสมอที่ยกมือตอบหรือวิ่งออกไปร่วมกิจกรรม ทำโจทย์เลข เขียนคำศัพท์ เขียนประโยค วาดรูป ฯลฯ โดยที่ครูไม่ต้องเรียกและทำถูกต้องทุกครั้งจนได้รับคำชมเชยจากครูและเพื่อน ไก่โต้งมีสีหน้ายิ้มแฉ่งทุกครั้งที่ได้รับคำชมเชยจากครูและเพื่อน มีเพื่อนชอบรับไก่โต้งมากขึ้นและให้ความสนิทสนมด้วย โดยส่วนใหญ่เริ่มจากการมาขอคำแนะนำแบบฝึกหัดที่ไก่โต้งทำต่อมาเมื่อครูได้จัดรูปแบบของโต๊ะนักเรียนใหม่เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในห้องเรียนเป็นแบบใหม่ โดยจัดเป็นแถวรูปตัวฮันหันหน้าเข้าหากัน และมีเพื่อนเด็กปกตินั่งรวมอยู่ใกล้กับไก่โต้งมากขึ้น จึงทำให้ไก่โต้งเริ่มพูดคุยกับเพื่อนเด็กปกติมากขึ้นด้วย เนื่องจากเด็กปกติมาขอคำแนะนำแบบฝึกหัดที่ไก่โต้งทำเพื่อเป็นการตรวจคำตอบกัน หรือบางคนขอลอดคำตอบไปใส่ในสมุดของคนเลข ซึ่งไก่โต้งให้เพื่อนดูโดยไม่ว่าอะไร เมื่อทำงานส่งครูเรียบร้อย ไก่โต้งเริ่มขอสืมของเล่นจากเพื่อนเด็กปกติมาเล่น เข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อนเด็กปกติบ่อยครั้งขึ้น ซึ่งในช่วงเวลานั้นของเล่นที่เด็กนิยมเล่นคือไฟการ์ตูน เล่นกันโดยฝ่ายหนึ่งเชิ้ไฟให้กับไฟของอีกฝ่ายหนึ่งไฟใครประกบไฟของอีกฝ่ายหนึ่งได้มากกว่า ก็จะได้กินไฟใบนั้นมาเป็นของตน ไก่โต้งจึงสนุกกับการเล่นชนิดนี้ ทำให้ไก่โต้งเริ่มรู้จักการมีข้อแลกเปลี่ยนกับเพื่อนที่มาขอคำแนะนำแบบฝึกหัดที่ทำ โดยที่ทุกคนที่มาขอจะต้องให้ไก่โต้งเล่นของเล่น หรือต้องให้ไฟไก่โต้ง 1 ใบ จึงให้ดู ซึ่งนอกจากของเล่นที่เป็นไฟแล้วยังมีตัวตุ๊กตาลูกแก้ว ดินน้ำมัน เด็กมีวิธีการเล่นที่คล้ายกัน คือ โยนให้ถูกกันแล้วนำมาเป็นของตน ทำให้ในระยะต่อมานั้น พบว่าไก่โต้งได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นไปจากเดิมมากขึ้น เริ่มไม่สนใจเรียนในขณะที่ครูสอน นำของเล่นขึ้นมาเล่นร่วมกับเพื่อนเด็กปกติที่ถนัดขึ้นเรียน เวลาที่ครูสั่งให้ทำแบบฝึกหัด ไก่โต้งรีบทำให้เสร็จและไม่เรียบร้อยเหมือนเมื่อก่อน ทำเสร็จแล้วจะเอาของเล่นขึ้นมาเล่น ครูของไก่โต้งบอกว่า "ระยะนี้ไก่โต้งเปลี่ยนพฤติกรรมไปมาก สิ่งเกิดมาได้คือดีกว่าแล้ว" ทำให้เริ่มพบว่า ไก่โต้งเล่นกับเพื่อนเด็กปกติมากขึ้น เริ่มแกล้งเพื่อนผู้หญิงตามเด็กปกติ

ในขณะที่ครูสอนนั้นได้นำของเล่นชิ้นมาเล่นกับเพื่อนเด็กปกติที่นั่งข้าง ๆ เมื่อถูกครูดูโก้ดั่งจะเฉย แล้วหยิบหนังสือขึ้นมาเปิด แต่พอครูหันหน้าไปอธิบายและเขียนกระดาน โก้ดั่งจะเล่นต่อถ้าครูหันมาเห็นแล้วคู่อีกก็จะทำเป็นเปิดหน้าหนังสือ เป็นอย่างนี้ทุกครั้งตั้งแต่เปลี่ยนพฤติกรรมไปจากนั้น นับวันยิ่งพบว่า โก้ดั่งมีอาการเฉื่อยชาในการเรียนมากขึ้น ไม่หยิบหนังสือขึ้นมาเพื่อเตรียมเรียน แต่จะนั่งอ่านหนังสือการ์ตูนที่เพื่อนเอามา เหมือนลอยในขณะที่ครูสอน ทำแบบฝึกหัดผิดไปหลายข้อ และไม่รีบร้อย เมื่อครูตรวจงานจึงเรียกโก้ดั่งออกไปตักเตือนเรื่องไม่สนใจเรียน เป็นห่วงแต่เล่นมากขึ้นทุกวัน เรียนแ่ล่งทุกวัน จากนั้นโก้ดั่งก็กลับมา นั่งอ่านหนังสือการ์ตูนต่อ ผู้วิจัยถาม โก้ดั่งว่า "ทำไมยังกลับมา นั่งอ่านการ์ตูนต่ออีกทำไมไม่แก้แบบฝึกหัดข้อที่ผิด" ซึ่งโก้ดั่งตอบว่า "เบื่อ ไม่รู้ว่าทำไมครูต้องดุด้วย หลายวันมานี้โดนครูดุทุกวันเลย" และในวันต่อ ๆ มาสังเกตว่า โก้ดั่งไม่สนใจเรียนยิ่งขึ้น จะนั่งเฉยหรือหยิบหนังสือการ์ตูนมาอ่าน ระบายสี เมื่อครูสั่งให้ทำแบบฝึกหัด จะรีบทำส่งอย่างไม่รีบร้อย มีข้อผิดทุกครั้ง ไม่ทำงานประดิษฐ์ส่งตามกำหนด ครูทวงถามหลายครั้ง ต้องยื่นคำขาดว่า "ต้องเอามาส่งถ้าไม่ส่งจะไม่คะแนนให้" จนกระทั่งถึงสัปดาห์ของการสอบ ครูเริ่มสอบจุดประสงค์วิชาต่าง ๆ และตรวจข้อสอบเพื่อให้คะแนน ซึ่งเห็นได้ว่า โก้ดั่งไม่ตั้งใจทำข้อสอบเท่าที่ควร ทำได้ไม่เต็มทีจนครูปรารภกับผู้วิจัยว่า "เทอมนี้คะแนนโก้ดั่งไม่ดีเลย ทำงานส่งอย่างลวก ทำให้ให้คะแนนไม่ถูก คะแนนสอบก็ลดลงน่าใจหาย งานบางชิ้นที่เป็นการมีมือก็ไม่ยอมทำส่ง รู้สึกผิดหวังในตัวโก้ดั่งมากกลัวว่าถ้ายังเป็นอย่างนี้ต่อไปจะทำให้เปลี่ยนพฤติกรรมไปในด้านลบมากขึ้น" เมื่อได้ข้อสอบข้อสอบและคะแนนที่โก้ดั่งทำได้ พบว่า ทำผิดและมีข้อบกพร่องเยอะมาก เป็นต้นว่า โก้ดั่งเคยสอบวิชาคัลไทยได้คะแนนดี เพราะลายมือสวย แต่ครั้งนี้ลายมือแยกว่าเดิม งานประดิษฐ์ที่ครูให้ทำส่งก็ไม่ทำส่งหลายชิ้น และเมื่อเทียบกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในห้องนั้น ในครั้งนี้โก้ดั่งมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งครูของโก้ดั่งยืนยันว่า "โก้ดั่งไม่เคยเรียนได้คะแนนค่าขนาดนี้"

ตารางที่ 4 ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ เด็กชายอนุชิต ไม่ทราบนามสกุล

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537

วิชา	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับ
ทักษะ			
ภาษาไทย	100	80	3
คณิตศาสตร์	100	69	-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	100	61	2
สร้างเสริมลักษณะนิสัย	100	85	4
การงานพื้นฐานอาชีพ	100	80	4

กรณีศึกษาที่ 2

เด็กหญิงปนัดดา การพันธ์ ชื่อเล่น คิ้ว ไม่ทราบ วัน เดือน ปี ที่เกิดคาดว่าอายุประมาณ 11-12 ปี กำลังศึกษาชั้นประถมปีที่ 2

คิ้วเล่าให้ฟังว่า ก่อนออกมาเร่ร่อนนั้น อาศัยอยู่กับครอบครัว พ่อ แม่ ที่จังหวัดนครราชสีมาและมีพี่น้องรวมกัน 3 คน คิ้วมีพี่ชาย 1 คน น้องชาย 1 คน คือ เด็กชายคุ่ม การพันธ์ ส่วนคิ้วเป็นผู้หญิงคนกลาง พ่อมีอาชีพรับจ้างรับรถบรรทุก แม่มีอาชีพรับจ้างตัดไม้รวกขาย ต่อมาพ่อป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับปอด จึงต้องลาออกจากงานแล้วอพยพย้ายครอบครัวมาอยู่กรุงเทพฯ อาศัยอยู่กับญาติเพื่อมารักษาโรค ไม่นานนักพ่อได้เสียชีวิตลง แม่จึงพาครอบครัวออกจากบ้านญาติมาหาบ้านเช่าอยู่ โดยแม่กับพี่ชายมีอาชีพรับจ้างทั่วไปจนกระทั่งพี่ชายมีครอบครัว ซึ่งแม่กับพี่สะใภ้ไม่ถูกกัน พี่ชายจึงพาพี่สะใภ้ย้ายจากบ้านไป เหลือเพียงแม่ คิ้ว และ คุ่ม ทำให้แม่มีรายได้ไม่พอจ่ำค่าเช่าบ้าน จึงออกมาอาศัยหลับนอนแถวชานชาลาารถที่ขนส่งหมอชิต และยึดอาชีพเก็บเศษขยะ เศษกระดาษ เหล็ก ขวดน้ำพลาสติกขายเพื่อเงินซื้อข้าวกิน จากนั้นไม่นาน แม่ป่วยเป็นโรคตับแข็ง เนื่องจากดื่มเหล้ามาก และเสียชีวิตเพราะถูกรถชน คิ้วจึงพาน้องออกเร่ร่อน เก็บเศษขยะ เศษกระดาษขายต่อไป พี่ชายเคยหาไปอยู่ด้วย แต่ถูกพี่สะใภ้ไล่ออกจากบ้าน จึงมาเร่ร่อนต่อ จนกระทั่งมาพบกับครูข้างถนนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กชวนให้มาอยู่บ้านอุปถัมภ์ แล้วถูกส่งเข้าเรียนหนังสือ ที่โรงเรียนวัดหลักสี่ แต่เนื่องจากไม่มีใบเกิด ไม่มีทะเบียนบ้าน และไม่เคยเรียนหนังสือที่ไหนมาก่อน จึงต้องเริ่มเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พร้อมกับน้องชาย คิ้วบอกว่าอนาคตอยากเป็นครู และต้องการเรียนให้สูงเท่าที่ทางมูลนิธิจะส่งให้เรียน ชอบเรียนหนังสือ จะได้มีความรู้ไปทำงานได้เงินเยอะ ๆ จะได้เอามาสร้างบ้านเป็นของตนเอง ชอบที่ได้มาโรงเรียนและเนื่องจากคิ้วเป็นนักเรียนที่มีอายุมากที่สุดในห้อง เพื่อนในห้องจึงเรียกคิ้วว่า "พี่สาว" หรือ "พี่หัวหน้า" ทั้งนี้เพราะครูได้มอบหมายให้เป็นหัวหน้าห้อง มีหน้าที่ เป็นผู้ช่วยครู หรือเป็นผู้เลี้ยง คอยควบคุมดูแลความเรียบร้อยของนักเรียนในห้องทั้งหมดแทนครู และในขณะที่มีการเรียนการสอน คิ้วมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูโดยเป็นคนสั่งให้นักเรียนอ่านหนังสือโดยตนเองเป็นผู้อ่านนำ แล้วให้คนอื่นอ่านตาม ช่วยอธิบายบทเรียนตามเนื้อหาที่นักเรียนบางคนไม่เข้าใจหรือทำไม่ถูกต้อง คอยดูแลและเดินตรวจเพื่อนในขณะที่ทำงานเพื่อให้ทุกคนทำงานส่งครูและทันตามระยะ

เวลาที่ครูกำหนดไว้ และในช่วงเวลาพักกลางวัน เมื่อตัวรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ตัวจะขึ้นมานั่งอยู่กับครูในห้องเรียนทุกวัน เพื่อคอยช่วยครูดูแลเพื่อน ๆ ที่เล่นกันอยู่ ช่วยตรวจแบบฝึกหัดที่เพื่อนทำส่งครู หรือเวลาครูทำอะไร ตัวจะคอยช่วยเหลือครูอยู่ข้าง ๆ ตลอด หรือถ้าไม่มีงานอะไรทำ ก็จะนั่งคุยกับครู ซึ่งจากสัมภาษณ์ทั้งครู และตัว ทำให้ทราบว่า ครูนิศยามีเทคนิควิธีการเสริมแรงในทางบวกคืออย่างดี เพื่อให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่ดี ในกรณีของตัวนั้น ครูได้มอบหมายความไว้วางใจให้ตัวเป็นตัวแทนของครู เพื่อช่วยเหลือครูดูแลเพื่อน ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลมากขึ้น ครูนิศยาบอกว่า "ตอนที่ตัวเข้ามาเรียนชั้น ป.1 ปีแรกเลย เขาเข้ามาพร้อมกับน้องชายคือคัม ทั้งคู่ปรับตัวไม่ได้เลย ไม่พูดจากับเพื่อนคนอื่น ๆ จะอยู่กันไปไหนมาไหน หรือนั่งตัวกัน 2 คนพี่น้อง เพื่อนในห้องไปพูดด้วย เขาก็ไม่พูดตอบ กับครูเองก็ไม่ค่อยพูด ตัวจะนั่งเฉย ๆ ถึงเวลาเรียน มีความสนใจและตั้งใจเรียนดี ทำงานส่งก็ถูกต้องเรียบร้อยดีมากสอนอะไร พูดอะไรไป ตัวเข้าใจและทำได้หมด เวลาเขาพูดอะไรออกมานั้นมีความคิดที่เหมือนผู้ใหญ่ ซึ่งเวลาที่อยู่กับน้องชายนั้น เห็นว่าตัวดูแลได้ดีมาก จึงคิดว่าควรส่งเสริมจุดเด่นที่มีอยู่ในตัวเขาเพื่อเป็นการเสริมแรงให้เขาปรับตัวได้ดี นั่นคือ เมื่อตัวมีอายุมากกว่าเด็กคนอื่นในห้อง เห็นได้ว่าเขารู้สึกอายที่ตัวเขาโตกว่าเด็กทุกคนแต่เพิ่งมาอยู่ ป.1 จึงมอบหมายให้เขาเป็นหัวหน้าดูแลน้องในห้องเรียน และให้เกียรติเขาโดยให้ทุกคนในห้องเรียกตัวว่า "พี่สาว" หรือ "พี่หัวหน้า" ทำให้ตัวเกิดความภาคภูมิใจ มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับของน้องทุกคนในห้องเรียน จนทำให้ลดปมด้อยของตนเองที่มีลงไปมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางบวกมากขึ้น" นอกจากนี้ ครูนิศยายังให้การเสริมแรงที่เป็นรางวัลอีกด้วย โดยให้ค่าขนมแก่ตัววันละ 10 บาท ทุกวัน เมื่อตัวขึ้นมาอยู่ ป.2 มีพฤติกรรมทางการเรียนที่ดี มีความสนใจและตั้งใจเรียน มีการเรียนรู้และเข้าใจได้รวดเร็วจนสามารถช่วยครูสอนหรืออธิบายให้เพื่อนที่ไม่เข้าใจให้เข้าใจบทเรียนได้ ทุกวันในช่วงโมงซ่อมเสริมตัวมีหน้าที่อ่านหนังสือมาให้เพื่อนอ่านตามและช่วยดูแลเพื่อนให้อ่านทีละคนอ่านอย่างถูกต้อง เพราะตัวเป็นนักเรียนที่มีอายุมากกว่าคนอื่น ซึ่งตามเกณฑ์อายุความเป็นจริงนั้นควรอยู่ในระดับชั้น ป.4 หรือ ป.5 จึงมีพัฒนาการในการเรียนรู้ได้เร็วรวมทั้งมีความสนใจและความตั้งใจอย่างดีเยี่ยม เป็นที่ยอมรับแก่ทุกคน ทั้งครูและนักเรียนในห้อง เพื่อนในห้องส่วนใหญ่เชื้อฟังตัวมากกว่ารุ่นพี่ชั้นเด็กโตที่มาคุมห้องเรียนเวลาที่มีการประชุมครู ซึ่งครูต้องเข้าประชุมทุกท่าน

แล้วมอบหมายให้นักเรียนรุ่นพี่ชั้นประถมปีที่ 5 และ 6 มาควบคุมดูแลชั้นเด็กเล็กแทนครู ซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดว่า นักเรียนในชั้นนี้เชื่อฟังและทำตามคำสั่งของตัวมากกว่ารุ่นพี่ที่คุม จากการพูดคุยกับเด็กปกติในชั้นบอกว่า "พี่หัวหน้าเขาคุ บางทีคิดว่าครูอีก ถ้าใครไม่ทำงานเดี๋ยวโดนเขาคำ ถ้าใครทำไม่ได้พี่เขาก็มาสอน บางทีก็มาทำให้เลข" นอกจากพฤติกรรมกรรมการเรียนทั่ว ๆ ไปแล้ว ตัวยังมีพฤติกรรมที่มีมาจากพื้นฐานเดิมของสังคมเด็กเร่ร่อนอยู่ เริ่มจากพฤติกรรมที่ชอบแข่งขัน ต้องการเป็นที่ 1 จะไม่ยอมแพ้ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในห้องเรียนนั้น ตัวจะทำงานส่งเป็นคนแรก ทำแบบฝึกหัดต้องถูกหมดและได้คะแนนเต็ม ร่วมกิจกรรมตอบคำถาม ทำเลข เขียนคำบนกระดาน ซึ่งจะเป็นคนแรกทุกครั้งทีปฏิบัติ จนครูต้องบอกว่าเป็นเพื่อนคนอื่นได้ร่วมกิจกรรมบ้าง พี่สาวไม่ต้องออกมาแล้ว อีกทั้งครูมีการเสริมแรงโดยการให้ขนมและมีคะแนนให้โดยเป็นการสะสมคะแนนเป็นตุ๊กตาไฟ เมื่อใครได้คะแนน 1 คะแนนก็วาดตุ๊กตาไฟ 1 ตัวไปวาดเติมบนแผ่นกระดาษที่ติดไว้บนโต๊ะครู ซึ่งครูบอกถึงกติกาว่า ถ้าใครได้คะแนนสามารถวาดเติมตุ๊กตาไฟได้ 1 คะแนน เท่ากับ 1 ตัว แล้วครูจะไปรวมคะแนนตอนสัปดาห์สุดท้ายก่อนถึงสัปดาห์สอบปลายเทอม ใครได้ตุ๊กตาไฟเยอะกว่าจะมีรางวัลให้อันดับที่ 1 ถึง อันดับ ที่ 10 จึงทำให้นักเรียนรวมกันทำกิจกรรมที่ครูจัดให้ตามเนื้อหาการเรียนการสอน ซึ่งตัวได้มีพฤติกรรมที่แข่งขันมาตลอดจนได้รับรางวัลอันดับที่ 1 ที่สามารถสะสมตุ๊กตาไฟได้เยอะที่สุด ส่วนการแข่งขันนอกห้องเรียนนั้น เวลาที่ทางโรงเรียนจัดงานกิจกรรมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ตัวจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของห้องเพื่อไปแข่งขันร่วมกับนักเรียนห้องอื่น ชั้นอื่น หรือกับโรงเรียนอื่นซึ่งตัวสามารถได้รับรางวัลหลายรางวัล คือ รางวัลการประกวดคัดลอกไทยในระดับชั้น ประถมปีที่ 2 รางวัลสุขภาพฟันแข็งแรง ในโครงการทันตอนามัย

ตัวมีลักษณะเป็นผู้นำและเป็นผู้ช่วยครูที่ทำหน้าที่ได้ดีและมีความรับผิดชอบที่ครูได้มอบหมายให้ แต่ถึงแม้ว่าตัวมีพฤติกรรมทางการเรียนที่ดี ในบางครั้งตัวยังติดอยู่กับพฤติกรรมพื้นฐานเดิมของสังคมการเร่ร่อนอยู่เมื่อมีการแข่งขัน ตัวต้องการเป็นผู้ชนะ แต่เมื่อเหตุการณ์ไม่เป็นไปตามความต้องการ ตัวจะมีปฏิกิริยาที่ก้าวร้าวไม่พอใจ แสดงสีหน้าที่บ่งบอกถึงความโกรธมาก และพูดจาไม่ไพเราะไม่น่าฟังกับเพื่อน หรือผู้ที่อยู่รอบข้าง นอกจากนั้นถ้าตัวโกรธหรือไม่พอใจมาก จะทำร้ายเพื่อนในห้องโดยการ ดบตีระช ขว้างหนังสือใส่พูดจาด้วยคำหยาบ และเนื่องจากตัวมีความเชื่อมั่นในตนเองมาก ทั้งเป็นบุคคลที่ครูยอมรับและไว้วางใจมอบหมาย

หน้าที่ให้หลายอย่างจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คิดว่าตนเองมีสิทธิมากกว่าเพื่อน ๆ ทำให้ในบางเวลานั้นใช้สิทธิหน้าที่ไม่ถูกต้องตามสถานการณ์ ดังสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อครูนิศาลาป่วย จึงมีครูท่านอื่นมาสอนแทนและไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตัวที่ครูนิศามอบหมายไว้ จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดเกิดขึ้นเมื่อตัวลุกขึ้นเดินตรวจงานของเพื่อน ตรวจแบบฝึกหัด และอื่น ๆ ตามที่ครูนิศายได้มอบหมายไว้ ซึ่งทำให้ครูท่านอื่นคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมและมีความคิดเห็นว่า "ไม่ควรให้เด็กมาทำในหน้าที่ของครู การตรวจงานเป็นหน้าที่ครูครูรู้ว่าทำผิดทำถูกอย่างไร แต่เด็กไม่ทราบเพราะตัวเด็กเองก็มีความรู้เท่ากับเด็กคนอื่น แม้ว่าเขาจะอายุมากกว่าก็ตาม แล้วนี่ทำให้เด็กมีสิทธิพิเศษมากเกินไป จะทำให้เสียระเบียบ เสียการปกครอง" สำหรับในเวลาครูให้มีการแบ่งกลุ่มในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องทำร่วมกัน ตัวมักใช้อำนาจในการคัดเลือกเพื่อนที่เรียนเก่งเข้าอยู่ในกลุ่มตนเองทุกครั้งที่มีการแบ่งกลุ่ม ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเดิมทั้งนั้น แม้ว่าครูบอกให้คนเก่งกระจายไปอยู่ร่วมกับเพื่อนกลุ่มอื่นบ้าง แต่ตัวไม่ยอม จะแสดงพฤติกรรมที่ไม่พอใจและออกคำสั่งว่าไม่ให้เพื่อนในกลุ่มออกไปอยู่กลุ่มอื่น หรือถ้าเพื่อนที่เรียนไม่เก่งมาขอเข้ากลุ่มด้วย ตัวจะพูดจาไม่สุภาพกับเพื่อนและไล่เพื่อนไปอยู่กลุ่มอื่น โดยตัวให้เหตุผลว่า "เพื่อนที่เรียนไม่เก่งมักจะไม่ยอมทำงานไม่ช่วยคิดชอบนั่งเล่นก่อนกลุ่ม ไม่มีความตั้งใจทำงาน ینگแล้วยังก่อกวนคนตั้งใจเรียนอีก ไม่อยากจับกลุ่มด้วย เดี่ยวไม่ได้คะแนนหรือได้คะแนนน้อย" สิ่งที่ได้ว่า กลุ่มของตัวส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง มีนักเรียนชายเพียง 1-2 คน คือ น้องชายตัว และเด็กที่เรียนเก่ง และพบว่าครูปล่อยให้เด็กเรียนจับกลุ่มตามความสมัครใจโดยไม่ได้บังคับหรือจำกัดสิทธิใด ๆ ถึงแม้ว่าครูต้องการที่จะให้มีการกระจายกลุ่มเพื่อความเหมาะสมกว่านี้ แต่ทุกครั้งที่กำหนดให้ทำงานกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะได้สมาชิกคนเดิมเหมือนเดิมทุกกลุ่ม และมีผลงานออกมาตามความสามารถของกลุ่มเช่นเดิม ซึ่งครูบอกว่า "เพียงเพื่อต้องการให้เขามีการทำงานร่วมกัน มีความสมัครใจ เต็มใจที่จะทำ ไม่ต้องการบังคับหรือเจาะจงให้เขาต้องอยู่กลุ่มนั้น กลุ่มนี้ เป็นการจำกัดสิทธิของเด็กมากเกินไป จึงปล่อยให้เขาสมัครใจที่จะอยู่ร่วมกันเอง แม้ว่าจะเป็นกลุ่มเดิมกลุ่มประจำ ผลงานออกมาของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้ต้องการเน้นในเรื่องผลงาน ต้องการเน้นในเรื่องการฝึกการทำงาน การแสดงความคิดเห็นร่วมกันมากกว่า"

นอกจากนี้ตัวยังมีความสามารถในการแสดงต่าง ๆ มีการร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรม ทั้งในชั้นเรียนนอกชั้นเรียน และระดับโรงเรียน แต่ทั้งนี้ในการร่วมกิจกรรมการแสดงนั้น ตัวชอบแสดงร่วมกับนักเรียนชั้นอื่นมากกว่าเพื่อนชั้นเดียวกัน โดยสังเกตพบว่า เมื่อมีการแสดงกิจกรรมเข้าจังหวะประกอบเพลงในสัปดาห์การณรงศ์สุขภาพฟัน โดยจัดส่งการแสดงของแต่ละระดับชั้น ซึ่งระดับชั้น ป.2 นั้น ครูนิศาเป็นผู้ฝึกสอนและได้คัดเลือกให้ตัวร่วมแสดงกิจกรรมชุดนี้ด้วย แต่ตัวได้ปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่า "ไม่อยากแสดงมีแต่เด็ก ๆ แสดง ให้เด็กคนอื่นแสดงบ้าง ตัวเขาแสดงมาหลายอย่างแล้ว ทั้งที่โรงเรียน ทั้งที่บ้านอุปถัมภ์" ถึงแม้ว่าตัวจะไม่เข้าร่วมการแสดงในครั้งนี้ แต่ตัวมีส่วนในการร่วมกิจกรรมเพราะเป็นผู้ช่วยครูในการคิดท่าแสดง เข้าจังหวะเพลง และฝึกซ้อมควบคุมเพื่อนที่ร่วมแสดง

เมื่อมีการสอบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดทักษะการเรียนรู้ต่าง ๆ ผลสัมฤทธิ์ในการสอบของตัวอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากจัดเป็นอันดับ 1 ของห้องเรียน ดังตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ตารางนี้

ตารางที่ 5 ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ เด็กหญิงปนัดดา การพันธ์
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537

วิชา	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับ
ทักษะ			
ภาษาไทย	100	94	4
คณิตศาสตร์	100	96	-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	100	96	4
สร้างเสริมลักษณะนิสัย	100	92	4
การทำงานพื้นฐานอาชีพ	100	90	4

กรณีศึกษาที่ 3

เด็กชายคัม การพนธ์ ชื่อเล่น คัม ไม่ทราบ วัน เดือน และปีที่เกิด คาดว่าอายุประมาณ 8-9 ปี กำลังศึกษาชั้นประถมปีที่ 2

เด็กชายคัม มีพี่น้องทั้งหมด 3 คน มีพี่ชายคนโต และพี่สาวคนรอง คือ คิว คัม เป็นลูกคนสุดท้อง ก่อนออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนกับพี่สาว คัมอยู่กับครอบครัวที่มีทั้งพ่อ แม่ และพี่ ซึ่งพ่อมีอาชีพรับจ้างรับรถบรรทุก แม่มีอาชีพรับจ้าง ครอบครัวของคัมอาศัยอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพ่อป่วยเป็นโรคเกี่ยวกับทางปอด จึงได้ออกจากงานและมาพักรักษาตัวที่กรุงเทพฯ โดยได้อพยพครอบครัวทั้งหมดมาอาศัยอยู่กับญาติ ต่อมาพ่อเสียชีวิตลง แม่จึงพาพี่และคัมออกมาจากบ้านญาติ มาหาบ้านเช่าอยู่กันเองและมีอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยพี่ชายคนโตช่วยทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แทนพ่ออีกแรงหนึ่ง เพื่อช่วยแม่ ส่วนตัวคัมและพี่สาวยังเล็กอยู่ จนกระทั่งพี่ชายมีครอบครัว และพี่สาวก็มีปัญหากับแม่ จึงทำให้พี่ชายพาพี่สาวไปออกจากบ้านไป แม่จึงทำงานหาเงินเลี้ยงคนเดียว ทำให้รายได้นั้นไม่พอกับรายจ่ายของครอบครัว และไม่พอกับค่าเช่าบ้าน ต้องย้ายออกมาอาศัยหลับนอนแถวชานชาลารถที่หมอชิตแทนบ้าน คิวกับคัม ได้ช่วยแม่ทำงานหาเงินด้วยการเก็บขยะ เศษกระดาษ ขวดพลาสติก นำไปขายพอมีเงินมาซื้ออาหารและของใช้ที่จำเป็น ต่อจากนั้นไม่นาน แม่ป่วยเป็นโรคตับแข็ง และเสียชีวิตเนื่องจากถูกรถชน จึงทำให้คิวกับคัมต้องเร่ร่อนตามลำพัง 2 คน พี่น้องอาศัยหลับนอนตามสถานีรถหมอชิต ตามข้างถนน และเก็บเศษขยะขายเพื่อนำเงินมาซื้ออาหาร หรือบางครั้งคัมก็เดินขอตั้งคนที่เดินไปมา ตอนที่แม่เสียชีวิตใหม่ ๆ พี่ชายเคยพาคัมและพี่สาวไปอยู่ด้วย แต่อยู่ไม่ได้ เนื่องจากถูกพี่สาวไล่คุด่า รั้งเก็ช และไล่ออกจากบ้าน จึงออกมาเร่ร่อนต่อ จนกระทั่งมาเจอครูข้างถนนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ได้นำคัมมาอยู่ที่บ้านอุปถัมภ์เด็กและได้ส่งให้คัมเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดหลักสี่นี้ ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 จนปัจจุบันนี้คัมอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 ได้อยู่ห้องเดียวกับคิว ผู้เป็นพี่สาว ตั้งแต่ประถมปีที่ 1 เป็นต้นมา ครูประจำชั้นของคัมเล่าว่าตอนที่คัมเข้ามาเรียนหนังสือในโรงเรียนใหม่ ๆ นั้น คัมคิดพี่สาวมาก ไปไหนมาไหนต้องตามพี่สาวไปตลอดจึงต้องจัดให้มาอยู่ห้องเรียนเดียวกัน และจัดให้หนึ่งคิดกัน เพราะถ้าจับให้หนึ่งแยกกัน คัมจะร้องไห้จึงให้หนึ่งด้วยกันสักพัก พอคัมเริ่มปรับตัวได้ จึงจัดให้ไปนั่งกับเพื่อนคนอื่น แต่ปรากฏว่าปีที่อยู่ชั้นประถมปีที่ 1 ทั้งปีไม่สามารถแยกคัมออกจาก

พี่สาวได้เลข พอลองจัดห้องและจัดโต๊ะใหม่ ลองแยกคัมออกไปนั่งกับเพื่อนคนอื่นคัมร้องไห้ทันที ไม่ยอมลุกจากโต๊ะที่นั่ง นั่งร้องไห้จนต้องปล่อยให้คัมนั่งอยู่กับพี่สาวเหมือนเดิม คัมไม่สามารถทำอะไรด้วยตนเองได้ ซึ่งครูได้พยายามแยกคัมออกจากพี่สาวเพื่อต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในตัวของคัม จนกระทั่งขึ้นชั้นมาอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 ในช่วงต้นเทอม คัมยังไม่ยอมนั่งแยกกับพี่สาว ทั้งที่ครูจัดโต๊ะเรียนใหม่อาทิตย์ละครั้ง คัมยังคงร้องไห้ไม่ยอมลุกจากเก้าอี้ จึงต้อง อนุญาตให้คัมนั่งอยู่กับพี่สาวต่อไป ทั้งยังสังเกตเห็นว่า เวลาที่พี่สาวทำอะไร คัมจะทำตาม คัมลุกจากโต๊ะ คัมก็จะลุกตาม เดินตามทั้งในห้องและนอกห้องเรียน ในช่วงพักกลางวัน เมื่อรับประทานอาหารเช้าเสร็จ ว่างเรียบร้อย คัมต้องขึ้นมาช่วยครูทำงานในห้อง คัมจะตามมาด้วยและนั่งเฉย ๆ อยู่ข้างคัม ไม่ยอมไปเล่นกับใคร แม้ว่าเพื่อนจะมาชวนไปเล่นก็ตาม และเมื่อถามถึงเหตุผลที่คัมไม่ออกไปเล่นกับเพื่อน ๆ คัมไม่ตอบและนั่งเฉย ๆ ไม่พูดจา ซึ่งในการพูดด้วยวาจา นั้น คัมพูดด้วยเฉพาะกับคัมเท่านั้น ส่วนครูนั่น คัมเพียงแต่ตอบคำถามเวลาที่ครูถามโดยไม่ได้ตั้งใจตอบคำถามครูด้วยตัวเอง แต่ถูกคัมดูแล้วบอกคำตอบให้คัมตอบ ในขณะที่ครูสอน คัมจะนั่งเหม่อ หรือบางครั้งนอนหลับไปบนโต๊ะ หรือ ลงไปนั่งใต้โต๊ะ คัมไม่ฟังเวลาที่ครูสอน ซึ่งคัมจะถูกตีทุกครั้งที่มีพฤติกรรมดังกล่าว และทำตามตรงคล้ายจะร้องไห้ทุกครั้ง ซึ่งครูบอกว่า เป็นเรื่องปกติตั้งแต่ตอนอยู่ชั้นประถมปีที่ 1 แล้วคัมจะมีพฤติกรรมการเรียนอย่างนี้ ซึ่งครูไม่ต้องรู้ว่าคัมเลข พี่สาวเขาจะดูแลครูเองถึงแม้คัมไม่ตั้งใจเรียนไม่สนใจ ไม่ฟังครูสอน แต่คัมจะคอยดูแลและบังคับให้ทำงานส่งครู ซึ่งจะให้ลอกแบบฝึกหัด หรือบังคับให้คัมทำเอง แต่ทุกครั้งก็คัมบังคับให้คัมทำเองโดยไม่ให้ลอกงานของคัม คัมจะนั่งเฉยไม่ยอมทำ แล้วถ้าถูกคัมดูมาก ๆ จะร้องไห้ จึงทำให้คัมต้องให้คัมลอกงานส่งครูเกือบทุกครั้ง โดยที่คัมจะนั่งรอเพื่อลอกคำตอบจากคัม ซึ่งในขณะที่คัมทำแบบฝึกหัดอยู่ คัมก็จะขอลุกบ่อยครั้งจนถูกคัมดู และพูดว่า "เดี๋ยวให้กูทำให้เสร็จหมดก่อน แล้วมึงค่อยลอกได้ไหม"

เมื่อครูต้องการให้คัมได้มีปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ทางพฤติกรรมการเรียนออกมาทางวาจา ซึ่งครูจะคอยถามคำถามเสมอเพื่อให้คัมตอบคำถาม ครูจึงพูดกับคัมเสมอว่า "ไหนคัมลองตอบซิ" ซึ่งคัมมักจะถามหาคำตอบจากคัมเพื่อมาตอบครูทุกครั้ง อีกทั้งเมื่อครูมีการเสริมแรงโดยให้ขนมเป็นรางวัล ทำให้คัมตอบคำถามของครูได้บ่อยครั้งขึ้น แต่จะต้องถามเอาคำตอบจากคัมไปตอบครูทุกครั้ง จนครูต้องบอกให้คัมคิดหาคำตอบเองบ้างแล้วไม่ให้ถามพี่สาวด้วย ถ้าคัมยังถามอยู่ จะไม่ให้รางวัล จึงทำให้คัมมีปฏิริยาและพฤติกรรมที่เป็นอาการน้อยใจครู และต่อต้านโดยไม่ตอบ

คำถามของครูเลฮันทั้งวันนั้น ครูจึงอนุญาตให้คิมถามคำตอบจากตัวเหมือนเดิมซึ่งครูให้เหตุผลว่า "ถ้าไปห้ามหรือไปจำกัดพฤติกรรมที่คิมคิดพี่สาวมากเกินไป จะทำให้คิมมีปฏิกิริยาการแสดงออกที่ต่อต้านต่อการปรับตัวมากขึ้น แทนที่เขากำลังจะปรับตัวได้โดยต้องพึ่งพาพี่สาวให้ช่วยเหลือ เขากลายเป็นว่าเขาต่อต้าน ไม่ปรับตัว ไม่ทำ ไม่พูดมากขึ้น จึงต้องปล่อย จนถ้าเขาพร้อมที่จะช่วยเหลือตัวเองได้เมื่อไหร่ เขาก็จะมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นเอง" จากที่ครูนิคธาได้ให้เหตุผลดังกล่าวและได้สังเกตพฤติกรรมของคิมที่เริ่มเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นในช่วงระยะกลางของภาคการศึกษา เมื่อครูนิคธาได้จัดชั้นเรียนใหม่โดยมีการจัดเปลี่ยนรูปแบบของโต๊ะเรียนและมุมในห้องเรียนใหม่ ครูได้บอกให้คิมไปนั่งกับเพื่อนเด็กปกติ และบอกว่า " สัปดาห์นี้ได้ลองแยกคิมออกมานั่งกับเพื่อนคนอื่นบ้าง แล้วเขาก็ไม่ร้องเหมือนเมื่อก่อน" หลายวันที่ผ่านมายังพบอีกว่าคิมสามารถทำอะไรด้วยตัวเองมากขึ้น สามารถปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและบุคคลได้มากขึ้น ทั้งคิมยังได้ให้สัมภาษณ์โดยบอกเหตุผลว่า "ที่ขอมแยกจากพี่ตัวมานั่งกับเพื่อน เพราะมานั่งกับเพื่อนแล้วไม่ต้องโดนตีหรือโดนหยิก เหมือนที่นั่งกับตัว และยังได้เล่นกับเพื่อนด้วย" เมื่อถามถึงเหตุผลของคิมคือว่า "แล้วทำไมเมื่อก่อนไม่มานั่งกับเพื่อน" คิมได้ตอบว่า "ไม่รู้ ก็มากับตัว ก็ต้องนั่งกับตัวสิ" เมื่อคิมมานั่งกับเพื่อน ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า คิมดูว่าเริง พุดจาคูส ฮัมฮัมกับเพื่อนมากขึ้น และเข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อนได้ดี แม้ว่าเวลาที่ขัดแย้งหรือไม่พอใจเพื่อน คิมจะออกมานั่งเฉย ๆ คนเดียว แต่พอเวลาผ่านไปไม่นาน คิมก็ไปเข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อนได้เหมือนเดิม เมื่อถึงเวลาเรียน คิมสามารถตั้งใจฟังครูได้มากขึ้น ไม่นิ่งเหม่อลอยเหมือนเมื่อก่อน และสามารถตอบคำถามครูได้โดยไม่ต้องถามคำตอบจากพี่สาวหรือเพื่อนคนอื่น ซึ่งคิมตอบคำถามนิดบ้าง ถูกบ้าง แต่ครูบอกว่า "ไม่เป็นไร เพราะคิมสามารถเรียนรู้อะไร ๆ ได้ดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนมาก" และเมื่อมีการเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในขณะเรียน ที่ผ่านมานั้น คิมได้อยู่กลุ่มเดียวกับพี่สาวเสมอ แต่ตั้งแต่ระยะนี้คิมสามารถแยกไปอยู่กับเพื่อนคนอื่นได้โดยไม่มีปัญหาอะไร ได้แสดงความคิดเห็นเป็นที่ยอมรับของกลุ่มอีกด้วย ดังนั้น เมื่อคิมมีการปรับตัวและเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนและพฤติกรรมทางสังคมที่ดีขึ้น ครูจึงให้คำชมเชยคิม และยกตัวอย่างที่ดีให้เพื่อน ๆ เอาแบบอย่าง และคิมยังมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น เมื่อมีกิจกรรมใดที่เกี่ยวกับการแสดง คิมสามารถร่วมกิจกรรมการแสดงนั้นได้และบอสรุ้ถึงที่คิมยกมืออาสาเพื่อขอเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเอง คิมได้มีการแสดงออกทางวาจามากยิ่งขึ้นโดยการซักถามครู และตอบปัญหาเมื่อครูถามทุกครั้งด้วยตัวเอง เมื่อครูเอาใจใส่คิม

ด้วยการเดินเข้ามาทักทาส โอบไหล่ และถามถึงความเข้าใจในบทเรียน ซึ่งคัมสามารถพูดคุยกับครูได้อย่างสนิทสนมยิ่งขึ้น เมื่อคัมทำงานไปส่งครูเสร็จทั้งหมด แม้ว่าจะมีข้อผิดพลาดบ้าง ครูก็จะชมเชยคัมทุกครั้งที่คัมนำมาส่ง และให้รางวัลเป็นขนมแก่คัมทุกครั้ง ทำให้คัมมีพัฒนาการทางพฤติกรรม การเรียนที่คัมขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่น่าพอใจของครูประจำชั้น และได้ชมเชยคัมว่า "คัมสามารถทำทุกอย่างได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องพึ่งพี่สาว เพื่อนทุกคนรู้ว่าคัมเป็นคนเก่งและเป็นเด็กดีได้"

คัมสามารถปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้นตามระยะเวลา และเมื่อมีการสอบปลายภาคเรียน คัมสามารถทำข้อสอบทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติได้อยู่ในเกณฑ์ที่เกือบดี ซึ่งครูประจำชั้นได้กล่าวว่า "เป็นพัฒนาการการเรียนรูที่ดี เพราะคัมสามารถทำเองได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องพึ่งพี่สาวอีกต่อไป คัมทำเองและคิดเองได้ ไม่ว่าจะ เป็นข้อสอบคัดลายมือ ซึ่งคัมพยายามที่ตั้งใจคัดลายมือให้สวยงาม และข้อสอบที่เป็นการแต่งประโยค การแต่งเรื่องจากภาพ ซึ่งคะแนนของคัมที่ออกมาอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ส่วนวิชาคณิตศาสตร์ แม้ว่าคัมจะสอบไม่ผ่านในการสอบครั้งแรก แต่เมื่อมีการสอบซ่อม คัมสามารถสอบซ่อมผ่านไปได้ ส่วนในวิชาอื่น ๆ คัมมีคะแนนที่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ เมื่อเทียบกับพัฒนาการของคัมซึ่งมีการปรับพฤติกรรมที่ดีขึ้น ดังตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ตารางนี้

ตารางที่ 6 ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ เด็กชายคัม การพันธ์
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537

วิชา	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับ
ทักษะ			
ภาษาไทย	100	82	4
คณิตศาสตร์	100	84	-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	100	72	3
สร้างเสริมลักษณะนิสัย	100	60	2
การทำงานพื้นฐานอาชีพ	100	65	2

กรณีศึกษาที่ 4

เด็กหญิงสุภาพร อิงประวัฒน์ ชื่อเล่น เก้ เกิดวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 อายุ 9 ปี ปัจจุบันกำลังศึกษาชั้นประถมปีที่ 2

เก้ เล่าว่า ตัวของเก้เป็นน้องคนเล็ก มีพี่สาว 1 คน ชื่อเมล์ ซึ่งเรียนอยู่ในชั้นและห้องเดียวกันกับเก้ จึงมีกันอยู่เพียง 2 คนพี่น้อง พ่อและแม่ของเก้แยกทางกันตั้งแต่เก้เพิ่งเกิดใหม่ ๆ ซึ่งหลังจากที่เก้เกิดมา ทั้งเก้และพี่สาวต้องอยู่ในความดูแลของชายที่มีอาชีพหาบของเว้าขายอยู่ที่สนามหลวง เนื่องจากพ่อของเก้ได้ติดคุกอยู่ที่ทัณฑสถานคลองเปรมบางขวาง ส่วนแม่ไปมีสามีใหม่ เมื่อทั้งเก้และพี่สาวมาอาศัยอยู่กับชายซึ่งไม่มีบ้านอยู่ จึงต้องอาศัยพักอยู่ที่วัดพระศรีมหาธาตุ ตอนกลางวันชานำของไปหาบขายที่สนามหลวง เก้และพี่สาวได้ช่วยขายของของค้าสเช่นกัน และมีบางครั้งที่เดินชอกทานบ้างในเวลาที่ขายของประเภทกั้ว มันต้ม หรือหมากฝรั่งไม่พอจะได้ทำให้รายได้น้อยไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้พอประทังชีวิต 3 ชีวิตชายและหลาน 2 คน เมื่อมาถึงพ่อกับแม่ เก้พูดถึงพ่อและบอกว่าชายเคยพาเก้กับเมล์ไปเชื่อมพ่อที่คุก และบอกว่าถ้าพ่อออกจากคุกจะกลับไปอยู่กับพ่อกับชาย เก้จะไม่พูดถึงแม่ และบอกว่าไม่ทราบว่ามีแม่ไปอยู่ที่ไหนชายไม่เคยพาไปหาแม่ แล้วแม่ก็ไม่เคยมาหาเก้กับเมล์เลย จำหน้าแม่ไม่ได้แล้ว ชายเคยบอกว่าแม่ตายแล้ว

ครูข้างถนนได้ไปพบเก้และพี่สาวที่ชวเดินชอกทานอยู่บริเวณสนามหลวง จึงเข้าไปทำความคุ้นเคยด้วย จนกระทั่ง เก้พาครูข้างถนนไปหาชาย และขออนุญาตชายเพื่อพาเก้และเมล์เข้ามาอยู่บ้านอุปถัมภ์เด็กของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา จากนั้นทางมูลนิธิฯได้ส่งทั้งเก้และเมล์ เข้าเรียนในโรงเรียนวัดหลักสี่ ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 และในปัจจุบันเก้กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมปีที่ 2/2 ซึ่งเป็นห้องของเด็กที่เรียนเก่งของชั้นประถมปีที่ 2 โดสมิครูประจำชั้นเป็นครูหัวหน้าสาขของชั้นและเคยได้รับรางวัลครูดีเด่นของเขตการศึกษาอีกด้วย และดูแลเอาใจใส่รักเรียนทุกคนในห้องได้ดี ครูประจำชั้นของเก้กล่าวว่า "เก้เป็นเด็กเรียนดี กล้าแสดงออก มีบุคลิกที่คล่องแคล่วพูดจาจะฉาน แต่ห้วนเพราะเก้พูดไม่มีทางเสีง ซึ่งเคยเตือนเก้ไป แต่คงเป็นเพราะเขาไม่ชินปาก เลสคิดที่จะพูดแบบไม่มีทางเสีง เพราะเมล์ (พี่สาวของเก้) ก็เป็นเหมือนกัน แต่เมล์เขาจะพูดจານั่นนวลกว่า คือพูด

ช้า ๆ แต่ก็ไม่มีทางเสียงเช่นกันและเก้ เป็นเด็กที่เพื่อนในห้องชอบรับให้เป็นผู้นำของเพื่อนได้ทั้งผู้นำกลุ่มและผู้นำของห้อง" เก้ได้รับเลือกให้เป็นรองหัวหน้าห้อง โดสมมีเมลเป็นหัวหน้าห้อง และครูของเก้จึงกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า "ถ้าไม่บอกว่าเด็กทั้ง 2 คนนี้ที่บ้านอุปถัมภ์ จะคุ้ไม่ทราบเลข ว่าเคสเป็นเด็กเร่ร่อนมาก่อน หรือมีปัญหา มา คุ้แล้วเหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไป คุ้แก่ใส่ชื่อและบริษัทก็ไม่เหมือนเด็กที่มีปัญหาที่ต้องต่อสู้กับความลำบากเลขสัณนิค หน้าตามีพรตสะอาด และหน้าตาคีที่เคียว คนพี (เมล) จะเรีบร้อยมากส่วนเก้จะกล้าแสดงออกและมีความคล่องแคล่ว คุ้จะคิดทำทางแก่่นไปทางเด็กผู้ชายหน่อย ๆ คุ้ฝึกเลงพอสมควร เวลาที่ทะเลาะกับเพื่อนผู้ชาย เก้จะเป็นหัวหน้าเด็กผู้หญิงน่าทะเลาะเลขเคียว แต่ไม่เกเรนะ เขาจะไม่ยอมเวลาเด็กผู้ชาย มาแกลิ่ง ก็เลขเป็นหัวหน้าน่าที่สู้กับเด็กผู้ชาย ในเรื่องเรีบรทั้ง 2 คนพี่น้องเรีบรดีด้วยกันทั้งคู่ มีความสนใจเรีบรและแข่งกันเรีบรด้วย ส่วนใหญ่เก้จะมีนิสัยชอบที่จะแข่งชันกับเพื่อนไม่ว่าจะเป็น ด้านการเรีบรการทำงาน หรือการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ "

ในการเรีบรแต่ละวิชานั้น เก้ให้ความสนใจและตั้งใจที่จะเรีบรในวิชาที่ครูสอน เก้จะหยิบหนังสือวิชาค่อไปชั้นมา เครี่มาไว้บนโต๊ะทุกครั้งและบางครั้งจะอ่านหนังสือล่วงหน้าก่อนที่ครูจะ ค้าเนนการสอน เพื่อตอบค้ถามครูทุกครั้งทีครูถามและเข้าร่วมกิจกรรมครูจัดให้ ซึ่งครูเป็นผู้แบ่งกลุ่ม ให้แก่นักเรีบรเอง โดสให้เหตุผลว่า "เด็ก ๆ จะได้กระจายไปอยู่กลุ่มอื่น ๆ และร่วมกิจกรรมกับ เพื่อน ๆ ทุกคน เพื่อให้เขาได้รู้จักช่วยเหลือและทำงานร่วมกันกับเพื่อนทุกคน เพราะถ้าให้เขา จับกลุ่มกันเอง จะได้กลุ่มเฉพาะเพื่อน ๆ ที่สนิทกันเท่านั้น มีแต่เพื่อนในกลุ่มคนเคิม หน้าเคิม ทั้งนี้ คิดว่าควรฝึกให้เขาทำงานกับทุกคนได้มากกว่าที่จะรู้จักร่วมงานกับเพื่อนแค่กลุ่มเคียว" และในการจัดกลุ่มทำกิจกรรม เก้จะได้รับเลือกจากเพื่อนในกลุ่มให้เป็นหัวหน้ากลุ่มทุกครั้ง ซึ่ง จากการพูดคุยกับเพื่อนเด็กปกติของเก้ โดยต้องการทราบถึงเหตุผลของเด็กปกติว่าทำไมถึงเลือก เก้เป็นหัวหน้ากลุ่มทุกครั้ง ได้รับค้ตอบว่า "เก้เขาแก่่ง ครูก็ชอบเขาด้วย เพื่อน ๆ ก็ชอบเขา ทุกคน ทั้งเก้ทั้งเมลเลข" ในการเป็นหัวหน้ากลุ่มของเก้ เก้สามารถทำหน้าที่ได้ดี เก้รู้จัก กระจายแบ่งงานให้เพื่อนในกลุ่มทุกคนได้ทำทั่วทุกคนและให้ทุกคนได้พูดแสดงความคิดเห็น แม้ว่า ในบางครั้งเก้จะไม่ได้ทำตามความคิดเห็นของเพื่อนก็ตาม เพราะเกือบทุกครั้งทีเพื่อนในกลุ่ม เห็นด้วยกับความคิดเห็นของเก้ และทำตามนั้น เนื่องจากผลงานของกลุ่มเก้ได้รับค้ชมเชยจาก ครูและเพื่อน ๆ กลุ่มอื่นทุกครั้ง จึงยิ่งทำให้เพื่อน ๆ ต่าง ชอบรับและชมเชยในความคิดเห็นและ

การปฏิบัติผลงานของเก้ มีความภูมิใจอย่างมากกับคำชมเชยจากเพื่อนและครู อีกทั้งเก้ชอบการแข่งขันกับเพื่อนอยู่แล้วในทุกด้าน ดังนั้นเมื่อมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม เก้กับเมล้จะถูกแยกกลุ่มให้ต่อสู้กันคนละกลุ่มเพราะทั้งเก้และเมล้เป็นเด็กที่เรียนดีทั้งคู่ ในการแข่งขันเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีออกมาจึงทำให้เก้แข่งขันกับกลุ่มของเมล้ทุกครั้ง ซึ่งผลงานที่ออกมาของทั้ง 2 กลุ่มเป็นผลงานที่ดีและได้รับคำชมเชยจากครูทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนในด้านการเรียนและการทำงานการบ้านหรือแบบฝึกหัดการเขียนต่าง ๆ เมื่อครูสอนเสร็จแล้วสั่งแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำ สังเกตเห็นว่านักเรียนเกือบทั้งห้องต่างก็แข่งขันกันเพื่อทำแบบฝึกหัดให้เสร็จและถูกต้องหมด ในช่วงขณะที่นักเรียนกำลังทำแบบฝึกหัดจะเป็นช่วงที่ห้องเรียนเงียบ เด็กทุกคนตั้งใจก้มหน้าก้มตาทำงานของตัวเอง จะส่งเสียงบ้างเฉพาะเวลาที่ใครคนใดคนหนึ่งทำเสร็จในแต่ละข้อ และถามเพื่อนเพื่อตรวจสอบคำตอบเพื่อให้ถูกต้องตรงกัน เช่น "ข้อ 1 ได้คำตอบนี้หรือเปล่า" "เธอเสร็จข้อนี้หรือยังแล้วได้คำตอบอะไร" เป็นต้น เกือบทุกครั้งที่มีนักเรียนทำแบบฝึกหัดเสร็จ คนที่ทำเสร็จก่อนและนำมาส่งครูคนแรกคือเก้ ซึ่งทำได้ถูกต้องทั้งหมด เมื่อครูตรวจงานครูจะให้คะแนนทุกครั้งถ้าถูกหมดจะได้เต็ม ใครผิด 1 หรือ 2 ข้อจะถูกหักคะแนนลงมาตามส่วน ทุกครั้งที่เก้ทำงานส่งก่อนและถูกต้องทั้งหมดจึงทำให้เก้ได้คะแนนเต็ม และนำมาอวดกับเพื่อนทุกครั้ง แต่ถ้าครั้งไหนที่เก้มีข้อผิดพลาดทำให้ไม่ได้คะแนนเต็ม พอเพื่อนมาถามคะแนนที่เก้ได้แล้วเพื่อนได้คะแนนเต็มหรือมากกว่าเก้จะทำให้เก้ไม่พอใจจนทำให้เกิดการทะเลาะกัน ไม่พูดกัน และมีการแบ่งพวกขึ้นเสมอ ทำให้โกรธกันไม่ยอมเล่นด้วยกัน เมื่อเกมมีข้อผิดพลาดในการทำแบบฝึกหัด ทำให้เก้ไม่เข้าใจและซักถามครูถึงข้อผิดพลาดว่า ทำไมถึงผิด ซึ่งครูต้องอธิบายให้เก้เข้าใจทั้งหมด เก้จึงยอมรับข้อบกพร่องที่ทำไปและนำไปแก้มาส่งครูใหม่

นอกจากเก้มีความตั้งใจและสนใจในการเรียนแล้ว เก้ยังมีความสนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมของโรงเรียนอีกด้วยทุกครั้งที่มีกิจกรรมส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นระดับห้อง ระดับชั้นเรียน หรือระดับโรงเรียน เก้จะได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นเสมอ ทั้งการแสดง การประกวดความสามารถด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวาดภาพส่งเข้าประกวดซึ่งเป็นความสามารถที่เก้ถนัดมากและได้รับรางวัลมาหลายรางวัล ที่ผ่านมามีรางวัลล่าสุด คือ รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในระดับชั้นประถมตอนต้นของการประกวดวาดภาพในสัปดาห์ธงรงค์สุภาพพันครูชมเชยเก้และกล่าววว่า "เก้เขาเก่ง หัวดีมาก เขาจะมีความคิดสร้างสรรค์ดี แล้วถ้าสังเกต

เขาไปนานจะเห็นได้ว่าเก้เป็นคนที่มีอารมณ์อ่อนไหว ซึ่งตอนแรก ๆ จะคิดว่าเก้คล่องแคล่วออกจะ
 คุยแข็งกร้าวไปสักนิด ทำให้ดูเหมือนว่าเขาเป็นคนที่ มี 2 อารมณ์อยู่ในตัวเอง เก็บกดอารมณ์ที่
 อ่อนไหวไว้แล้วแสดงความแข็งกร้าวออกมาทนจนกลาสเป็นการก้าวร้าวในบางครั้ง อสากให้เก้
 อ่อนโยนลงบ้าง เพราะจะทำให้เขาทำอะไรได้ดีขึ้น ระวังอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้น เก้มักจะระวัง
 อารมณ์ไม่ค่อยได้ แล้วชอบที่จะแข่งขันกับคนอื่น ๆ เมื่อไม่ได้สมหวังก็กลับกลาสเป็นคนที่แสดง
 อารมณ์กับเพื่อนจนทะเลาะกัน เมื่อแสดงออกมาบ่อยครั้งจะเป็นการอิจฉาเพื่อนที่ตนเองทำไม่ได้
 แบบเพื่อน ซึ่งเป็นผลเสียต่อตัวเขาเอง ซึ่งเขารู้สึกว่าเขามีปมด้อยที่ครอบครัวแตกแยกไม่มี
 บางสิ่งบางอย่างเหมือนเพื่อน ทำให้เขาได้รับความรู้สึกแบบนี้ กลัวว่าจะยิ่งเก็บกดปัญหา
 มากขึ้น จึงต้องคอยส่งเสริมความสามารถที่มีอยู่ ให้ตั้งใจและมุ่งมั่นในสิ่งที่สามารถทำได้" และ
 พบว่าครูได้ให้ความสนใจและดูแลแนะนำการฝึกฝนให้เกิดมีการวาดรูปทุกวันในช่วงตอนพัก
 กลางวัน และตอนเย็นก่อนกลับบ้าน เพื่อเตรียมตัวในการวาดภาพเข้าประกวดในงานระดับ
 โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนต่อไป เมื่อถึงการสอบปลายภาคการศึกษานักเรียนในชั้นนี้ทุกคนตั้งใจสอน
 กันอย่างดี สังเกตจาก ทั้งช่วงเช้าก่อนเข้าแถว ช่วงพักกลางวัน ทั้งเก้และเพื่อน ๆ เกือบทุกคน
 ขึ้นมาอ่านหนังสือ ท่องคำศัพท์ ท่องสูตรคูณบนห้องเรียน ไม่ไปเล่นที่สนามเหมือนที่แฉ้วมา มีการ
 เตรียมตัวสอบในวิชาที่สอบถัดไป และพบว่าคะแนนของนักเรียนทั้งห้องอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แม้ว่ายังคง
 มีนักเรียนบางคนที่มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลางและต่ำ จนต้องมีการสอบซ่อมซึ่งครูจะมอบหมาย
 ให้เด็กเก่งอย่างเก้ และเมล์ และคนอื่น ๆ ที่เก่งคอยช่วยดูแลและสอนอ่านสอนคำศัพท์ พร้อมทั้ง
 ให้อธิบายวิธีทำ ทำตัวอย่างให้เด็กที่ต้องสอบซ่อมปฏิบัติตาม ซึ่งทุกคนต่างช่วยเหลือเพื่อนและทำ
 หน้าที่ได้ดี เก้ สามารถทำหน้าที่ที่ครูมอบหมายได้ดี แม้ว่าบางครั้ง พบว่า เก้จะคุยเพื่อนที่เพื่อน
 ไม่เข้าใจสิ่งที่เก้สอนก็ตาม ซึ่งเก้บอกว่า "ก็สอนแล้วไม่รู้เรื่องซะที ท่องศัพท์ก็ไม่ได้ ท่องสูตรคูณ
 ก็ผิด เลขต้องค่า" แต่เก้สามารถสอนจนเพื่อนทำเองและสอบซ่อมผ่านได้เมื่อทราบผลสัมฤทธิ์ใน
 การสอบของนักเรียน และจัดลำดับคะแนนของนักเรียน จึงทำให้ทราบว่าเก้มีคะแนนที่ดีมาก จัด
 เป็นอันดับ 2 ของห้อง ดังตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์

ตารางที่ 7 ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ เด็กหญิงสุภาพร อิงประวัฒน์
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537

วิชา	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับ
ทักษะ			
ภาษาไทย	100	85	4
คณิตศาสตร์	100	94	-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	100	80	4
สร้างเสริมลักษณะนิสัย	100	86	4
การงานพื้นฐานอาชีพ	100	93	4

กรณีศึกษาที่ 5

เด็กหญิงอรสา ลิงประวัฒน์ ชื่อเล่นเมล์ เกิดวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2527 อายุ 10 ปี มีพี่น้อง 2 คน เมล์เป็นคนโต มีน้องสาว 1 คน คือ เก้

สถานภาพทางครอบครัวแตกแยก เนื่องจากบิดาต้องโทษ อยู่ที่ทัณฑสถานคลองเปรมบางขวาง ส่วนมารดาไปมีสามีใหม่ ทั้ง เมล์ และเก้ ได้อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของชายที่ลาชีพทาบของเร่ร่อนจำพวก ถั่วต้ม หมากฝรั่ง อยู่ที่สนามหลวง และเนื่องจากไม่มีบ้านอาศัยอยู่ พอลดเย็นจึงต้องไปอาศัยนอนที่วัดพระศรีมหาธาตุ ส่วนตอนกลางวันนอกจากจะช่วยขายของแล้ว เมล์ยังหารายได้มาช่วยเหลือชายด้วยการขอทานอีกด้วย ซึ่งเร่ร่อนขอทานอยู่แถวบริเวณสนามหลวง จนกระทั่งมีครูข้างถนนไปพบจึงไปขออนุญาตขายของเมล์ เพื่อพาเมล์และเก้มาอุปการะและอยู่ในความดูแลของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดยที่ชายยังขออาศัยอยู่ที่วัดคามเดิม เมื่อถามเมล์ว่าชายเป็นชายของเมล์และเก้จริงหรือไม่ เมล์บอกว่า "เป็นชายจริง ๆ" และได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ดูแลเมล์ที่บ้านอุปถัมภ์เด็กเพิ่มเติมว่า ความจริงเด็กทั้ง 2 ต้องเรียกว่า "อ้า" เพราะเป็นแม่ของพ่อ แต่เด็กเรียกชาย มาตลอดจนคุ้นเคยแล้ว ทั้งตอนที่ไปขออนุญาตเพื่อพาเมล์และเก้มาที่นั่นเนื่องจากมีความเห็นว่าชายคงเลี้ยงหลานทั้ง 2 ไม่ไหวจริง ๆ ปล่อยให้เร่ร่อนขอทาน แล้วเด็กเป็นเด็กผู้หญิงที่หน้าตาดีอีกด้วย จึงตัดสินใจพามาอยู่ในความดูแลของมูลนิธิ ตอนแรกนั้นทั้งเมล์ และเก้ ไม่ยอมมา ร้องไห้จะอยู่กับชาย จึงต้องช่วยกันเกลี้ยกล่อมทั้งชายเองก็ช่วยครูข้างถนนพูดกับเด็ก จึงพามาได้ และสัญญากับเขาว่าจะพาไปเชื่อมชายบ่อ ๗ ซึ่งก็พาไปเชื่อมทุกเดือน แล้วเมื่อถามถึง พ่อ เมล์ไม่ยอมพูดถึงพ่อ เมื่อถูกถาม เมล์จะทำเฉย ๆ หนึ่ง ๆ ไม่ตอบคำถาม เก้จึงบอกว่า "เมล์เขาเกลียดพ่อ" เขาไม่ยอมไปเชื่อมพ่อที่คุกเลขมีเก้ คนเดียวที่ไปเชื่อมพ่อที่หมู่บ้านอุปถัมภ์" เมื่อถามต่อว่าทำไมเมล์ถึงเกลียดพ่อ เมล์ตอบว่า "พ่อเป็นคนไม่ดี เมล์ไม่อยากจะไปหาพ่อ ไม่ไปอยู่กับพ่อ เหมือนเก้หรือ อยู่บ้านอุปถัมภ์ดีกว่า หรือไปอยู่กับชายที่วัดก็ได้" แล้วถามถึงแม่ของเมล์ เมล์บอกว่า "แม่ทนพ่อไม่ได้แม่เลขหนีไป แล้วเมล์ไม่ได้เจอแม่อีกเลข พ่อเป็นคนทำให้แม่หนีไป เมล์ถึงเกลียดพ่อ" ขณะที่ถามถึงแม่ เมล์ทำท่าเหมือนจะร้องไห้ซึ่งเมล์พูดซ้ำว่า "พ่อเป็นคนทำให้แม่หนีไป" เก้จึงบอกว่า" อ้าไปถามถึงแม่ เลี้ยว เมล์ร้องไห้ลึก เมล์เขารักแม่ ไม่เหมือนเก้ เก้รักพ่อ"

เมื่อแม่มาอยู่ที่บ้านอุปถัมภ์ของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ครูบ้านอุปถัมภ์จะได้พูดคุยกับแม่และเก้ ซึ่งทั้ง 2 คน บอกว่าหากเรียนหนังสือและสอนหนังสือให้ที่บ้านอุปถัมภ์จนกระทั่งเด็กมีอายุเข้าเกณฑ์เรียนหนังสือ จึงส่งเข้าเรียนในโรงเรียนหลักสี่ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และในปัจจุบันแม่ กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ห้องเดียวกับเก้ (น้องสาวของแม่) แม่ได้รับการยอมรับและถูกคัดเลือกจากเพื่อนให้เป็นหัวหน้าห้อง ซึ่งเพื่อนเด็กปกติของแม่ได้แสดงความคิดเห็นและบอกถึงเหตุผลที่เลือกให้แม่เป็นหัวหน้าห้องว่า "แม่เรียนเก่ง นิสัยดี เรียบร้อยดีว๊าย เพื่อน ๆ ชอบแม่กันทุกคนเลย ให้แม่เป็นหัวหน้าห้องตั้งแต่ตอนอยู่ ป.1 แล้ว แม่เป็นหัวหน้าและเก้เป็นรองหัวหน้า" อีกทั้งครูประจำชั้นได้กล่าวเพิ่มเติมว่า "แม่เป็นเด็กที่เรียบร้อย มีความสุภาพ อ่อนน้อม และอ่อนโยน โอบอ้อมอารี เป็นคนที่มีความมั่นใจและมั่นคงในอารมณ์ของตัวเอง ไม่อ่อนไหวง่าย เป็นตัวของตัวเอง แม่เป็นเด็กที่มีความดี ความบริสุทธิ์ ทั้งที่สภาพอยู่สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสภาพปัญหาอย่างมาก จึงทำให้เชื่ออย่างหนึ่งว่าบางครั้งสิ่งแวดล้อมก็ไม่สามารถมาทำลายความรู้สึกของจิตใจที่บริสุทธิ์ของเด็กได้เหมือนกัน เด็กมีจิตใจที่ไม่คือขุ่นตลอด จึงทำให้พฤติกรรมและความนึกคิดของเด็ก แสดงออกแต่ในทางที่ดี"

พฤติกรรมทางการเรียนของแม่ แม่เป็นเด็กที่เรียนเก่งเป็นที่ 1 ของห้องตั้งแต่ชั้น ป.1 แม่มีความตั้งใจและสนใจในการเรียนรู้อะไรที่ครูสอนให้ เริ่มแรกด้วยการที่จัดเตรียมหนังสือและอ่านล่วงหน้าเพื่อเตรียมเรียนในชั่วโมงต่อไป ทั้งยังเตือนเพื่อนให้เตรียมหนังสือและอ่านล่วงหน้าแบบตนเองด้วย เพื่อน ๆ ที่นั่งโต๊ะใกล้กับแม่ทำตามอย่างแม่เกือบทุกคน โดยอ่านหนังสือล่วงหน้าของวิชาต่อไป มีการฝึกการถาม-ตอบ คำถามในบทเรียนกันเอง เพื่อเตรียมตอบคำถามของครู โดยมีแม่เป็นผู้ถามและเพื่อน ๆ เป็นผู้ตอบ ในขณะที่มีการเรียนการสอนนั้น แม่ตั้งใจฟังครูสอนเป็นอย่างดี เวลาที่เพื่อนคุยกัน แม่หันมาคุยเพื่อนให้เงียบ แล้วฟังครู ในชั่วโมงวิชาภาษาไทย ครูมอบหมายให้แม่เป็นคนอ่านนำเพื่อนทุกครั้งสลับเพื่อนคนอื่น ๆ ซึ่งครูใช้เหตุผลว่า "แม่อ่านหนังสือคล่อง สะกดคำถูกต้อง ออกเสียงชัดเจน เวลาที่อ่านมีความตั้งใจอ่านเป็นอย่างดีหรือในวิชาคณิตศาสตร์ แม่ยกมือเพื่ออาสาออกไปทำโจทย์เลขบนกระดานเกือบทุกครั้ง ส่วนในการเรียนวิชาอื่นเมื่อครูถามคำถาม แม่จะตอบคำถามนั้นได้ทุกครั้ง ซึ่งครูให้การเสริมแรงด้วยการชมเชยแม่ทุกครั้ง ทั้งยังกล่าวชมเชยแม่กับเพื่อนๆ ว่า "แม่เป็นเด็กที่มีความตั้งใจดีมาก สนใจและไม่ดี นี้ก็สนับสนุนให้แม่สอบแข่งขันในระดับเขตเพื่อชิงทุนการศึกษา

และจัดลำดับนักเรียนที่เรียนดีของเขตด้วย ซึ่งจะมีสอบแข่งขันกันทุกระดับชั้นของทุกโรงเรียนในเขตนี้ สำหรับชั้นประถมปีที่ 2 ของโรงเรียนวัดหลักสี่ มีความเห็นว่าส่งแม่ไปสอบแข่งกับนักเรียนโรงเรียนอื่น คอนนี่ทราบดีว่าให้เขาเกือบทุกวัน ถ้าวันไหนไม่ติดสอนภาคค่ำ" และเมื่อสัมภาษณ์แม่ เกี่ยวกับเรื่องการสอบชิงทุน แม่บอกว่า "แม่อ่านหนังสือทุกวันทั้งที่โรงเรียนและคอนอยู่บ้านอุปถัมภ์ คุณครูทราบดีว่าให้คอนเรียนเกือบทุกวัน เวลามืออะไรไม่เข้าใจ แม่จะถามครู ครูอธิบายให้แม่ฟังจนเข้าใจแล้วครูให้แบบฝึกหัดมาทำ แม่ทำส่งครูทุกวัน ทั้งการบ้าน ทั้งแบบฝึกหัดที่ครูให้ใหม่" ซึ่งการสอบแข่งขันชิงทุนระดับเขตจะทำการสอบกันช่วงภาคการศึกษาปลายของปีการศึกษา ดังนั้นในการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าสอบและเตรียมความพร้อมที่เข้าสอบจึงต้องดำเนินการคัดค้นภาคการศึกษาของปี

พฤติกรรมทางการเรียนของแม่โดยทั่วไป นอกจากพบว่า แม่เป็นเด็กที่เรียนดี มีความตั้งใจอย่างมากและมีความประพฤติเรียบร้อย จนเป็นที่ชื่นชมของเพื่อน ๆ และครูแล้ว แม่ยังเป็นเด็กที่ให้ความสนใจร่วมมือในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และระดับโรงเรียนอีกด้วย ทุกครั้งที่ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ทั้งที่เกี่ยวกับวิชาเรียน และกิจกรรมอื่น ๆ แม่เข้าร่วมทำกิจกรรมทุกกิจกรรมและทำได้ผลงานออกมาดีมากไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ทำคนเดียว หรือกิจกรรมกลุ่ม เมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่มโดยที่ครูเป็นผู้จัดกลุ่มให้เอง แม่ได้รับเลือกจากเพื่อนในกลุ่มให้เป็นหัวหน้ากลุ่มทุกครั้ง และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในการจัดกลุ่มของครู จะจัดแยกให้แม่ และเก็บอยู่คนละกลุ่ม ซึ่งครูบอกว่า "เขาเรียนเก่งกันทั้งคู่ ต้องให้คนเก่งกระจายไปอยู่คนละกลุ่ม และฝึกให้ทำงานร่วมกับเพื่อนอื่น ๆ ผลงานจะได้ออกมาเท่ากัน" แม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้ากลุ่มได้ดี ในขณะที่ร่วมกันทำงานกลุ่ม แม่ได้แบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้ทำ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งครูได้ชมเชยผลงานของทุกกลุ่มที่ทำได้ดี และชื่นชมหัวหน้ากลุ่มทุกกลุ่มที่ทำหน้าที่ได้ดี สำหรับการร่วมกิจกรรมอื่นที่เป็นกิจกรรมระดับโรงเรียน แม่ได้รับเลือกให้ประกวดคัดลายมือ ตอบปัญหาแข่งขันกับโรงเรียนอื่นของกลุ่มเขตโรงเรียน และสอบชิงทุนการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวิชาการทั้งหมด โดยแม่ได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน ในการศึกษาพฤติกรรมการเรียนของแม่ไม่พบว่า แม่มีพฤติกรรมที่แข่งขันกับเพื่อนหรือใครไม่ว่าในด้านการเรียน การเป็นที่ยอมรับหรือชื่นชมจากบุคคลอื่น ในขณะที่ เด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ คนอื่นมีการแข่งขันกัน ซึ่งสังเกตได้จากแม่

ไม่พูดจาโอ้อวดหรือชมเชยตนเองต่อบุคคลอื่น ไม่พูดจาข่มขู่เพื่อนคนอื่น และไม่แย้งกันที่จะ
ส่งงานเป็นคนที่ 1 หรือที่ 2 แต่นั่งทำงานอย่างเรียบร้อย เมื่อเสร็จแล้วนำมาอ่านทบทวนใหม่
อีกรอบจึงนำมาส่งครู ซึ่งครูชมเชยว่า "เมล์ ทำงานได้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และ
เขียนลายมือสวยอ่านง่ายด้วย"หรือเมื่อครู ตรวจแบบฝึกหัดของเมล์ถูกต้องหมดและให้คะแนนเต็ม
เมล์ไม่เคยนำมาบอกเพื่อน แต่จะเห็นเพื่อน ๆ เป็นฝ่ายไปขอเปิดสมุดตัวเองอีกทั้งเมล์ ยังได้รับ
หน้าที่ที่ครูมอบหมายให้อีกหน้าที่ คือ คอยดูแล และสอน เพื่อนที่เรียนอ่อนได้คะแนนน้อยเมื่อครู
ตรวจงานนักเรียน ใครที่ทำแบบฝึกหัดผิดเกือบหมดและได้คะแนนน้อย ครูจะบอกให้มาแก้ข้อใหม่
กับเมล์โดยให้เมล์เป็นผู้สอนและอธิบายวิธีทำและคำตอบที่ถูกต้องให้เพื่อน

เมื่อถึงการสอบปลายภาคเรียน สังเกตเห็นว่า เมล์ใช้เวลากับการอ่านหนังสือเพื่อ
เตรียมสอบเป็นพิเศษ มากกว่าที่ผ่านมา ทั้งช่วงเช้าก่อนเข้าแถว ช่วงกลางวันพักหลังรับประทานอาหาร
อาหารเรียบร้อยแล้วเมล์ ไม่ออกไปเล่นหรือนำของเล่นมาเล่น เหมือนที่ผ่านมา แต่จะเข้ามานั่ง
อ่านหนังสือในห้อง รวมทั้งเพื่อน ๆ คนอื่นของเมล์อีกด้วยที่เมล์ได้เรียกให้มาอ่านหนังสือ ท่อง
สูตรคูณ ท่องสูตรคูณ ท่องคำศัพท์ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ในการสอบของเมล์
ออกมา ทำให้เมล์ได้คะแนนเป็นอันดับ 1 ของห้องดังตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์นี้

ตารางที่ 8 ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ เด็กหญิงอรสา อิงประวัฒน์

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537

วิชา	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับ
ทักษะ			
ภาษาไทย	100	92	4
คณิตศาสตร์	100	98	-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	100	83	4
สร้างเสริมลักษณะนิสัย	100	87	4
การงานพื้นฐานอาชีพ	100	93	4

กรณีศึกษาที่ 6

เด็กชายเอก (ไม่ทราบนามสกุล) ชื่อเล่น เอก ไม่ทราบ วัน เดือน ปีที่เกิด ครูข้างถนนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กได้พบกับเอก ที่บริเวณสนามเด็กเล่นสวนจตุจักร เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2532 ซึ่งในขณะนั้นคาดว่าเด็กคงมีอายุประมาณ 4-5 ปี และจากแฟ้มประวัติเด็กของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กมีข้อมูลเพิ่มเติมว่า ครูข้างถนนได้ไปพบกับเด็กในลักษณะที่เด็กแต่งกายมอมแมม มีอาการหิวอาหาร ซึ่งเด็กบอกว่าไม่ได้กินอะไรมาตั้งแต่เมื่อวาน และจากการสอบถามเด็ก ทำให้ทราบว่า เอก เป็นเด็กเร่ร่อนมานานแต่ไม่ทราบว่านานเท่าไร มาอยู่ที่ไหนได้อย่างไร เด็กไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองได้ และจากการสอบถามผู้คนที่นั่นจึงทราบว่า เด็กเคยถูกตำรวจจับไป 2-3 วัน แล้วจึงปล่อยมาเดินเร่ร่อนที่สวนจตุจักร เอกมาอยู่บ้านอุปถัมภ์เด็กตั้งแต่ปี 2532 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 5 ปีมาแล้ว ปัจจุบันเอกอายุประมาณ 10-11 ปี เมื่อถามถึงประวัติและข้อมูลที่เจ้าหน้าที่ทางมูลนิธิได้สืบค้นเพิ่มเติมเกี่ยวกับเอก เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิบอกว่า "ยังไม่สามารถหาข้อมูลมาเพิ่มเติมได้ หาข้อมูลหรือหลักฐานจากเด็กไม่ได้ เพราะตอนที่เจอเด็กยังเล็กและไม่ทราบว่าเด็กมาจากไหนมีผู้ปกครองหรือไม่ จนปัจจุบันยังไม่สามารถค้นหาข้อมูลมาเพิ่มเติมได้" เอกมาอยู่ในความดูแลของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กมาเป็นระยะเวลาเวลานาน เมื่อเอกมีอายุครบเกณฑ์เข้าโรงเรียน ทางมูลนิธิจึงส่งให้เข้าเรียนในโรงเรียนวัดหลักสี่ ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนี้ เอกกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมปีที่ 3 เป็นระยะเวลา 3 ปีที่เอกต้องเข้ามาสู่ระบบของสังคมโรงเรียนซึ่งเป็นสังคมที่แตกต่างจากที่เอกเคยอยู่ และเป็นระยะเวลาที่นานพอที่เอกต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของสังคมโรงเรียนได้เมื่อเทียบกับเด็กเร่ร่อนคนอื่น ๆ แต่จากการสังเกตพฤติกรรมทางการเรียนของเอกในระยะแรกพบว่าเอกยังมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวทางด้านการเรียน โศกเริ่มตั้งแต่พฤติกรรมของเอกที่ไม่ตั้งใจหรือสนใจกระตือรือร้นที่จะเรียนหนังสือ ไม่นำหนังสือขึ้นมาเตรียมตัวเรียนในแต่ละวิชา "อ้างว่าไม่ได้นำหนังสือ, สมุดมาโรงเรียน" "ลืมหนังสือไว้ที่บ้านอุปถัมภ์" "หนังสือหาย" เป็นต้น และมีเพื่อนบางคนบอกว่า "เอกฉีกสมุด และหนังสือไปวาดการ์ตูน พับจรวด และ ฉีกทิ้งหมดแล้ว" ทุกครั้งที่ครูสั่งแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำ เอกจะไม่มีสมุดของวิชานั้นทำ จนครูต้องให้สมุดแจกเล่มใหม่แก่เอกเกือบทุกครั้งเพื่อต้องการให้เอกทำงานส่ง แต่เอกไม่ยอมทำงานส่ง มีเพียงไม่กี่ครั้งที่

เอกทำส่งซึ่งครูต้องบังคับให้ทำส่ง ในขณะที่ครูสอน เอกไม่สนใจบทเรียนที่ครูอธิบาย เอกนั่งใจลอย หรือฟุบนอนลงไปกับโต๊ะ ครูประจำชั้นบอกว่า "เอกไม่สนใจเรียนเลย เขาจะไม่สนใจใครไม่สนใจใครรอบข้างว่ากำลังทำอะไรกันอยู่" ดูเหมือนว่าเขากำลังอยู่ตัวคนเดียวโดยไม่มีใครสนใจว่าใครจะพูดกับเขา เขาจะไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ใด ๆ เหมือนว่าไม่ได้ยินว่า พูดหรือสอนอะไร เขาจะไม่เชื่อ ไม่ทำ จนบางครั้งต้องบังคับซึ่งทำบ้าง ไม่ทำบ้างตามอารมณ์ เอกเป็นคนที่มีอารมณ์อ่อนไหว ร้องไห้เก่งเวลาถูกเพื่อนแกล้ง ขาดความมั่นใจในตนเองอย่างมาก อสากฝึกให้เอกเป็นคนที่มีความมั่นใจมากขึ้นและปรับพฤติกรรมที่ดีขึ้น จึงมอบหมายให้เอกเป็นหัวหน้าห้องเรียน ต้องการให้เขามีความภูมิใจในตนเองและเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ แม้ว่าจะเป็นระยะแรกที่เริ่มต้น เอกคงยังปรับพฤติกรรมไม่ได้ แต่ต่อไปหวังว่าเขาจะปรับพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้ และเพื่อน ๆ จะให้การยอมรับเอกมากขึ้น" เมื่อครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น เอกไม่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ซีกถามและไม่ตอบปัญหาครู โดยไม่มีปฏิสัมพันธ์ใด ๆ กับครู เอกยังคงนั่งเฉย เามือเท้าวางและฟุบนอนลงไปกับโต๊ะ ไม่พูดคุยกับเพื่อน ซึ่งครูก็ไม่คิดว่าที่เอกมีพฤติกรรมอย่างนี้ โดยให้เหตุผลว่า "ไม่อสากคุยหรือว่าอะไรเด็ก เพราะเข้าใจสภาพปัญหาของเขาคือ ถ้าสิ่งไปคู้ว่าหรือกะเกณฑ์ให้เขาก่ออย่างนั้นอย่างนี้ยังทำให้เขามีสภาพที่กดดันและเป็นปัญหามากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่จะปล่อยให้เขามีพฤติกรรมแบบนี้ตลอดไป เพียงแต่ต้องให้เวลาเขานานเป็นพิเศษหน่อย" ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปสักกระยะหนึ่ง เอกมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น หลังจากที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าห้อง โดยตำแหน่งหัวหน้าห้องนี้มีการเปลี่ยนหัวหน้าห้องใหม่ทุกเดือน เมื่อเอกเป็นหัวหน้าห้อง เอกได้ลดพฤติกรรมที่ไม่สนใจเรียนน้อยลงสังเกตจาก เอกนำหนังสือเรียนและสมุดทำงานมาโรงเรียนทุกวันและทำงานส่งครูบ่อยครั้งขึ้นเมื่อเทียบกับระยะแรกช่วงต้นเทอมที่เอกไม่ยอมทำงานส่งครูเลย แม้ว่าตอนนี้เอกยังคงทำส่งบ้างและไม่ยอมทำส่ง หรือบางวันมาตั้งใจเรียนอย่างดี สนใจนั่งเรียนหรือฟังครูและทำงานส่งเรียนหรือส่ง แต่บางวันมาโรงเรียนเอกมีพฤติกรรมเหมือนเดิม คือ ไม่สนใจนั่งเหม่อใจลอย ไม่พูดจา ซึ่งครูประจำชั้นของเอก ได้ให้ความคิดเห็นว่า " เอกยังมีความคิดที่สับสนในตัวเอง เขาไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิตเขาไม่รู้ว่าจะเรียนไปทำไม ได้เคยคุยกับเอกซึ่งเขาก็บอกว่า ตัวเขาไม่รู้ว่าทำไมต้องเรียนหนังสือ เขาทราบแต่ว่าตอนนี้เขาอยู่ที่บ้านอุปถัมภ์แต่ต่อไปไม่รู้ว่าเขาจะไปอยู่ที่ไหนหรือไปทำอะไร โดั้นจะเป็นอะไร ทำงานอะไรเขาไม่ทราบเขาไม่ชอบมาโรงเรียน เพราะเพื่อนชอบแกล้งเขา เอกจึงไม่พูดคุยกับใคร และเอกจะร้องไห้เวลาถูกเพื่อนแกล้ง แต่บางครั้ง

เอกก็สู้เพื่อนถึงขั้นชกต่อยกันเป็นประจำ" แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปเอกเริ่มปรับตัวได้มากขึ้น มีพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ จนได้รับคำชมเชยจากครูเพิ่มขึ้น ซึ่งครูได้ให้คำชมเชยเอกว่า "เอกเป็นเด็กดี ตั้งใจเรียนและทำงานส่ง ขอให้เอกทำอย่างนี้ตลอดไป" เอกมีสีหน้าที่ยิ้มแย้มเมื่อถูกชมเชย ส่วนในการร่วมกิจกรรม เอกได้ร่วมกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น การอ่านหนังสือ นำเพื่อนให้อ่านตาม ซึ่งเอกพยายามอ่านแม้คำศัพท์บางคำจะอ่านและสะกดได้ไม่คล่องก็ตาม

ดังนั้น เมื่อเอกมีการปรับพฤติกรรมที่ดีขึ้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาระยะหนึ่งรวมทั้งการเอาใจใส่และความเข้าใจของครูที่มีต่อเอกจนทำให้เอกสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น จนเมื่อถึงสัปดาห์การสอบปลายภาคเพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนรู้สิ่งที่ครูสอนไป ซึ่งเอกสามารถสอบผ่านได้เกือบทุกวิชา ยกเว้นวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งเมื่อสอบซ่อมแล้วเอกยังได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ แต่เนื่องจากสามารถนำคะแนนไปรวมกับวิชาภาษาไทยจึงทำให้คะแนนรวมที่ออกมาผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่วนในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเอกทำคะแนนได้พอดีกับเกณฑ์คะแนนที่กำหนดไว้ ดังนั้น คะแนนในวิชาทักษะและวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จัดอยู่ในระดับต่ำ แต่ทั้งนี้เอกสามารถสอบผ่านทุกวิชาได้โดยไม่ต้องสอบซ้ำใหม่อีกครั้งและมีผลคะแนนในตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ ตารางนี้

ตารางที่ 9 ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ เด็กชายเอก

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2537

วิชา	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับ
ทักษะ			
ภาษาไทย	100	61	1
คณิตศาสตร์	100	45	-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	100	50	1
สร้างเสริมลักษณะนิสัย	100	89	4
งานพื้นฐานอาชีพ	100	73	3

พฤติกรรมการณ์เรียนของเด็กปกติ

เมื่อกล่าวถึงเด็กปกติ สอดหมายถึง เด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัวหรือญาติพี่น้อง โดยมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง และได้รับการศึกษาจากโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนได้จัดเป็นเด็กปกติ มีพื้นฐานของครอบครัวที่มีความเป็นอยู่อย่างปกติ แต่ในความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของแต่ละครอบครัวนั้นย่อมแตกต่างกันไป จึงเป็นสาเหตุของความแตกต่างระหว่างเด็กแต่ละคนที่ทำให้มีพฤติกรรมต่าง ๆ กัน กระทั่งเด็กมาศึกษาในโรงเรียน เด็กย่อมมีพฤติกรรมทางการเรียนที่แตกต่างกันตามพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับ ซึ่งพฤติกรรมของเด็กอาจมีทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี ทั้งนี้จากการสังเกตพฤติกรรมการณ์เรียนของเด็กปกติ จึงสามารถแยกพฤติกรรมการณ์เรียนของเด็กปกติได้ดังนี้

กลุ่ม 1 พฤติกรรมการณ์เรียนของเด็กปกติที่ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีถึงดีมาก เด็กมีความสนใจตั้งแต่การเตรียมตัวเพื่อเรียนในวิชาที่ครูสอน โดยเริ่มจากการเตรียมหยิบสมุดหนังสือขึ้นมาเพื่อเตรียมพร้อมที่จะเรียน และในขณะที่กำลังรอครูสอน เด็กจะอ่านหนังสือของวิชานั้น ในขณะที่ครูกำลังสอนและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เด็กปกติกลุ่มนี้มีความตั้งใจเรียนอย่างดีและฟังในขณะที่ครูสอน เด็กทุกคนให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมที่ครูจัดให้มีในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการอ่านนำเพื่อน การทำแบบฝึกหัดบนกระดาน การฝึกตอบคำถามที่ครูถามการแสดงละครบทบาทสมมติ หรือการเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเด็กมักได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกประเภท และทำให้ผลงานที่ออกมาเป็นที่พอใจและได้รับคำชมเชยจากครู เมื่อครูสั่งแบบฝึกหัดให้ทำเพื่อเป็นการฝึกทักษะการเรียนรู้อะไรและความเข้าใจ เด็กทำงานส่งได้ทุกครั้ง และมีความถูกต้องทั้งหมด จึงได้รับคะแนนเป็นรางวัล และคำชมเชยจากครูเป็นการเสริมแรง เป็นต้นว่า ครูชมเชยว่า "ดีมาก" "เก่งมาก" "สมควรเป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อน" ให้เพื่อนปรบมือชมเชยให้ เด็กมีสีหน้ายิ้มแย้ม คีจ ชอบใจเมื่อถูกชมเชย ถ้าเด็กไม่เข้าใจในบทเรียนที่ครูสอนหรือทำแบบฝึกหัดไม่ได้ เด็กจะซักถามข้อสงสัยทันทีเพื่อให้ครูอธิบายเพิ่มเติมความเข้าใจ ในการทำงานส่งครู เด็กปกติกลุ่มนี้มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนอย่างหนึ่ง คือ การแข่งขัน ซึ่งเด็กปกติชอบที่จะแข่งขันกันทำงานเช่นกันแต่มีเพียงน้อยครั้งที่เด็กปกติสามารถทำงานเสร็จก่อนเด็กเร่ร่อน ผลที่ออกมา

เด็กเร่ร่อนสามารถทำงานได้เร็วกว่าและถูกต้องทั้งหมด แต่เด็กปกติสามารถอยู่อันดับ 2 หรือ 3 ได้ และทำได้ถูกต้องทั้งหมดเช่นกัน และเป็นที่น่าสังเกตของเด็กปกติกลุ่มนี้ เด็กเร่ร่อนเก่ง แต่เด็กไม่สามารถถ่ายทอดหรืออธิบายบทเรียนและแบบฝึกหัดให้แก่เพื่อนได้และแสดงท่าทางรำคาญเมื่อเวลาเพื่อนถามเด็กจะไม่ยอมให้เพื่อนคนอื่นมาดูแบบฝึกหัดที่ตนเองทำ หรือในกรณีที่ตรวจคำตอบจากแบบฝึกหัดจากเพื่อน เด็กจะถามคำตอบจากเพื่อน แต่เมื่อเพื่อนถามคำตอบจากตนเอง เด็กจะไม่ตอบ ในกรณีที่เด็กที่เร่ร่อนอ่อนมาขอแบบฝึกหัดเพื่อต้องการลอกคำตอบและวิธีทำ เด็กไม่ยอมให้เพื่อนลอกทั้งยังว่าเพื่อนและพี่น้องครูด้วย เด็กปกติกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้หญิง มีพฤติกรรมที่เร่ร่อน บางคนมีลักษณะเป็นผู้นำและกล้าแสดงออกจึงได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าห้อง หัวหน้ากลุ่ม บางคน มีพฤติกรรมที่เร่ร่อนมาก ซื่อซื่อ ไม่กล้าแสดงออก แต่เร่ร่อนเก่ง เนื่องจากชอบอ่านหนังสือ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เด็กได้บอกว่า "ไม่ชอบแสดงละคร ไม่ชอบเป็นหัวหน้ากลุ่ม เพราะต้องออกไปพูดหน้าห้อง ไม่ชอบทำอะไรเลย ชอบอ่านหนังสือมากกว่า และชอบทำแบบฝึกหัด" ซึ่งจากการพูดคุยสนทนากับเด็กพบว่า เด็กทำแบบฝึกหัดล่วงหน้าไปก่อนที่ครูจะสั่งให้ทำ เด็กปกติกลุ่มนี้เป็นเด็กมีความตั้งใจเรียนและให้ความสนใจ ความสำคัญของการเรียนรู้ จึงทำให้มีพฤติกรรมทางการเรียนที่ดี มีผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพอใจ ทั้งแก่ตนเองผู้ปกครองและครู

กลุ่มที่ 2 พฤติกรรมการเรียนของเด็กปกติที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางถึงดี ซึ่งเด็กปกติส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เด็กกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมการเรียนที่ดีบ้างขึ้นอยู่กับความสนใจและความชอบในแต่ละวิชา ถ้าวิชาไหนที่เด็กชอบ มีความสนใจให้เป็นพิเศษเด็กจะมีความตั้งใจเรียนในวิชานั้น ๆ เด็กมีการเตรียมตัวในการหยิบหนังสือ สมุด เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเรียน นั่งเรียบร้อยและตั้งใจฟังในขณะที่ครูสอน ตอบคำถามและทำแบบฝึกหัดบนกระดานเกือบทุกครั้งที่ครูให้ร่วมทำกิจกรรมนั้น มีความสนใจและกระตือรือร้นที่เข้าร่วมทำกิจกรรมที่ครูจัดให้ ทำแบบฝึกหัดส่งครูเกือบทุกครั้งและทำได้ถูกต้องเกือบทั้งหมด เมื่อเด็กไม่เข้าใจในบทเรียน เด็กกลุ่มนี้จะถามเพื่อนเด็กที่เร่ร่อนเก่งมากกว่าถามข้อสงสัยจากครู เด็กมักจะถามเพื่อนในขณะที่ครูสั่งให้ทำแบบฝึกหัด เมื่อทำแบบฝึกหัด แต่ทำไม่ได้เด็กจึงถามเพื่อนและขอลอกคำตอบจากเพื่อน ซึ่งเด็กได้ลอกแบบฝึกหัดจากเพื่อนเด็กเร่ร่อนที่เร่ร่อนเก่งเป็นส่วนมากกว่าเด็กปกติที่เร่ร่อนเก่ง ทั้งนี้เด็กกลุ่มนี้เรียนได้ดีเฉพาะวิชาที่เด็กสนใจเรียนเท่านั้น ส่วนวิชาไหนที่เด็กไม่สนใจหรือไม่มีความชอบที่เรียนในวิชานั้นเด็กจะไม่มี ความตั้งใจในการเรียน

วิชานั้นสักเท่าไร เด็กๆ และเล่นส่งเสียงดัง นิ่งเฉย ๆ ในขณะที่ครูกำลังสอนและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ เด็กไม่สนใจทั้งในบทเรียนที่ครูสอน และไม่เข้าร่วมในกิจกรรมที่ครูจัดให้ รวมทั้งเด็กไม่ทำงานส่งในวิชานั้น ๆ ซึ่งเด็กจะถูกทำโทษจากครูเกือบทุกครั้ง ซึ่งเมื่อเด็กถูกครูทำโทษ เด็กมีพฤติกรรมการเรียนในวิชานั้นดีขึ้นมาในเวลาเพียงระยะหนึ่ง แต่สักพักเด็กจะกลับไปมีพฤติกรรมเหมือนเดิม แต่เมื่อถึงเวลาสอบวัดผลการเรียน เด็กสามารถทดสอบได้ผ่านและมีผลอยู่ในระดับปานกลาง และระดับดีถึงดีมากสำหรับวิชาที่เด็กให้ความสนใจและตั้งใจเรียนได้ดี

กลุ่ม 3 พฤติกรรมการเรียนของเด็กปกติ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่ดี เด็กกลุ่มนี้มีพฤติกรรมการเรียนที่ดีและไม่ดี ในกรณีเด็กปกติที่มีพฤติกรรมทางการเรียนที่ดีแต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่ดีนี้สิ่งที่เกิดพบว่า เด็กมีความตั้งใจสนใจในการเรียนขณะที่ครูสอนดี ตั้งใจฟังครูสอน นั่งเรียบร้อยเพื่อต้องการฟังครูอธิบายบทเรียนแต่เนื่องจากเด็กมีพัฒนาการเรื้อรังได้ช้า จึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจในบทเรียนนั้นได้ แม้ว่าจะซักถามข้อสงสัยจากเพื่อนและครู แต่เด็กยังไม่สามารถเข้าใจได้ทั้งหมดหรืออาจมีความเข้าใจในส่วนน้อยจึงทำให้ไม่สามารถเรื้อรังได้ดีจึงเป็นสาเหตุนำไปสู่ความไม่สนใจของเด็กและทำให้เด็กมีอาการเบื่อหน่าย หรือเฉื่อยชาในการเรื้อรังดังที่ครูประจำชั้นของเด็กปกติได้กล่าวว่า "จริง ๆ แล้วเด็กมีความตั้งใจและสนใจในการเรียนดี เวลาครูสอนก็ตั้งใจฟัง เวลาครูให้ทำกิจกรรมเด็กก็ร่วมมือทำกิจกรรม เป็นเด็กดี เรียบร้อยและมีความประพฤติดีแต่เนื่องจากเด็กมีการเรื้อรังได้ช้า เด็กไม่สามารถเข้าใจในสิ่งที่ครูสอนได้ทั้งหมด แต่เขามีความพยายามที่จะเรื้อรังให้ได้จากการถามเพื่อน ลอกแบบฝึกหัดจากเพื่อนส่งครู เพื่อให้มีส่งครู หรือบางครั้งสามารถทำเองได้ แม้ว่าจะไม่ถูกต้องแต่เด็กก็พยายามที่ทำส่งเพื่อให้ได้รางวัลหรือคำชมเชยจากครู จึงให้คำชมเชยเพื่อที่จะเป็นการเสริมแรงแก่เขา และแม้ว่าเมื่อผลสัมฤทธิ์ที่ออกมาของเด็กจะไม่ดีเท่าที่ควร แต่เมื่อมีการเสริมแรงให้เขา เด็กจึงมีความพยายามต่อไปแต่ก็มีเด็กอีกกลุ่มที่เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนจึงทำให้เขาเปลี่ยนพฤติกรรมไป" ซึ่งพบว่า ในกรณีเด็กกลุ่มนี้มีพฤติกรรมการเรียนที่ดีมาก่อน แต่สามารถเรื้อรังได้ช้าจึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและเฉื่อยชาต่อการเรียนจึงทำให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมไปขาดความสนใจในการเรื้อรัง ไม่ใส่ใจและตั้งใจในขณะที่ครูสอน มีอาการเฉื่อยชา เหม่อลอย หรือบางคนส่งเสียงดังคุยกับเพื่อน เล่นกับเพื่อนแม้ว่าจะถูกครูหรือทำโทษให้เด็กออกไปยืนหน้าห้อง เด็กปรับพฤติกรรม

ที่ได้ได้เพียงระยะเวลาหนึ่งจากนั้นเด็กจะมีพฤติกรรมเหมือนเดิม ซึ่งครูบอกว่า "บางครั้งจึงต้องปล่อย เพราะจะให้ดูว่าหรือทำโทษกันทุกชั่วโมง ทุกนาที คงทำไม่ได้"

กลุ่ม 4 พฤติกรรมการเรียนของเด็กปกติที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและเป็นปัญหาของห้องเรียนซึ่งพบว่า เด็กปกติกลุ่มนี้ ไม่ให้ความสนใจในการเรียน หรือตั้งใจเรียนในขณะที่ครูสอน เด็กมีพฤติกรรมการเรียนที่ไม่เหมาะสม เป็นต้นว่า ส่งเสียงดัง เล่นกับเพื่อนข้างโต๊ะ นำของเล่นขึ้นมาเล่น นอนหลับไปบนโต๊ะ นั่งหลับขณะที่ครูสอน และนำขนมขึ้นมารับประทาน เป็นต้น เด็กมีพฤติกรรมนี้เป็นประจำในขณะที่ครูสอนโดยไม่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น แม้ว่าถูกครูดู ครูทำโทษ หรือแสดงสีหน้าโกรธ แสดงอารมณ์โมโห เด็กจะมีพฤติกรรมที่หยุดนิ่งเพียงชั่วคราว แล้วเด็กกลับมามีพฤติกรรมเหมือนเดิม ทำให้เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้ เนื่องจากเด็กมีพฤติกรรมเช่นเดิมจนครูต้องปล่อยปละและทำเฉยเสีย ซึ่งครูได้ให้เหตุผลว่า "เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่เป็นปัญหาของห้อง เด็กไม่ยอมเรียน บางคนถึงขนาดหนีเรียนต้องให้เพื่อนลงไปตาม เด็กชอบทำตามใจตนเอง นั่งคุย เล่น นอน โดยไม่สนใจเพื่อนในห้อง บางคนก่อวุ่นขึ้นเรียนด้วยการคุยเสียงดัง ส่งเสียงดัง แกล้งเพื่อนในขณะที่เพื่อนทำงาน ครูทั้งดู ทั้งตี ทั้งทำโทษ แต่เด็กไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น จึงต้องปล่อย ไปเอาใจใส่เด็กที่สนใจเรียนดีกว่า" และจากการพูดคุยกับเด็กและข้อมูลจากครู ทำให้พบประเด็นที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเช่นนี้ เนื่องจากสาเหตุที่เกิดจากครอบครัวของเด็กที่มีปัญหาแตกแยกของครอบครัว พ่อแม่หย่าร้างกัน ไม่อยู่ด้วยกัน พ่อหรือแม่เสียชีวิตเด็กอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดี เด็กจึงมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ก่อปัญหาขึ้นมา ซึ่งเด็กกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมคล้ายคลึงกับเด็กเร่ร่อนอย่างมาก โดยเฉพาะเด็กปกติบางคนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากกว่าเด็กเร่ร่อน จนเป็นที่หนักใจแก่ครูประจำชั้น ซึ่งมักมีเด็กปกติที่ชอบหนีโรงเรียนอยู่เป็นประจำ เด็กจะหนีไปเดินห้างสรรพสินค้าหลักสี่พลาซ่า ไปวัดหลักสี่ ครูได้ว่ากล่าวตักเตือนจนถึงขั้นเรียกผู้ปกครองมาพบ ซึ่งผู้ปกครองของเด็กบางคนรับฟังด้วยดี และช่วยเหลือเด็กมากขึ้นแต่ก็มีผู้ปกครองบางคนที่ไม่เข้าข้างบุตรหลานตนเองไม่เชื่อว่าเด็กของตนจะมีพฤติกรรมเช่นนั้น และมีผู้ปกครองของเด็กไม่ยอมมาพบครูและให้ความร่วมมือกับครูเลย จึงทำให้เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับพฤติกรรมได้เลย ผลการเรียนของเด็กมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเด็กบางคนได้ถูกให้เข้าชั้นเรียน และลาออกจากโรงเรียนไปเลย

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับเด็กเร่ร่อน

ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับเด็กเร่ร่อน พบว่า ครูของเด็กเร่ร่อนที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กมีความเข้าใจถึงปัญหา สภาพสังคมความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของเด็กเร่ร่อนพอสมควร และให้การยอมรับในตัวเด็ก มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนมาเรียนร่วมกับเด็กปกติ ซึ่งครูหลายท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า การนำเด็กเร่ร่อนและเด็กที่อยู่ในความดูแลของมูลนิธิเข้ามาเรียนในโรงเรียนเหมือนเด็กปกติเป็นความคิดที่ดี เพื่อให้เด็กได้มีความรู้และนำไปใช้ออย่างถูกต้อง สามารถเป็นคนดีในสังคมนี้ได้ ใช้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุข ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า "ต้องการให้เด็กเร่ร่อนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นคนดีของสังคม เขาจะได้ไม่เป็นปัญหาของสังคม" ส่วนครูอีกท่านกล่าวว่า "อยากให้เขาคิดว่าเขายังมีคนที่หวังดีและห่วงใยพวกเขาอยู่ เขาจะได้เกิดความคิดที่ภาคภูมิใจในตนเองและปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ที่เขายู่ได้" ทั้งนี้ จากการสังเกต พบว่า ครูหลายท่านจะพูดคุยกับเด็กเร่ร่อนเสมอไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กที่เด็กต้องการเล่าให้ครูฟัง เพื่อให้เด็กเกิดความไว้วางใจให้เขารู้สึกว่ายังมีที่พึ่ง มีคนดูแลเอาใจใส่ ซึ่งครูมีการพูดคุย ใดก็ตามทุกข์สุขเดินเข้ามาโอบกอด หูจดจาวเพราะและเป็นที่เองกับเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ โดยใช้คำพูดว่า "วันนี้เป็นยังไงบ้างลูก" "เข้าใจไหมลูก" "ทำได้อะไรบ้าง" "วันนี้ทานข้าวกับครูไหม" "ครูเอาขนมมาเพื่อนะ" เป็นต้น และครูท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่า "การที่โอบกอดเด็กเร่ร่อนหรือเด็กของมูลนิธิ นี้จะทำให้พวกเขาเกิดความอบอุ่น มีความภูมิใจ มีน้ำใจในตนเอง มีความคาดหวังในชีวิต และมีจิตใจที่อ่อนโยนอีกด้วย" อีกทั้งครูมีส่วนช่วยเหลือเสริมให้พวกเขาเป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น ด้วยการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าห้อง คัดเลือกให้เป็นตัวแทนทำกิจกรรมของระดับห้องเรียน ระดับชั้นเรียน และระดับโรงเรียน เช่น เป็นตัวแทนของห้องถือพานไหว้ครู คัดเลือกให้แสดงกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องของชั้น และโรงเรียน คัดเลือกให้ไปสอบชิงทุนการศึกษา เป็นต้น ซึ่งเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ชอบอาสาสมัครทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูให้ทำเสมอเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กปกติแล้ว ทำให้เห็นความแตกต่างในการกล้าแสดงออก หรือ การสมัครใจในการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างชัดเจน มีเด็กปกติเพียงส่วนน้อยที่มีความสนใจ หรือตั้งใจที่เข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างสมัครใจ ส่วนเด็กปกติคนอื่น ๆ จะนั่งเฉย หรือเป็นเด็กที่ไม่สนใจต่อการร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งครู

กำหนดเจาะจง เรือกให้เด็กเร่ร่อนทำกิจกรรมนั้น ๆ ตามความถนัดหรือความเหมาะสมของเด็ก ซึ่งเด็กแสดงสีหน้าดีใจและภูมิใจที่ครูเรือกให้ตนเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม ส่วนเด็กเร่ร่อนที่ยังมีพฤติกรรมที่ปรับตัวไม่ได้เท่าที่ควร จะพบว่าครูให้ความสนใจเด็กโดยการพูดคุย ใ้รถามปัญหา หรือความรู้สึกของเด็กที่เด็กมีในขณะนั้นทั้งในด้านส่วนตัว และส่วนรวม เป็นต้นว่า "วันนี้เป็นอะไร ทำไมไม่พูดหรือเล่นกับเพื่อนเลย" "มีปัญหอะไรบอกครูได้นะ" "อยู่ที่บ้านอุปถัมภ์ทำอะไรบ้าง เล่าให้ฟังสิ" ซึ่งครูท่านหนึ่งได้กล่าวว่า "ครูเข้าใจสภาพปัญหาของเด็กดี เวลาที่เด็กไม่ยอมเรียนหนังสือ ครูจะไม่แสดงอารมณ์โกรธ หรือ คุ่ว่าเด็ก แต่จะพูดให้เขาฟังด้วยเหตุผล ให้เขาพยายามปรับตัวให้ได้ ซึ่งต้องค่อย ๆ ให้ความเขา เขาก็ดีขึ้น ปรับตัวได้ แม้จะเพียงเล็กน้อยก็ตาม"

ส่วนครูอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า "คิดว่าเข้าใจเด็กดีที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ เข้าใจว่าเด็กมีความคิดว่าเขาไม่มีจุดมุ่งหมายอะไรในอนาคต ฉะนั้นเขาก็ไม่ทราบว่าจะเรียนไปเพื่ออะไร ทำไมต้องเรียนหนังสือ ทำไมเขาต้องถูกจำกัดอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่เขาเคยมีอิสระ เสรีภาพ ทำอะไร ๆ ได้ทุกอย่าง ไม่มีใครว่า ไม่มีใครห้าม เพราะฉะนั้น การที่เขาเข้ามาเรียนในโรงเรียน ทำให้เขาถูกบังคับโดยที่ไม่เต็มใจ จึงทำให้เขาไม่พยายามปรับพฤติกรรมให้เข้ากับสังคม น่าเห็นใจเด็กเหมือนกัน เลยไม่ดูหรือว่าเขาทำอะไร นอกเสียจากในกรณีที่มีการทดสอบแล้วเด็กยังไม่ยอมทำถึงต้องคุ้ให้เขาทำ หรือบังคับให้เขาทำ เพราะถ้าเขาไม่ทำก็ไม่มีความหมายให้ ซึ่งบางครั้งเขาก็ไม่ยอมทำนะ ไม่ทราบจะทำอย่างไรเหมือนกัน นอกจากต้องเรือกครูบ้านอุปถัมภ์มาพบเพื่อบอกกล่าว แต่ครูเขาก็ไม่ค่อยมีเวลามาพบเท่าไร จึงยังเป็นปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ได้"

ซึ่งครูท่านอื่นได้แสดงความคิดเห็นคล้าย ๆ กันว่า "ถ้าเทียบพฤติกรรมของเด็กที่ถูกส่งเข้ามาเรียน กับพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบัน พบว่า เขาสามารถปรับตัวได้ดีกว่าพอสมควร จากที่ไม่ยอมพูด ไม่เล่นกับเพื่อนชอบเก็บตัว นั่งอยู่คนเดียว ไม่เข้ากลุ่มเพื่อน มองครูเป็นคนแปลกหน้า เด็กก็สามารถปรับตัวให้รู้จักเข้ากลุ่มเพื่อน เล่นกับเพื่อน ถ้าเข้ามาพบครู พูดกับครูได้บ้าง"

เพื่อเป็นการศึกษา การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับเด็กเร่ร่อนในเชิงเจาะลึก พฤติกรรมและค้นพบเป็นประเด็นสำคัญ จึงได้แยกพฤติกรรมของเด็กเร่ร่อนเป็นรายกรณี ดังนี้

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับตัว พบว่า เมื่อตัวได้เข้ามาเรียนในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตัวมีครูประจำชั้นคนเดียวกันที่ประจำชั้นมาเป็นเวลา 2 ปี ตัวจึงมีความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ที่ดีกับครูมาก โดยที่ตัวมักจะเป็นผู้ช่วยครูในการดูแลเพื่อน และเป็นหัวหน้าห้อง ตัวอยู่กับครูเกือบตลอดเวลา ช่วยเหลืองานครู ไม่ว่าครูให้ตัวทำอะไรตัวจะทำงานที่ครูสั่งหมด เวลาที่ตัวมีปัญหาตัวจะนำมาปรึกษาครูทุกเรื่อง ซึ่งครูได้ให้คำปรึกษาและติดตามปัญหาของตัวทุกครั้ง ครูจะถามว่า "วันนี้เป็นอย่างไรบ้าง สบายใจขึ้นหรือยัง" หรือ "มีปัญหาอะไร บอกให้ครูรับรู้อะไรบ้าง" หรือ "ให้ครูช่วยอะไรบ้างกับบอกนะ" เป็นต้น และครูได้เล่าถึงเรื่องของตัวอีกว่า "เวลาตัวมีปัญหาอะไร คับข้องใจ ตัวจะมาเล่าให้ครูฟังและปรึกษา ซึ่งครูเองก็เห็นใจและเข้าใจตัวดี ครูสงสารตัวขนาดที่เคยคิดว่าจะขอรับมาเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรมเพราะไม่มีลูกสาว เคยพาไปที่บ้านหลายครั้ง ทั้งไป-กลับและพาไปค้างที่บ้านในช่วงปิดเทอม ได้ไปขออนุญาตครูที่มูลนิธิเพื่อขอหาตัวไปที่บ้าน จนตัวคิดว่าจะอยู่บ้านครูจนไม่ขอกลับบ้านอุปถัมภ์ ในระยะหลังครูที่บ้านอุปถัมภ์จึงไม่อนุญาตให้ไป ซึ่งตัวจะมาบอกว่าไม่อยากอยู่บ้านอุปถัมภ์ อยากอยู่บ้านครูมากกว่า แล้วคะฮั้นคะฮอให้ครูไปขอรับตัวมาเลี้ยงเป็นลูก แต่เนื่องจากกลัวว่าจะเลี้ยงเขาได้ไม่ดีเท่าที่ควรจึงไม่กล้ารับปากเขาไป แต่ก็คุยกับเขา บอกเหตุผลเขาไป เขาคงน้อยใจอยู่เหมือนกัน แต่สุดท้ายจนเข้าแล้ว และบอกอนุญาตให้ตัวสามารถไปบ้านครูได้ไปเข้า-เย็นกลับได้ จะได้ไม่มีปัญหากับทางบ้านอุปถัมภ์ที่ตัวอยู่"

ส่วนตัวมีความคิดเห็นต่อครูว่า "ครูของตัวใจดี ไม่เคยดุตัว ตัวเองรักครูเหมือนแม่อยากเป็นลูกของครู ครูเคยบอกว่าจะขอไปเป็นลูกครู แต่ครูบ้านอุปถัมภ์ไม่อนุญาต ตัวไม่อยากอยู่บ้านอุปถัมภ์อยากไปอยู่กับครูมากกว่า"

นอกจากนั้นทั้งในขณะที่ครูอยู่ในห้องเรียน เพื่อเตรียมการสอน หรือในช่วงพักกลางวัน พบว่า เมื่อครูให้ตัวทำงานอะไร ตัวช่วยครูทุกครั้งอย่างเต็มใจ ส่วนตอนพักกลางวันนั้น ทุกวันที่ตัวรับประทานอาหารเช้าเสร็จเรียบร้อย ตัวจะรีบขึ้นมานอนห้องเรียน เพื่อมาช่วยครูทำงาน หรือถ้าครูไม่มีงานให้ทำตัวจะนั่งคุยกับครูไม่ยอมไปเล่นกับเพื่อน โดยที่ตัวคุยกับครูในเรื่องต่าง ๆ ที่ตัวมีความสนใจอยากรู้ หรือปรึกษาเรื่องของปัญหาที่ตัวมีอยู่ในขณะนั้น และทุกวันของช่วงพักกลางวัน ครูได้ให้เงินตัววันละ 10 บาท เพื่อให้ตัวได้ซื้อข้าว หรือขนมที่นอกเหนือจากอาหาร

กลางวันที่ทางบ้านอุปถัมภ์ได้จัดมาให้ หรือ บางวันที่ตัวได้เงินมาตัวนำไปฝากครูไว้อย่างเดิม โดยที่ตัวบอกว่า "เก็บที่ครูไว้เพื่อเอาไว้ไปใช้เวลาที่ตัวไปบ้านครู ตัวชอบไปบ้านครู อยู่ที่บ้านครู ครูพาไปเที่ยวหลายที่ ไปที่สวนของครู สนุกมาก แล้วมีเพื่อนหลายคนด้วย" และเมื่อคุยกับครูเกี่ยวกับความคิดเห็นและทัศนคติที่ครูมีต่อตัว ครูกล่าวว่า "ทั้งรักและสงสารเขาที่เขาเป็นเด็กที่มีปัญหาแบบนี้ พยายามที่จะดูแลเอาใจใส่และให้ความรักแก่เขาเหมือนเป็นลูกสาวคนหนึ่ง จึงพาเขาไปเที่ยวที่บ้านในช่วงปิดเทอม สอนให้เขารู้จักทำอะไรซะละ ให้ทำเป็นรับผิดชอบเป็นเปรี๊ยะเหมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งในบ้าน เพราะจากการสังเกตเด็กของบ้านอุปถัมภ์หลายคนที่ผ่านมา รวมทั้งตัวตัวเองเด็กมีอุปนิสัยคล้ายคลึงกันตรงที่ เด็กทำอะไรไม่เป็น เด็กจะหลีกเลี่ยงงานที่เป็นความรับผิดชอบของส่วนรวมจนทำให้ดูเหมือนว่าเด็กเป็นคนเห็นแก่ตัว จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เพื่อนไม่ยอมรับเด็กเร็ววัน และเด็กเป็นคนที่ไม่รักหาสิ่งของทั้งที่เป็นของตนหรือของเพื่อน เพราะเด็กอยู่บ้านอุปถัมภ์ เด็กได้รับของจากบุคคลอื่น ๆ ที่นำมาให้เด็กคุ้นเคยกับการเป็นผู้รับ เด็กไม่เคยเป็นผู้ให้หรือผู้กระทำให้ผู้อื่นซึ่งเมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในสังคมร่วมกับเพื่อนคนอื่น ๆ ที่มีทั้งการทำงานร่วมกัน การให้ การรับซึ่งกันและกัน ครูจึงต้องการสั่งสอน และฝึกฝนให้เขารู้จักการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างดี จึงตัดสินใจเริ่มพาตัวไปที่บ้าน และสอนเขาให้รู้จักทำงานทุกอย่างที่คนในครอบครัวทำ ตอนนี้ตัวเปลี่ยนไปในทางที่ดีมาก รู้จักช่วยงานครู ช่วยงานเพื่อน รับผิดชอบงานที่ครูสั่งดีมาก เขาจึงเป็นที่ยอมรับของเพื่อนทุกคน แต่ช่วงเทอมนี้ตัวมาบอกว่า ครูที่บ้านอุปถัมภ์ไม่ให้ตัวไปบ้านครูแล้ว เพราะครูบ้านอุปถัมภ์บอกว่า กลัวว่าครูจะพาตัวไปจ้างงานหนัก ตั้งแต่นั้นก็ไม่ได้พาตัวไปอยู่ที่บ้านอีกเลย นอกจากวันเสาร์-อาทิตย์มาตอนเช้าแล้วกลับตอนเย็น เพราะบ้านพักอยู่ใกล้โรงเรียน แต่เวลาปิดเทอมจะพาตัวไปอยู่บ้านส่วนที่เมืองนนท์ ไม่ทราบเหมือนกันว่า ครูบ้านอุปถัมภ์ของตัวเขาทำไมถึงคิดอย่างนั้น ทำไมจึงไม่คิดว่าเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักทำงานรับผิดชอบงาน รู้จักเสียสละ เพื่อให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติเหมือนเด็กปกติ แทนที่จะให้เด็กรู้สึกและคุ้นเคยกับการเป็นผู้รับอยู่ฝ่ายเดียว ซึ่งถ้าต่อไปเด็กเติบโตขึ้น เด็กต้องออกไปเผชิญกับสังคมที่แท้จริงไปทำงานไปมีครอบครัว โดยไม่มีใครมาเป็นผู้ให้อีกแล้ว ถึงตอนนั้นเขาจะทำอย่างไร"

จากนั้นครูได้ฝากข้อคิดเพิ่มเติมว่า "อยากให้ครูของมูลนิธิช่วยฝึกฝนเด็กให้ทำงานของส่วนรวมให้เป็นและมีความรับผิดชอบ ให้เด็กรู้จักเสียสละ เป็นฝ่ายให้แก่ผู้อื่นบ้าง อ้อ! เป็นแต่เพียงผู้รับอยู่ฝ่ายเดียว"

สำหรับคัม ซึ่งมีครูประจำชั้นคนเดียวกับตัว นั้น พบว่า ในระยะแรกของเทอมคัมไม่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งครูหรือเพื่อน เพราะคัมจะอยู่กับตัว และตามตัวไปไหนมาไหนด้วยตลอดโต๊ะเรียนของคัมอยู่กับตัว คัมต้องนั่งติดกับตัว ถ้าถูกครูแยกโต๊ะ หรือแยกกลุ่ม คัมจะร้องให้จนครูต้องจัดการให้อยู่กับตัวตามเดิม เมื่อครูพูดกับคัม คัมจะนั่งเฉยไม่พูดตอบกับครูหรือเป็นในลักษณะที่ครูถามว่า คัมจะตอบว่า หรือเมื่อครูขออาสาสมัครในการช่วยงาน คัมก็จะนั่งเฉยในขณะที่ตัวอาสาสมัครที่ช่วยงาน แต่คัมอยู่ใกล้ ๆ ตัวตลอด เวลาที่อยู่นอกห้องเรียนในขณะพักกลางวัน เมื่อคัมทานอาหารกลางวันเสร็จ คัมตามตัวขึ้นมาบนห้องเรียน แล้วนั่งมองดูตัวช่วยงานครูหรือนั่งมองดูเพื่อนเล่นกัน คัมไม่มีปฏิริยาที่ปะทะสังสรรค์กับใคร จนระยะเวลาผ่านไปประมาณช่วงกลางเทอมที่คัมสามารถปรับตัวได้ดีมากขึ้น คัมเริ่มเข้ามาพูดคุยกับครูมากขึ้น ครูไต่ถามและพูดคุยกับคัมและติดตามดูแลเอาใจใส่คัมมากขึ้น แม้ว่าคัมยังไม่สมัครใจที่จะอาสาช่วยงานครูก็ตาม แต่ครูชวนคัมคุยด้วยเสมอและยังชวนสอนเนื้อหาบทเรียนซ่อมเสริมเพิ่มเติมให้แก่คัม เมื่อคัมไม่เข้าใจและทำแบบฝึกหัดไม่ถูกต้อง ซึ่งเมื่อครูตรวจแบบฝึกหัดของนักเรียนในตอนพักกลางวัน ถ้านักเรียนคนใดทำแบบฝึกหัดไม่ถูกต้อง ครูจะเรียกมาสอนซ่อมเสริมเพิ่มเติม จึงทำให้ครูกับคัมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น คัมจึงรู้จักการรับอาสาสมัครช่วยเหลือทำงานให้ครูมากขึ้น เช่น ช่วยจัดโต๊ะจัดเก้าอี้ นำสมุดไปแจกให้เพื่อนอันเป็นหน้าที่ประจำของคัม ที่คัมรับอาสาทำ จนครูได้ชมเชยคัมว่า "คัมสามารถปรับตัวได้อย่างดีมาก ระยะเวลาทำให้เขารู้จักเรียนรู้อะไรต่าง ๆ ได้มาก ทำให้เขามีพฤติกรรมที่ดีมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้จะต้องใช้เวลาานหน่อยก็ตาม เขาเปลี่ยนไปเป็นคนละคนเลย จากที่เคยคิดขี้ขลาด ขี้แง ร้องไห้เก่ง แต่ตอนนี้คัมมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เก่งขึ้น มีความกล้าขึ้น กล้าที่จะแสดงออก กล้าที่จะพูดคุยกับครู และเพื่อนปกติ รู้จักทำงานและรับผิดชอบงานมากขึ้น เก่งกว่าเด็กปกติด้วยซ้ำ อธิบายให้เขาดีขึ้นเรื่อย ๆ อย่างนี้ต่อไป เขาจะได้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข"

เมื่อได้พูดคุยกับคัมเกี่ยวกับความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อครูของคัม กล่าวว่า "ครูใจดี ไม่ดุเลย ครูให้ขนมคัมกินบ่อย ๆ คัมรักครูมากเท่าที่ตัวเลย"

และจากการสังเกตเพิ่มเติม พบว่า เกือบทุกวันในเวลาช่วงกลางวันครูจะมีขนมให้แก่คัมและเด็กเกือบทุกคนจะผลัดเปลี่ยนกันรับขนมที่ครูจัดแบ่งไว้ให้แก่เด็ก และครูยังเก็บไว้เพื่อไปแจกเป็นรางวัลให้แก่เด็กมีพฤติกรรมการเรียนที่ดีด้วย หรือบางวันครูจะแบ่งทั้งข้าวและ

ขนมเพื่อให้เด็กเรียนที่หิวเนื่องจากทานอาหารกลางวันไม่อิ่มหรือไม่ได้ทาน ซึ่งครูให้เหตุผลว่า "เนื่องจากเห็นเด็กหลายคนนำข้าวมาทานแล้วทานไม่หมดจึงเหลือ ครูก็เสียใจจึงขอจากเด็ก มารวมกันเพื่อให้เพื่อนที่ทานข้าวไม่อิ่มหรือยังไม่ได้ทานให้ได้ทาน ดีกว่าจะให้บูดหรือนำไปทิ้งซึ่ง จะมีเด็กมาขอข้าวทานทุกวันเหมือนกัน อีกอย่างอยากสอนให้เด็กรู้จักการเสียสละและมีการ แบ่งปัน มีการให้ซึ่งกันและกันดีด้วย" นอกจากนี้ยังพบว่าในเวลาช่วงพักกลางวัน ครูนิคสาจะไม่ ออกไปรับประทานอาหารรวมกลุ่มกับครูท่านอื่น แต่นั่งทานอาหารอยู่กับเด็กนักเรียนในห้อง และ นั่งทานรวมกลุ่มกับนักเรียน และมีการแบ่งกับข้าวกันทาน ครูแบ่งให้นักเรียน นักเรียนแบ่งให้ครู ซึ่งบางวันช่วงระยะหลังจึงทำให้คัมรับขึ้นมารวมทานข้าวกับครูและเพื่อนโดยที่ครูตักแบ่งให้เนื่องจาก คัมทานข้าวที่มูลนิธิจัดให้อิ่ม ซึ่งคัมบอกว่า "เบื่อข้าวของบ้านอุปถัมภ์แล้วอยากกินอย่างอื่นบ้าง" ซึ่งจากการที่ครูและเด็ก ทั้งเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติได้นั่งรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งให้มีการ พูดคุยกันแบบกันเอง ครูได้ดูแลเอาใจใส่ได้อย่างใกล้ชิด จนทำให้เด็กมีการปรับตัวจนมีพฤติกรรม ที่ดีขึ้น

ส่วนในการปฏิสัมพันธ์ของครูกับเก้ พบว่า เก้เป็นเด็กที่ครูไว้วางใจมอบหมายให้เก้ เป็นคนช่วยเหลือทำงานต่าง ๆ เช่น เป็นหัวหน้าเวรในการควบคุมดูแลให้เพื่อน ๆ ทำเวร ความสะอาดห้องในแต่ละวัน ให้จัดห้องจัดโต๊ะครู ซึ่งเก้สมัครใจที่รับอาสาช่วยดูแลและ รับผิดชอบงานที่ครูมอบหมายได้ดี เมื่อครูมอบหมายงานให้เก้ สิ่งเก้สนใจของเก้ได้จากการ สัมผัส โผใจ ที่ครูยอมรับและไว้วางใจให้เก้ทำงานนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้เพื่อนมีการยอมรับในตัวเก้ มากขึ้น นอกจากนี้ ครูวิไลยังให้ความสนใจ และติดตามปัญหาของเก้ โดยที่ครูสามารถเล่า รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับตัวของเก้ได้ ซึ่งครูวิไล บอกว่า "จะถามเด็กเกือบทุกอาทิตย์ว่าอยู่บ้าน อุปถัมภ์แล้วเป็นยังไงบ้าง ได้ไปเยี่ยมชามบ้างหรือเปล่า ถ้าเด็กได้ไปเยี่ยมชาม เด็กจะมาเล่า ให้ฟังทุกครั้ง แล้วจะถามถึงครอบครัวของเด็ก ซึ่งเด็กก็เล่าให้ฟัง จึงทำให้ทราบว่า พ่อของเด็ก คิดคูกอยู่ แล้วเก้เองก็รักพ่อมาก อยากกลับไปอยู่กับพ่อ กับชาม ส่วนแม่ (พี่สาวเก้) จะไม่รักพ่อเลยแต่จะรักแม่ ครูเองสงสารเด็ก จึงพยายามดูแลเขาเป็นพิเศษ และส่งเสริมให้ เขาได้เรียนดี ประพฤติดี อย่างเก้ที่เก่งด้านวาดภาพ เขาเองได้รางวัลมาหลายรางวัล เลข ฝึกฝน และสนับสนุนเขาต่อไป สำหรับแม่เก่งด้านวิชาการ จึงสนับสนุนและส่งเสริมให้เขาสอบชิงทุนการศึกษาต่อไป"

การปฏิสัมพันธ์ของแม่ที่มีครูประจำชั้นคนเดียวกันกับเก้ คือ ครูวิไล ซึ่งสามารถ
สังเกตไปพร้อมกัน เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกันและพบว่า แม่เป็นเด็กที่มีความ
ประพฤติเรียบร้อยมาก ครูวิไลจึงให้การดูแลเอาใจใส่แก่แม่อย่างมาก ทั้งยังมีความไว้วางใจ
มอบหมายงานต่าง ๆ ให้แม่รับผิดชอบ เช่น การมอบหมายให้เป็นตัวแทนของห้องถือพานไหว้ครู
เป็นตัวแทนของระดับชั้นไปแข่งขันตอบปัญหาการศึกษา มอบหมายหน้าที่ให้ดูแลเพื่อทำเวรความ
สะอาดของห้องเช่นเดียวกับเก้ ซึ่งทั้งแม่และเก้จะช่วยกันกวาด ถู และจัดห้องเรียน
จัดโต๊ะครู จัดมุมหนังสืออย่างเรียบร้อย

อีกทั้ง ครูยังชมเชยแม่ว่า "แม่เป็นเด็กที่ดีและเรียบร้อยมาก แทบไม่อดอยากเชื่อว่า
เป็นเด็กเร่ร้อนมาก่อน แม่เหมือนเด็กปกติมากกว่าเด็กเร่ร้อน ทั้งหน้าตา ความประพฤติ
ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบในงานที่มอบหมาย แม่ทำได้ดีมากกว่าเด็กปกติคนอื่น
อดอยากให้เขารักษาพฤติกรรมแบบนั้นตลอดไป และคิดว่าเขาจะมีความสำเร็จในชีวิตได้ดี ถ้าไม่มี
อุปสรรค ปัญหา หรือ สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีมาเป็นอุปสรรคเสียก่อน"

และทั้งแม่ เก้ ยังได้พูดคุยถึง ครูของพวกเขาว่า "ครูวิไลใจดี ไม่เคยดุด่าแม่
และเก้เลย ถ้าคุกกี้เฉพาะคนที่ไม่ทำงานส่งครู ชอบที่ครูให้แม่กับเก้ทำงานโน่นงานนี้ สนุกดี
เก้ก็ได้คัดเลือกให้ไปเดินด้วย ส่วนแม่ ครูให้ไปตอบปัญหากับโรงเรียนอื่น นี่ครูก็คิดว่าให้แม่ทุกวัน
เลย เก้เองครูให้มีภาพวาดส่งประกวดด้วยค่ะ แม่กับเก้รักครู โคลนอย่างเป็นครู
เหมือนครู"

นอกจากนี้ ยังพบว่า แม่เป็นเด็กที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเมื่อถูกชมเชย ซึ่งแม่
จะยกย่องครูให้ผู้วิจัยฟังเสมอ โดยกล่าวว่า "เพราะครูเป็นคนสอนแม่ ครูสอนดี ทำให้แม่
เข้าใจ แม่เลยทำได้" ซึ่งนอกจากแม่ยกย่องครูวิไลแล้ว แม่ยังยกย่องครูพิเศษท่าน
อื่น ๆ ด้วย ทั้งยังชอบรับอาสาช่วยงานครูท่านอื่นเช่นกัน จึงทำให้ได้รับคำชมเชยจากครูท่านอื่นว่า
"แม่เป็นเด็กเรียบร้อย เรียบก็เก่ง และมีน้ำใจดี" เมื่อแม่และเก้เดินผ่านครูท่านอื่น ๆ ซึ่ง
เป็นครูที่ไม่ได้สอนแม่กับเก้ เป็นครูอื่นอื่น แม่ และ เก้ จะทำความเคารพเสมือนครูของตน
และพบว่า แม่และเก้ เคยถูกครูประจำชั้นอื่นใช้ให้ไปซื้อข้าวผัด แม่และเก้ได้ไปซื้อให้
แสดงว่าเป็นเด็กที่มีน้ำใจดี เป็นที่รักของครู ทั้งครูประจำชั้นเองและครูพิเศษ ซึ่งครูทุกคนที่สอน
แม่ และ เก้ มีความคิดเห็นตรงกันว่า "ไม่น่าเชื่อที่ทั้งแม่และเก้จะเป็นเด็กเร่ร้อน โดยเฉพาะ

เมล็ด ที่มีความประหลาดเรียบร้อย เรือนแก่ง พุดจาไฟเราะ และมีหน้าคาสว่างงามอีกด้วย" และ ครูวิไลยังได้เพิ่มเติมอีกว่า "เด็กทั้ง 2 คนไม่เคยทำปัญหาอะไรให้ครูหนักใจ มีแต่ได้รับคำชมเชยมาจากครูท่านอื่น ๆ เลยทำให้ภูมิใจที่มีส่วนสอนให้เขาเป็นเด็กที่ดีและเรียนดีได้ หวังว่าเขาจะเป็นอย่างนี้ต่อไป ประสบความสำเร็จในชีวิต มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี อ้อ! ให้ต้องเจอกับสภาพเหมือนที่แล้ว ๆ มาอีกเลย"

จากนั้นได้พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเอคนั้น เอเป็นคนเร่ร่อนที่ยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ในระยะแรกตั้งแต่เข้ามาเรียนในโรงเรียนจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นปีที่ 3 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนชั้นเรียนใหม่ เปลี่ยนครู และมีเพื่อนคนใหม่ เอจึงต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมของชั้นในปีการศึกษาใหม่ ในระยะแรกเอไม่มีปฏิสัมพันธ์ทั้งกับครู หรือเพื่อน นอกจากเพื่อนเด็กเร่ร่อนที่เคยอยู่ห้องเดียวกันในปีที่แล้ว แต่ปีนี้ได้อยู่คนละห้อง ซึ่งเอไปเข้ากลุ่มกับเพื่อนในช่วงพักกลางวัน สำหรับเวลาที่เออยู่ในห้อง เอจะนั่งเฉย นิ่งเหม่อใจลอย เวลาที่ครูพูดกับเอ เอจะไม่พูดตอบ แต่ใช้การแสดงท่าทางยิ้มแฉ่ง สั้นหน้า พยักหน้า เอจะพูดกับครูเป็นบางครั้งเท่านั้น ซึ่งเมื่อเอพูดกับครู เอจะพูดเสียงห้วนไม่มีหางเสียง เช่น "ไม่มี" "ไม่เอามา" "ไม่เอากทำ" เป็นต้น หรือขณะที่ครูขออาสาสมัครให้เด็กช่วยเหลืองานต่าง ๆ เอจะไม่เคยรับอาสาครู จนกระทั่ง เมื่อครูมอบหมายให้เอเป็นหัวหน้าห้อง เอมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นมาพอสมควร โดยมีการพูดคุยกับครูมากขึ้น รับงานที่ครูมอบหมายให้ดูแลเพื่อนในห้อง แต่เอยังไม่สามารถรับผิดชอบงานได้ จึงปล่อยปละละเลยบ้าง เป็นต้นว่า เมื่อครูไปประชุมครูจะสั่งงานไว้กับรุ่นพี่ที่มาคุมชั้นเรียน และมอบหมายให้ตนคอยดูแลเพื่อนให้ทำงานส่งครู ซึ่งบางครั้งเอกลับเป็นคนที่ไม่ทำงานส่งเสียเอง

ได้คุยกับครูประจำชั้นประถมปีที่ 1-2 ของเอ ซึ่งปัจจุบันมาเป็นครูประจำชั้นประถมปีที่ 3 ของไก่อโด่ง ซึ่งครูบุษบาได้เล่าพฤติกรรมที่ผ่านมาของเอว่า "เอจะเป็นคนที่ไม่สังคม สماعกับใคร ไม่ว่าจะเป็นครูหรือเพื่อนหรือแม้แต่เด็กบ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน เพราะเวลาที่เล่นกัน หรือเข้ากลุ่มกันจะต้องมีปัญหาเกือบทุกครั้ง เอเป็นคนค่อนข้างอ่อนแอ ชอบร้องไห้เวลาถูกเพื่อนแกล้งหรือเพื่อนขี้ใจ ไม่ทำตามใจเอ เอก็ร้องไห้แล้ว สังเกตว่าเอเองเป็นคนที่ไม่เข้าหาเพื่อน และเพื่อนก็ไม่ค่อยอยากเล่นกับเอ เวลามีเรื่องกัน เอจะสู้เพื่อนแต่ก็จะร้องไห้มาฟ้องครูเสมอ ตอนที่เป็นครูประจำชั้นเอก็จะพูดคุยไต่ถามปัญหาเขาบ่อย จึงทำให้ทราบว่า เอ

เป็นเด็กที่ไม่พ่อาสามปรับตัวให้เข้ากับสังคม เขาไม่มีจุดหมาย ไม่มีใครที่เป็นเพื่อน เขาบอกว่าเพื่อนทุกคนชอบแกล้งเขา พวกตัวโตก็มาชกเขา เขาถึงไม่อาวอ้งกับใคร พอป็นเเลต้องแสดไปอยู่กัครุประจ่าชั้นคนใหม่ไม่ทราบว่เเลจะมีพฤติกรรมที่คัซึนหรือเปล่า แต่กัคซึกับครุประภ่าถึงเรื่องของเเลแล้ว ซึงครุเขาเข้าใจอีกอ่อย่างครุประภ่าเป็นครุที่ใจดีมาก คงไม่น่ามีปัญหาอะไรที่เเลได้อยู่ที่นั่น จึงไม่ค่อสเป็นท่วงเท่าไร"

ส่วนครุประภ่าได้กล่าวเพิ่มเติมว่ "เข้าใจ เห็นใจ ที่เด็กมีปัญหาพื้นฐานมาอย่างนี้ เเลคงพบกับคนที่มาท่าร้ายเขามากกว่าคนที่คักับเขา เเลถึงมึ้งใจอ่อย่างนี้ ไม่ยอมคบกับเพื่อนใหม่หรือ อ่อย่างครุที่เป็นครุใหม่เเลกก็ทำเจอย่ไม่พูดไม่จากับครุเลขในช่วงแรก แต่ค่อนนี้รู้จักพูดขึ้นบ้างแล้ว โดยเฉพาะเวลามาฟังเรื่องเพื่อนรุ่นพี่ หรือเพื่อนห้องเค็ชวแกล้ง ส่าหรับเรื่องท่ร้องให้บ่อส เค็ชวนี้ก็ไม่ค่อสร้องแล้วเพราะคงรู้ตัวว่เป็นหนุ่มขึ้นแล้ว และเป็นหัวหน้าห้องด้วย เเลคัคิดว่าช่วงแรกเออะ เขาสามารถปรับตัวได้ขนาดนี้ก็น่าพอใจแล้ว"

เมื่อได้พูดคุยกับตัวของเเลเอง เกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นของเเลที่มีต่อครุนี้ ในครั้งแรกและครั้งที่สอง เเลไม่ยอมพูดเลข จะนั่งนิ่งเง็ชบ นั้งซึมเลข ๆ จนเมื่อคะฮันคะฮอถามเป็นครั้งที่สามเเลจึงบอกล่าว "ครุก็ดี ไม่คู้ไม่ตีเเล เเลชอบ ครุให้เเลเป็นหัวหน้าห้องด้วย เเลไม่ชอบครุที่ตีเเล"

ยังพบพฤติกรรมของเเลเพิ่มเติม คือ บางวันท่เเลมาโรงเร็ชน เเลเป็นเด็กดี ช่วยครุท่างานเกือบทุกอ่อย่างโดยเฉพาะไปซื้อข้าว เเลจะรอรีบไปซื้อให้ครุ โดยท่เเลจะขึ้นรถครุเอง แล้วถามว่ "ครุจะซื้อข้าวไหม" และเห็นว่เเลมีสีหน้าซึมแ้ซ้ที่ครุใช้คน แต่บางวันเเลอารมณ์ไม่ดี เมื่อเเลมาโรงเร็ชน เเลจะมานั้งเหม่อ ใจล่อชไม่พูดคุยกับใครเวลาครุเร็ชก เเลท่าเหมือนไม่ได้ยิน ไม่สนใจท่ครุพูด จนครุปรารภกับคู้ว่จิสว่ "มีความรู้คัว่เเลเป็นคนมี 2 อารมณ์ วันไหนเขาอารมณ์ดี เขาจะดีมาก แต่ถ่าวันไหนเขามีปัญหาในใจเขาจะเป็นอ่อย่างนี้ทุกครั้ง แล้วพอถามเขาว่มีปัญหาอะไรเขาก็จะไม่พูดไม่คอบ เเลเป็นคนท่เก็บปัญหาไว้กับตัวเอง ไม่ยอมบอใคร อาจเป็นเพราะเเลเป็นคนขี้น้อสใจ ซึนง เลขเป็นคนเก็บกดปัญหาไว้วันใจ แล้วมาแสดออกด้วยท่ากรกัแล้วเพื่อนจะไปท่าร้ายเขา เขาจึงร้องให้เกือบทุกครั้งท่เข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อน"

ส่วนไก่อโด้งมีพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรก ไก่อโด้ง เป็นเด็กที่ชอบอยู่กับคนเดียวไม่พูดคุยหรือเล่นกับเพื่อนเด็กปกติ แต่จะเล่นกับเพื่อนบ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน ส่วนในการปฏิสัมพันธ์กับครู พบว่าไก่อโด้งไม่ค่อยพูดหรือแสดงท่าทางใดกับครู เมื่อครูทักทายนหรือพูดคุยกับไก่อโด้ง ไก่อโด้ง จะพูดแบบตามคำตอบซึ่งส่วนใหญ่ช่างนอกเวลาเรียน จะไม่พบว่าครูกับไก่อโด้งมีปฏิสัมพันธ์กัน แต่ถ้าในเวลาเรียนนั้น เมื่อครูพบว่าไก่อโด้ง เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนไปจากเดิม ครูจึงถามถึงปัญหาที่ไก่อโด้งมี และติดตามพฤติกรรมของไก่อโด้งทุกวันที่เปลี่ยนไปทางที่ไม่ดี จนทำให้ครูปรารถนาขึ้นว่า "ไก่อโด้งเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางเลวลง แต่ก่อนเป็นเด็กที่ขยันและเรียนเก่งมาก ตอนที่กลายเป็นคนห่างเหินมากกว่าห่างเหินจนแทบจะไม่สนใจเรียนเลย เสียใจที่เห็นเขาเป็นอย่างนี้หวังไว้มากที่เห็นเขาเป็นเด็กดีและขยัน การเรียนก็คิดว่าคงจะอบรมสั่งสอนให้เขาได้ แต่พอมาเป็นอย่างนี้รู้สึกหมดกำลังใจ หมดหวังที่จะสอนให้เป็นคนดีของสังคม"

และสังเกตพบว่า ครูไม่เคยใช้งานทั้งส่วนตัวและส่วนรวมให้ไก่อโด้งทำอะไร ซึ่งเคยถามครูถึงเรื่องการทำงาน ทำกิจกรรม ของไก่อโด้ง ครูบอว่า "ไม่เคยใช้งานอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากหน้าที่ของไก่อโด้งที่แบ่งให้รับผิดชอบ เช่น การทำเวร สกเก้าอี้ชั้นบนโต๊ะ เพราะขนาดหน้าที่ 2 อย่างนี้ ไก่อโด้งยังไม่รับผิดชอบไม่ยอมทำอะไรสักครั้ง นอกจากครูเห็นแล้วครูจะเตือนหรือเรียกให้ไก่อโด้งกลับมาทำ" ซึ่งก็พบตามที่ครูกล่าวว่า ในหน้าที่ของส่วนรวมของห้องเรียน เช่น การทำเวร ทำความสะอาดโรงเรียน สกเก้าอี้ชั้นบนโต๊ะ ซึ่งพอถึงเวลาที่ไก่อโด้งเป็นหน้าที่ของไก่อโด้ง ไก่อโด้งไม่ยอมปฏิบัติเลย ทำให้เพื่อนมาฟ้องครูทุกครั้งไก่อโด้งหนีเวร ครูจึงต้องดูแลทุกครั้งถึงเวรของไก่อโด้งและพบว่าไก่อโด้งไม่ทำเวร ครูจะเรียกให้ไก่อโด้งกลับมาทำ แต่ไก่อโด้งจะขี้นเฉย และแสดงท่าทางไม่พอใจครูจึงดุและตักเตือนไก่อโด้งทุกครั้งว่า "ไม่ควรเอาตัวรอด เห็นแก่ตัวคนเดียวเพื่อน ๆ เขากำกันทุกคน ต้องช่วยกันทำ ไม่ใช่หนีไปไม่ยอมทำ มันเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันนะ ทำอย่างนี้เรียกว่า เป็นคนเห็นแก่ตัว และเป็นเด็กไม่ดีเลยด้วย"

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ครูบอว่าโกรธไก่อโด้งมาก เนื่องจากไก่อโด้งหนีออกไปนอกโรงเรียนในช่วงพักกลางวันกับเพื่อนที่เป็นเด็กวัด ออกไปบริเวณนอกโรงเรียน เมื่อครูทราบ ครูจึงทำโทษเด็กทุกคนที่หนีออกไปนอกโรงเรียนด้วยการให้กวาดสนามโรงเรียน ไก่อโด้งไม่ยอมทำอยู่คนเดียว เพื่อนจึงไปบอกครู จึงทำให้ครูโกรธและดุไก่อโด้ง แล้วพูดว่า

"ผิดแล้วยังไม่ยอมรับผิด ไม่ยอมสำนึกในความผิดที่ตนทำเลย แล้วอย่างนี้จะปกครองกันได้อย่างไร" ซึ่งโก๋โต้งมีปฏิกริษา แสดงท่าทางได้เจส และเหมือนไม่รับรู้ในสิ่งที่ครูพูด และตั้งแต่นั้นมา เห็นได้ว่าครูได้ลดความสนใจ เอาใจใส่ในตัวโก๋โต้งลงโดยไม่ว่ากล่าวตักเตือนหรือพูดอะไรกับโก๋โต้งอีก นอกจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนการสอนเท่านั้น ที่ครูเรียกชื่อโก๋โต้งให้ตอบคำถาม หรือร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น

เมื่อสัมภาษณ์โก๋โต้ง ถึงความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อครู โก๋โต้งบอกว่า "ครูดู เบื่อแล้ว เพราะถูกครูดู ทำไม่ครูต้องดู ไม่ได้ทำอะไรเสียหาย ไม่ได้ขโมยของ ไม่ได้ต่อกับใคร"

ครูพยายามกล่าวเพิ่มเติมว่า "โต้งจะไม่ได้รู้ว่าตนเองผิด รู้ว่าเวลาคุณเขาแล้วเขาจะไม่ชอบแล้วแล้วตัวตรงที่ดูแล้วเขาก็ไม่รู้ตัวไม่สำนึกว่าตัวผิดหรือทำอะไรไป ครูถึงโกรธและทำโทษเขาแล้วเหมือนกันว่า เขามีอคติต่อการเรียนต่อโรงเรียน แต่อุสากฝึกให้เขาเป็นคนที่ดีเห็นแก่ส่วนรวม ฝึกให้รู้จักการรับผิดชอบ รู้จักการทำงานร่วมกันในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นความหวังดีที่มีให้ เขาอย่างจริงใจก็คงหวังแต่ว่าอย่าให้เขามีอคติไม่ยอมมาเรียนเลย"

พฤติกรรมการณ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก เร่วรอบแต่ละคน ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน แต่จะมีพฤติกรรมที่เป็นประ เด็นพิเศษเฉพาะแต่ละบุคคลออกไป ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนจากพฤติกรรมของครูและเด็ก เร่วรอบที่แสดงออกปะทะสังสรรค์ต่อกัน ที่มีทั้งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีมีผลทำให้เด็กมีการปรับพฤติกรรมได้ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับในสังคม และกลุ่ม เพื่อนฝูง ส่วนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลเป็นไปในทางลบ ซึ่งอาจเป็นผลที่มีต่อเจตคติของเด็กที่เกิดขึ้นในทางลบ และทำให้เด็กไม่สามารถปรับพฤติกรรมขึ้นได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น เมื่อครูมีเจตคติที่ดีต่อเด็กทุกคนเท่าเทียมกัน ครูจะมีการปฏิสัมพันธ์กับเด็กทุกคนเท่ากัน

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับเด็กปกติ

การอยู่ร่วมกันในสังคม บุคคลต้องมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ดังนั้นในระบบของสังคมโรงเรียนนอกจากครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนการสอนแล้ว ยังมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการอยู่ร่วมกันอีกด้วยจึงพบว่า ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนที่เป็นเด็กปกติ เนื่องจากเด็กปกติต่างมีพฤติกรรมของตนที่แตกต่างกันตามพื้นฐานเดิมของการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

และตัวของเด็กเอง เด็กจึงมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่แตกต่างกันไปซึ่งมีหลายบุคลิกหลายลักษณะของบุคคล จึงศึกษาเป็นภาพรวมของลักษณะพฤติกรรมเด็กปกติและได้แยกรายละเอียดพฤติกรรมตามกลุ่มดังนี้

พฤติกรรมของเด็กปกติกลุ่มแรกที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับครู นั้น พบว่า การปฏิสัมพันธ์ของเด็กและครูในระดับที่ดี เด็กให้ความเคารพแก่ครู มีความอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะ ซึ่งครูเองมีความรักเอ็นดูเด็กและให้ความสนใจ ดูแลเอาใจใส่ มีการส่งเสริมนักเรียนที่เรียนเก่งทั้งในและนอกเวลาเรียนด้วยการสอนซ่อมเสริมให้โดยเฉพาะนักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นตัวแทนของห้องเรียนหรือโรงเรียนไปประกวดหรือแข่งขันเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อีกทั้งยังพูดคุยกับเด็กเพื่อไต่ถามทุกข์สุข หรือปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก เมื่อเด็กมีปัญหาหรือเรื่องราวของเด็กจะนำมาคุยให้ครูได้รับรู้ เช่น เรื่องปัญหาของครอบครัว เรื่องประสบการณ์ที่เด็กเจอ เป็นต้น และครูได้ติดตามปัญหาของนักเรียนโดยมีการไต่ถามเป็นประจำ นอกจากนี้เด็กปกติ ส่วนใหญ่ชอบอาสาที่จะช่วยเหลืองานของครู ตั้งแต่งานส่วนตัว เช่น ช่วยซื้อข้าว ชื้อน้ำ หรือล้างจานให้ครู เด็กชอบมากที่จะแข่งกันอาสาสมัคร เพราะครูมีรางวัลให้เด็กเกือบทุกครั้ง ด้วยการแบ่งข้าว กับข้าว หรือขนม ที่ครูซื้อมาให้เด็กที่อาสาสมัครทำงานให้ครู จนครูต้องตัดสินใจจัดเป็นเวรให้เด็ก ส่วนงานอื่น ๆ ที่เป็นงานส่วนรวมที่ทำกิจกรรมการเรียนการทำงาน ทำความสะอาดโรงเรียน หรืออื่น เด็กจะมีความรับผิดชอบในการทำงานเหล่านี้ เด็กเต็มใจที่จะทำและยังเป็นตัวแทนครู ช่วยกันดูแลเพื่อน ๆ ที่ไม่ยอมทำจึงเป็นที่ไว้วางใจของครู ครูจึงมอบหมายเด็กแต่ละคนผลัดเปลี่ยนเป็นหัวหน้าเวรดูแลเพื่อน ๆ ที่ทำงานร่วมกัน เด็กปกติกลุ่มนี้มีความคิดเห็นและทัศนคติที่ดีต่อครูที่ตรงกันว่าครูใจดี มีความเคารพและรักครูของตน ไม่โกรธหรือโทษครูที่ถูกครูทำโทษเมื่อมีความผิดทำให้เด็กกลุ่มนี้เป็น เด็กที่ครูให้ความสนิทสนม การพูดคุยการดูแลเอาใจใส่มาก ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ดีที่มีต่อกัน

พฤติกรรมของเด็กปกติกลุ่มที่สองที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับครู พบว่า เด็กกลุ่มนี้มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ เด็กมีความเคารพ สัมมาคารวะแก่ครู แต่เด็กจะไม่คุ้นเคยกับครูในลักษณะที่เป็นกันเอง แต่จะมีปฏิสัมพันธ์แบบเป็นทางการ โดยการใช้เมื่อมีการทักทาส พูดคุยระหว่างครูกับเด็กกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการเรียน เรื่องกิจกรรมส่วนรวมไม่ค่อยมีการพูดถึงเรื่องส่วนตัว เช่น ปัญหาในการทำแบบฝึกหัด หรือ ไม่เข้าใจการบ้าน

จึงเข้ามาถามครูในช่วงนอกเวลาเรียน หรือ การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนโดยการถูกครูเจาะจง ซึ่งเด็กไม่ค่อยมีคนอาสาสมัคร ครูจึงต้องเจาะจงเรียกชื่อเด็กเอง ซึ่งเด็กบางคนมีสีหน้าที่ทางที่แสดงออกถึงความไม่เต็มใจ แต่บางคนมีสีหน้าที่ทางที่แสดงออกถึงความเต็มใจแต่ไม่ได้อาสาสมัคร ครูยังมีการดูแลเอาใจใส่ คอยเฝ้าถามปัญหาของเด็ก แต่เด็กจะมีท่าทางเฉยๆ ไม่มีปฏิกิริยาอะไร แต่อยู่ในลักษณะที่ครูถามค่า นักเรียนตอบค่า และพบว่า เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีปฏิสัมพันธ์กันเองในกลุ่มเพื่อนมากกว่าครู

พฤติกรรมของเด็กปกติกลุ่มที่สาม ที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับครูพบว่า เด็กกลุ่มนี้มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับไม่ดี เนื่องจากเป็นเด็กปกติที่เกเร หรือมีพฤติกรรมที่แสดงออกแบบก้าวร้าวตามพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งบางคนถูกเลี้ยงอย่างความใจจนมากเกินไป บางคนถูกปล่อยปละละเลยจนทำให้มีปัญหา จึงมีอุปนิสัยเกเร และก้าวร้าว ทั้งยังแสดงออกในลักษณะที่มีท่าทางและวาจาที่ไม่มีสัมมาคารวะและเคารพครูเมื่อเด็กมีพฤติกรรมเช่นนั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การทำตัวเป็นปัญหาของห้องไม่ยอมเรียนหนังสือ มีปัญหากับเพื่อนและกับครูจึงจำเป็นต้องทำโทษ เพื่อให้เด็กลดพฤติกรรมดังกล่าวลง แต่เนื่องจากเด็กปกติเหล่านี้มี พ่อ แม่ ผู้ปกครองแม้ว่าเขามีพฤติกรรมที่เกเรก้าวร้าว ทำให้ถูกทำโทษ แต่เขามี พ่อ แม่ ผู้ปกครองที่เข้าข้างเด็กของตน เนื่องจากเด็กกลับไปโททกผู้ปกครองว่าเด็กไม่ผิดแต่ถูกครูทำโทษ ผู้ปกครองจึงเข้าข้างและเชื่อเด็กจึงมาพบและว่ากล่าวครูที่ไปทำโทษเด็กของเขา ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้เด็กเกเร ก้าวร้าว เพิ่มขึ้น ทั้งยังทำให้เด็กไม่รู้จักสำนึกในความผิดพลาดของตน หรือ ในอีกกรณี คือ เมื่อครูทำโทษเด็ก เด็กกลับไปถึงบ้านทำให้ถูกผู้ปกครองทำโทษซ้ำอีกครั้ง ซึ่งทำให้เด็กมีการเก็บกดทางอารมณ์ ยิ่งเพิ่มพฤติกรรมที่เกเรและก้าวร้าวมากขึ้นกว่าเดิมเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กบางคนเป็นปัญหามาก ครูจึงต้องเรียกผู้ปกครองมาพบ ซึ่งครูบอกว่า "ครูไม่สามารถดูแลเด็กได้อีกแล้ว เด็กไม่มีความเกรงใจ หรือมีความเคารพเลย ไม่อยากทำโทษเด็กอีกแล้ว เพราะไม่มีอะไรดีขึ้น เด็กยังคงมีพฤติกรรมเช่นเดิม และบางคนก็หนักไปกว่าเดิม คงต้องให้ผู้ปกครองมาช่วยรับรู้อ้าง" ทั้งยังมีการพูดคุยกับเด็กถึงทัศนคติที่มีต่อครู ว่าเบื่อไม่อยากเรียน ไม่อยากทำ ออยากเล่น ครูชอบค่า ชอบหยิก ชอบตี ไม่ชอบครู ไม่อยากมาโรงเรียน ไม่อยากเรียนแล้วด้วย แต่พ่อ..แม่ และชาย บังคับให้มาโรงเรียน เลสมมา ไม่มาก็โดนตี

เมื่อเด็กมีพฤติกรรมแบบนี้ จึงทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กกลุ่มนี้มีการแสดงออก ทั้งทางท่าทางและวาจาในพฤติกรรมที่ไม่ดีต่อกัน

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กเร่ร่อนกับเด็กปกติ และเด็กเร่ร่อนกับเด็กเร่ร่อน

ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กเร่ร่อนที่เข้าสังคมในกลุ่มเพื่อน จะพบว่า ในระยะแรกเด็กเร่ร่อนจะเข้ากลุ่มเฉพาะเพื่อนเด็กเร่ร่อนและเด็กบ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนที่สนิทกันที่อยู่บ้านอุปถัมภ์ ไม่ว่าจะอยู่ชั้นเรียนเดียวกันหรือคนละชั้น เมื่อถึงเวลาช่วงพักกลางวัน หรือนอกเวลาเรียนเด็กจะมาพบปะและเข้ากลุ่มกันเพื่อพูดคุย หรือเล่นกัน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เด็กเร่ร่อนกับเด็กเร่ร่อนหรือเด็กบ้านอุปถัมภ์ด้วยกันจะมีการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งพากัน โดยรุ่นพี่คอยดูแลและปกครองรุ่นน้อง เช่น มีการดักเตือน การบอกให้ข้อมูลต่อกัน คัดสินเวลาเด็กทะเลาะกัน และห้ามปรามไม่ให้ทะเลาะกันเอง หรือกับเพื่อนคนอื่น มีขนมแบ่งปันให้กัน เป็นต้น แต่ถึงแม้ว่าเด็กอยู่บ้านอุปถัมภ์ด้วยกัน แต่ก็จะมีเด็กที่มีปัญหาต่อกัน เช่น รุ่นน้องถูกรุ่นพี่แกล้ง ถูกเพื่อนล้อ ถูกเพื่อนว่า เป็นต้น เด็กจึงหลีกเลี่ยงที่จะพบกับเพื่อนที่มีปัญหาต่อกัน โดยเด็กจะบอกว่า "ไม่ขอเข้าไปห้องนั้น ที่เก๊ยจเจ้อไอ้..." หรือ "ไม่ไปกลัวเจ้อไอ้... มึงไปเองก็แล้วกัน" เป็นต้น ดังนั้น เด็กเร่ร่อนจึงเข้ากลุ่มเพื่อนเด็กบ้านอุปถัมภ์เฉพาะที่สนิทสนมด้วยจากการที่ดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้เด็กชายยังมีการทะเลาะ ชกต่อย หรือเป็นเด็กผู้หญิงจะคำด้วยคำหยาบ หรือไม่พูดกัน เพราะมีความคิดเห็นหรือมีข้อขัดแย้งต่อกัน ซึ่งเมื่อมีการทะเลาะเบาะแว้งต่อกัน จึงทำให้ไม่พูดกันเป็นระยะเวลาานาน 1-2 เดือน

ส่วนเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในระดับชั้นเดียว และห้องเดียวกัน ที่สนิทกัน เป็นพี่น้องกันได้มีการช่วยเหลือกันในการเรียน ดังเช่น คู้กับคัม เก็กกับเมล์ และโก้โด้งกับสมหวัง ซึ่งเห็นได้ว่าเด็กจะเชื่อเพื่อนและพี่ที่เป็นเด็กเร่ร่อนด้วยกัน ทั้งยังช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ทำกิจกรรม การรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน

ซึ่งครูประจำชั้นของเด็กเร่ร่อน พบกว่า "ให้พี่น้อง และเพื่อนบ้านอุปถัมภ์ดูแล และช่วยเหลือกัน เพราะเขาจะเชื่อฟังกว่า เชื่อฟังกว่าครูเสียอีก"

ต่อมาเมื่อเด็กเร่ร่อนสามารถปรับตัวและพฤติกรรมให้เข้ากับระบบสังคมได้เพิ่มขึ้น เด็กได้ปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนใหม่ที่เป็นเด็กปกติได้ โดยเริ่มจากเด็กเร่ร่อนที่เร่ร่อนเก่งมีพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของเพื่อนปกติ ทำให้เด็กเร่ร่อนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับเด็กปกติ สามารถเล่นด้วยกัน ช่วยเหลือทางด้าน การเรียนต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการเรียน ด้านสังคมที่มีการแบ่งปันของเล่น ขนมหรือสิ่งของ ที่เด็กปกติมีน้ำใจให้แก่เด็กเร่ร่อน โดยเฉพาะเด็กปกติที่มีน้ำใจ แบ่งปันให้เพื่อน ทำให้เด็กเร่ร่อนเข้ากลุ่มของเด็กปกติได้ดี หรือในกลุ่มเด็กปกติที่มีข้อแลกเปลี่ยนต่อเด็กเร่ร่อนที่เร่ร่อนเก่ง โดยมีการแลกเปลี่ยนกันในข้อตกลงว่า ถ้าเด็กเร่ร่อนให้ดูแบบฝึกหัดที่ทำงานส่งครู เด็กปกติจะให้เด็กเร่ร่อนเล่นของเล่นที่ตนนำมา หรือแบ่งปันขนมแก่เด็กเร่ร่อน จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน และมีในกรณีทั้งเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติที่มีพฤติกรรมทางการเรียนที่ดีทั้งคู่ เด็กมีการแข่งขันที่ต้องการมีพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของครูและเพื่อน ซึ่งเด็กมีการแข่งขันกันในทางที่ดีและถูกต้องเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะแข่งขันกันทางการเรียน เป็นผลดีต่อเด็กที่ทำให้เด็กสนใจ และตั้งใจเรียน ทั้งเป็นการทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนานเหมือนกับการเล่นเกมที่ต้องทำให้ได้เพื่อเอาชนะต่อกัน ฝึกให้เด็กมีน้ำใจนักกีฬา แม้ว่าแพ้เด็กก็ยอมรับได้ ทำให้เด็กยังกระตือรือร้นที่จะเอาชนะเพื่อนให้ได้บ้างในคราวหน้า หรือทำให้เด็กมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนที่เรียนได้ดีจะช่วยเพื่อนที่เรียนไม่เก่ง คนที่ทำงานส่งครูก่อนจะช่วยดูแลเพื่อนที่ยังทำงานไม่เสร็จ จึงทำให้เด็กเร่ร่อนมีพฤติกรรมที่มีการปรับตัวให้เข้าในสังคมได้อย่างปกติเทียบเท่าเด็กปกติทั่วไป ส่วนในกรณีเด็กเร่ร่อนที่เกเร มีปัญหาในการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนทั้งเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติ โดยเฉพาะเด็กเร่ร่อนผู้ชายที่เกเร ชอบแกล้งเพื่อน จะเข้ากับเด็กผู้หญิงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเด็กมักชอบแกล้งเพื่อนเด็กผู้หญิง ทำให้เด็กผู้หญิงไม่เล่นด้วย แต่จะเล่นกับเพื่อนเด็กผู้ชายด้วยกัน ทั้งเด็กเร่ร่อนและเด็กปกติได้ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่พบว่ามีปัญหาอะไรมาก นอกจากทะเลาะกันและฟ้องร้องให้ครูช่วยตัดสิน ซึ่งพบว่าเด็กจะผิดด้วยกันทั้ง 2 กรณี ครูจึงทำโทษทั้ง 2 ฝ่าย เมื่อครูทำโทษแล้ว เด็กจะกลับมาเล่นเข้ากลุ่มด้วยกันอีก

และกรณีสุดท้าย คือ เด็กเร่ร่อนที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาช้า จะเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้บ้างในบางเวลาซึ่งมักขึ้นอยู่กับอารมณ์ของเด็ก ถ้าเด็กต้องการเข้ากลุ่มเพื่อน เด็กจะมาเล่นกับเพื่อนเองโดยเป็นผู้ตามเพื่อน เห็นเพื่อนเล่นจะเข้าเล่นด้วย หรือเพื่อนทำอะไรเด็กจะทำตามด้วย ซึ่งบางครั้งเพื่อนให้เข้ากลุ่มด้วย หรือบางครั้งเพื่อนไม่ให้เข้ากลุ่ม ซึ่งเด็กปกติให้เหตุผลว่า "ไม่อยากรู้ให้เล่นด้วย เล่นไม่เป็น เขาเล่นไม่รู้เรื่องหรอก" หรือ "เขาไม่เคยเล่น มาเล่นก็เล่นไม่เป็น" หรือ เด็กปฏิเสธเด็กเร่ร่อนโดยบอกว่า มีเพื่อนเล่นในกลุ่มครบแล้ว เป็นต้น และในบางเวลา เด็กจะอยู่คนเดียวไม่ยอมไปเข้ากลุ่มเพื่อน แม้ว่าเพื่อน ๆ เข้ามาชวนไปเล่นด้วย ซึ่งเด็กบอกว่า "ไม่อยากรู้เล่น" "ไม่เล่น" "ไม่ชอบเล่น" หรือ "อย่ามายุ่ง" เป็นต้น

ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กเร่ร่อนกับเพื่อน เด็กมีพฤติกรรมที่เข้าสังคมกับเพื่อนได้ตามลักษณะ บุคลิก พฤติกรรมของเด็ก จึงมีลักษณะความแตกต่างกันไปของบุคคล